

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

**Promocijas darba
kopsavilkums**

**Summary
of Doctoral Thesis**

Vija Kalniņa

**PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS
BRĪVĪBA LĪDZDALĪBAS
EKONOMIKĀ**

**FREEDOM TO PROVIDE SERVICES
IN THE SHARING ECONOMY**

Rīga 2022

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Juridiskā fakultāte

Vija Kalniņa

PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBA LĪDZDALĪBAS EKONOMIKĀ

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora grāda iegūšanai tiesību zinātnes nozarē
Apakšnozare: starptautiskās tiesības

Rīga 2022

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē, Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā laika posmā no 2017. gada līdz 2022. gadam.

Darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām, kopsavilkuma, literatūras saraksta.

Darba forma: disertācija tiesību zinātnes nozarē, starptautisko tiesību apakšnozarē.

Darba zinātniskais vadītājs: asociētais profesors *Dr. iur. Artūrs Kučs*.

Darba recenzenti:

- 1) Docents *Dr. iur. Jānis Pleps*, Latvijas Universitāte;
- 2) Profesors *Dr. iur. Jānis Grasis*, Rīgas Stradiņa universitāte;
- 3) Asociētā profesore *Dr. iur. Marta Cantero Gamito*, Tartu Universitāte.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2022. gada 7. oktobrī Latvijas Universitātes Tiesību zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Raiņa bulvārī 19.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā, Rīgā, Kalpaka bulvārī 4.

Latvijas Universitātes
Tiesību zinātnes promocijas
padomes priekšsēdētājs

_____/ *prof. Dr. iur. Jānis Rozenfelds/*
(*paraksts*)

promocijas padomes sekretāre

_____/ *Agnese Šteinberga/*
(*paraksts*)

© Latvijas Universitāte, 2022

© Vija Kalniņa, 2022

ISBN 978-9934-18-859-6

ISBN 978-9934-18-865-7 (PDF)

ANOTĀCIJA

Inovatīvajā līdzdalības ekonomikā ir iesaistītas trīs puses – tiešsaistes platforma, kas nodrošina vidi, kurā pakalpojumu sniedzēji un pakalpojumu saņēmēji viens otru var atrast, noslēgt darījumus un veikt maksājumus, vispārējā/gala pakalpojumu sniedzēji un pakalpojumu saņēmēji –, un tas orientējas uz brīvo resursu iesaistīšanu, nevis uz īpašumtiesību pāreju.

Darba mērķis ir noteikt, vai un kādā mērā līdzdalības ekonomikas pakalpojumi, to sniedzēji un saņēmēji var paļauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību visos tās līmeņos. Šim mērķim analizēts, kādi pakalpojumi ir uzskatāmi par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, aplūkoti pasākumi, kas līdz šim veikti, lai regulētu līdzdalības ekonomikas pakalpojumus dalībvalstu un ES līmenī. Tāpat darbā noteikts tiesību apjoms, ko pakalpojumiem, pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem paredz pakalpojumu sniegšanas brīvība vairākos līmeņos – vispārējā (kas izriet no Līguma par Eiropas Savienības darbību un Pakalpojumu direktīvas) un speciālajā, kas saskaņā ar Direktīvu par elektronisko tirdzniecību attiecināms uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem un starpnieku pakalpojumiem. Darbā ir analizētas EST judikatūras atziņas par līdzdalības ekonomikas pakalpojumu platformām *Airbnb* un *Uber* un garantijām, uz kurām to sniedzēji var paļauties, kā arī vērtēts šajās lietās nostiprinātais *Uber* tests. Noslēgumā izvērtēta priekšlikuma Digitālo pakalpojumu aktam iespējamā ietekme uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem.

Darbā ir secināts, ka vispārīgi līdzdalības ekonomikas pakalpojumi, to sniedzēji un saņēmēji var paļauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām, izņemot pakalpojumi transporta jomā. Tāpat secināts, ka līdzdalības ekonomikas platformas var klasificēt par informācijas sabiedrības pakalpojumu un starpnieku pakalpojumu, konkrētāk, glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem. Tomēr, lai līdzdalības ekonomikas platformas klasificētu par informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem, tām jāatbilst ne tikai četriem kritērijiem, kas nostiprināti Direktīvas 2015/1535 1. panta “b” punktā, bet arī jāiztur *Uber* tests. Proti, papildus jākonstatē, ka attiecīgā platforma neizveido pakalpojumu tirgu jomā, kurā tiek sniegts vispārīgais/gala pakalpojums, kā arī neīsteno noteicošu ietekmi vai kontroli pār šo pakalpojumu sniegšanu.

Pārbaudot priekšlikumu Digitālo pakalpojumu aktam, secināts, ka tas būs piemērojams arī līdzdalības ekonomikas platformām. Digitālo pakalpojumu akts saglabās garantijas, kas šobrīd paredzētas Direktīvā par elektronisko tirdzniecību, bet vienlaikus paredzēs pakalpojumu sniedzējiem papildus pienākumus, kas vērsti uz drošāku vidi internetā. Secināts, ka neviens papildus pienākumiem nav pretrunā vispārējās uzraudzības pienākuma noteikšanas aizliegumam, kā arī līdzdalības ekonomikas platformu darbību, ņemot vērā to orientāciju uz pakalpojumu sniegšanas organizēšanu, nevis informācijas izplatīšanu, kā arī jau piekoptās prakses drošas pakalpojumu sniegšanas vides izveidei, ietekmēs mazākā mērā, nekā citām tiešsaistes platformām.

SATURS

ANOTĀCIJA	3
IEVADS	5
1. PAKALPOJUMI LĪDZDALĪBAS EKONOMIKĀ	14
1.1. Līdzdalības ekonomikas un pakalpojumu jēdziens un piemēri .	15
1.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšana	17
2. VISPĀRĪGĀS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBAS GARANTIJAS	20
2.1. Pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, kas izriet no LESD un Pakalpojumu direktīvas	20
2.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu, to sniedzēju un saņēmēju tiesības pašauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām	22
3. INFORMĀCIJAS SABIEDRĪBAS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBA	25
3.1. Pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, kas izriet no Direktīvas 2000/31	25
3.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumi kā informācijas sabiedrības pakalpojumi	27
4. STARPNIEKU PAKALPOJUMU KĀ INFORMĀCIJAS SABIEDRĪBAS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBAS PAPILDUS GARANTIJAS	32
4.1. Papildus garantijas, ko Direktīva 2000/31 paredz starpnieku pakalpojumiem	32
4.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumi kā starpnieku pakalpojumi	33
5. LĪDZDALĪBAS EKONOMIKAS PAKALPOJUMI UN DIGITĀLO PAKALPOJUMU AKTS	36
5.1. Digitālo pakalpojumu akta vispārīgs raksturojums	36
5.2. Digitālo pakalpojumu akta ietekme uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem	39
SECINĀJUMI	41
KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	47

IEVADS

Tehnoloģiju attīstība un pieejamība ir veicinājusi jaunu ekonomiskās darbības modeļu rašanos. Tā 2008. gadā tika dibināts *Airbnb*, kas piedāvā platformu, kurā jebkura persona, kurai ir neizmantotas telpas, var piedāvāt izmītināšanas pakalpojumus. Šie izmītināšanas pakalpojumi ir pieejami starptautiski, līdz ar to tie bieži tiek izmantoti tūrisma vajadzībām. Savukārt 2009. gadā tika dibināts *Uber* (iepriekšējais nosaukums *Ubercab*), kas piedāvāja platformu, ar kuras starpniecību jebkura persona, kurai ir pieejams transportlīdzeklis un laiks, var piedāvāt pārvadājuma pakalpojumus. Minētajā laika periodā un arī vēlāk attīstījušies vairāki citi pakalpojumi, kas darbojas pēc līdzīga modeļa, kur pakalpojuma sniegšanā iesaistītas trīs dalībnieki – platforma, pakalpojuma sniedzējs un pakalpojuma saņēmējs –, kuras darījumu partnerus atrod un darījumus noslēdz ar platformas starpniecību. Šis pakalpojumu sniegšanas modelis, pazīstams kā līdzdalības ekonomika, ir tikai viens no digitālu pakalpojumu sniegšanas modeļiem, kas attīstījušies jaunu tehnoloģisko iespēju rezultātā.

Līdzdalības ekonomikas pakalpojumi uzņemti pretrunīgi. No vienas puses, līdzdalības ekonomika nodrošinājusi piekļuvi alternatīviem pakalpojumiem tādās tradicionālajās nozarēs kā pasažieru pārvadājumu un izmītināšanas pakalpojumi, kuras vēsturiski ir bijušas stingri regulētas. No otras puses, bijusi pretestība no tradicionālajām nozarēm šādu pakalpojumu attīstībai (*Kyvrikosaios*, 2018), kā arī ar laiku identificēti dažādi negatīvi riski, kas saistīti ar līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulējuma neesamību un grūtībām šim jaunajam pakalpojumu modelim piemērot pastāvošo tiesisko regulējumu. Valstis, tai skaitā ES dalībvalstis, uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem reaģējušas atšķirīgi: 1) nogaidoši, neparedzot nekādu regulējumu; 2) izstrādājot regulējumu vai nosakot ierobežojumus, kas attiecināmi uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem; 3) pat aizliedzot šādu pakalpojumu sniegšanu.

Kopš 2016. gada līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem pievērsta arī Eiropas Savienības (turpmāk – ES) institūciju uzmanība. 2016. gada janvārī publicētais Eiropas Parlamenta (turpmāk – EP) pētījums (*Goudin*, 2016) par izaicinājumiem un iespējām, ko piedāvā līdzdalības ekonomika, bet 2016. gada 2. jūnijā Eiropas Komisija (turpmāk – EK) nāca klajā ar Eiropas sadarbīgās ekonomikas programmu, kurā skaidrots šis ekonomikas fenomens un vērtēts, kā pastāvošais tiesiskais regulējums attiecināms uz to, un izteiktas rekomendācijas dalībvalstīm šādu pakalpojumu regulēšanai. Minētajām aktivitātēm gan nav sekojušas likumdošanas iniciatīvas, kas būtu mērķētas tieši uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem. Tomēr, ievērojot to, ka Vienots digitālais tirgus kopš 2014. gada ir viena no EK prioritātēm (*Juncker*, 2014), EK ir rosinājusi likumdošanas iniciatīvas, kas attiecināmas uz plašākām digitālo pakalpojumu grupām, un attiecīgi noteiktā mērā arī uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem. Ievērojamākā šāda likumdošanas iniciatīva ir EK 2020. gada decembrī

prezentētais priekšlikums Digitālo pakalpojumu aktam. Tas paredz ievērojami mainīt digitālo pakalpojumu sniedzēju pienākumu slogu un atbildības regulējumu, kā arī būs nozīmīgs līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem.

2015. gadā Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – EST) saņēma izskatīšanai pirmos prejudiciālā nolēmuma lūgumus saistībā ar līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, konkrētāk, par *Uber* sniegtajiem pakalpojumiem. Pirmais spriedums par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem tika pasludināts 2017. gada 20. decembrī lietā C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi*, aktualizējot jautājumu par līdzdalības ekonomikas pakalpojumu iekļaušanos pakalpojumu sniegšanas brīvības aizsardzības sfērā dažādos tās līmeņos – vispārējā, ko paredz Līgums par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (turpmāk – Pakalpojumu direktīva), un speciālajā, kas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija direktīvu 2000/31 par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (turpmāk – Direktīva 2000/31) attiecināms uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem un starpnieku pakalpojumiem. Šis spriedums ir ievērojams arī ar to, ka pirmo reizi tika ieviests *Uber* tests – papildus kritēriji, kas jāpārbauda, lai sarežģītu digitālu pakalpojumu klasificētu kā informācijas sabiedrības pakalpojumu. Minētajam spriedumam ir sekojuši vairāki citi EST spriedumi, kā arī diskusijas un analīze tiesību zinātnieku vidū par šajos spriedumos izdarītajiem secinājumiem un to ietekmi uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem. Taču visaptverošu un padziļinātu pētījumu tieši par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem un pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām, ko paredz ES tiesības, kā arī par *Uber* testa ietekmi uz šādiem pakalpojumiem, nav.

2018. gadā *Tehnopolis* pētījumā novērtēts, ka 2016. gadā līdzdalības ekonomikas tirgus 28 ES dalībvalstīs transporta, izmitināšanas, finanšu un citu tiešsaistes pakalpojumu jomā bija 26,5 miljardi *euro* (kas atbilst 0,17 % no 28 ES dalībvalstu IKP 2016. gadā) un tajā bija nodarbināti aptuveni 394 tūkstoši personu (0,15 % no 28 ES dalībvalstu nodarbinātajiem). Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu tirgū 2016. gadā darbojās kopā 651 platforma (*Tehnopolis*, 2018). Turklāt līdzdalības ekonomikai ir tendence pastāvīgi augt, piemēram, *Eurostat* apkopojis datus, ka 2019. gadā (pēdējais gads pirms *Covid-19* pandēmijas) vairāk nekā 554 miljoni nakts rezervāciju ES tika veiktas, izmantojot *Airbnb*, *Booking*, *Expedia Group* vai *Tripadvisor* platformas, kas nozīmē, ka katru dienu vidēji 1,5 miljoni viesu nakšņoja vietās, kas rezervētas, izmantojot vienu no šīm platformām (*Eurostat*, 2021). Arī *Eurobarometer* aptaujā 2021. gada septembrī konstatēts, ka 27 ES dalībvalstīs 29 % respondentu ir izmantojuši līdzdalības ekonomikas platformas izmitināšanas pakalpojumu saņemšanai. Tā arī dati par konkrētām līdzdalības ekonomikas platformām uzrāda šo pakalpojumu attīstību un tirgus daļas palielināšanos. Piemēram, *Uber* platformas lietotāju skaits, peļņas apjoms, sniegto pakalpojumu apjoms (t.sk. veikto pārvadājumu skaits) līdz *Covid-19* pandēmijai pastāvīgi pieaudzis. Savukārt, lai arī 2020. gadā pandēmijas

dēļ, salīdzinot ar 2019. gadu, novērojams darbības rādītāju kritums, kopumā tas saglabājies ne zemāks kā 2018. gadā, kā arī, uzlabojoties epidemioloģiskajai situācijai, novērojama izaugsme 2021. gada rādītājos (*Iqbal*, 2021). Minētie dati apliecina, ka līdzdalības ekonomika nav islaicīga parādība, bet tieši pretēji – tai ir izaugsmes potenciāls, gan kvantitatīvi (esošajiem pakalpojumiem sasniedzot lielāku tirgus daļu), gan arī jaunu pakalpojumu attīstībā ziņā (līdzdalības ekonomikas modeli piemērojot citām pakalpojumu nozarēm, kurās tas šobrīd vēl nedarbojas). Tas attiecīgi arī nozīmē, ka šo pakalpojumu regulēšanas jautājums joprojām ir aktuāls, un, tā kā liela daļa šo pakalpojumu ir tādi, kas tiek sniegti pāri ES dalībvalstu robežām, šo pakalpojumu regulēšanas jautājumā būtiska nozīme ir pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām.

Ievērojot to, ka liela daļa līdzdalības ekonomikas pakalpojumu tiek sniegti pāri ES dalībvalstu robežām, tostarp arī tāpēc, ka daļa no līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem ir orientēti uz tūrismu, jautājums par līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanu nav skatāms atrauti no ekonomiskajām pamatbrīvībām un, jo īpaši, pakalpojumu sniegšanas brīvības. Proti, nosakot līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulējumu, dalībvalstīm jāraugās, lai tas nepamatoti vai nesamērīgi neierobežotu šo pakalpojumu pārrobežu brīvu kustību.

Pētījums par pakalpojumu sniegšanas brīvības attiecināmību uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem ir ar praktisku nozīmi gan ES, gan Latvijas līmenī. Kaut arī līdzdalības ekonomikas platformas pašas par sevi parasti ir bāzētas tikai vienā no ES dalībvalstīm, tās nodrošina pakalpojumu sniegšanu vairākās vai pat visās ES dalībvalstīs, līdz ar to pašas platformas darbojas pāri ES dalībvalstu iekšējām un ārējām robežām. Turklāt šo platformu lietotājiem tās ļauj sniegt un/vai saņemt pakalpojumus pāri ES dalībvalstu robežām, un, ievērojot šo pakalpojumu mobilitāti, tie ir aktuāli visām ES dalībvalstīm. Līdz ar to, lai arī Latvijā nav bāzētas līdzdalības ekonomikas platformas, tās šeit aktīvi darbojas, kā arī Latvijas iedzīvotāji aktīvi sniedz un saņem līdzdalības ekonomikas pakalpojumus. Darbā izdarītie secinājumi dalībvalstīm sniedz skaidrojumu jeb ietvaru, kādā var tikt pieņemti uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanu vērsti pasākumi.

Līdzdalības ekonomika ir labs piemērs tam, kā tehnoloģiju iespējas ļoti īsā laika posmā var rosināt tādu jaunu pakalpojumu sniegšanas modeļu attīstību, kādi iepriekš nav pastāvējuši un neatbilst tradicionālajiem un pazīstamajiem pakalpojumu sniegšanas un darījumu modeļiem. Tāpat līdzdalības ekonomikas piemērs ilustrē grūtības, ar ko dalībvalstīm un ES var nākties saskarties jaunu, komplicētu digitālu pārrobežu pakalpojumu regulēšanā. Tāpēc secinājumi, kas izdarīti par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem un tiem piemērojamo regulējumu var būt noderīgi arī attiecībā uz citiem digitāliem pakalpojumiem.

Promocijas darba mērķis ir noteikt, vai un kādā mērā līdzdalības ekonomikas pakalpojumi, to sniedzēji un saņēmēji var paļauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas nostiprināta LESD, Pakalpojumu direktīvā un Direktīvā 2000/31. Šā mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi **promocijas darba uzdevumi**:

- 1) noteikt, kādi pakalpojumi ir uzskatāmi par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, tajā skaitā konkretizēt kritērijus, pēc kuriem identificēt līdzdalības ekonomikas pakalpojumus, kā arī noteikt, kādēļ šādi pakalpojumi ir regulējami un iemeslus, kas padara līdzdalības ekonomikas pakalpojumus par sarežģīti regulējamiem;
- 2) aplūkot, kādi ir izplatītākie likumdevēju īstenotie pasākumi, kas līdz šim veikti, lai regulētu līdzdalības ekonomikas pakalpojumus dalībvalstu (t. sk. Latvijas limenī) un ES limenī, kā arī līdzdalības ekonomikas pakalpojumu pašregulāciju;
- 3) noteikt tiesību apjomu, ko pakalpojumiem, pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem paredz pakalpojumu sniegšanas brīvība vairākos līmeņos – vispārējā (kas izriet no LESD un Pakalpojumu direktīvas) un speciālajā, kas saskaņā ar Direktīvu 2000/31 attiecināms uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem un informācijas sabiedrības pakalpojumiem, kas klasificējami par starpnieku pakalpojumiem;
- 4) novērtēt, vai līdzdalības ekonomikas pakalpojumu var tikt kvalificēti par pakalpojumiem LESD un Pakalpojumu direktīvas izpratnē, kā arī par informācijas sabiedrības pakalpojumiem un starpnieku pakalpojumiem (konkrētāk, glabāšanas pakalpojumiem) Direktīvas 2000/31 izpratnē, novērtējumā jo īpaši ņemot vērā EST judikatūras atziņas par tādiem līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem kā *Airbnb* un *Uber*;
- 5) analizēt EST judikatūrā nostiprināto *Uber* testu, tā elementus un sekas, ko rada tā piemērošana līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem;
- 6) salīdzināt Digitālo pakalpojumu akta priekšlikumu ar Direktīvu 2000/31 un novērtēt, vai un kādā mērā Digitālo pakalpojumu akts ietekmēs līdzdalības ekonomikas platformu darbību.

Promocijas darbs ir strukturēts piecās nodaļās. Pirmajā nodaļā ir skaidrots līdzdalības ekonomikas fenomens, tā darbības principi, kā arī salīdzināti dažādi jēdzieni, kas gan starptautiskā, gan nacionālā līmenī tiek izmantoti, lai apzīmētu šo fenomenu. Piedāvāts Latvijā izmantot jēdzienu “līdzdalības ekonomika”. Lai skaidrotu līdzdalības ekonomikas darbības modeli, darbā tuvāk aplūkotas zināmākās līdzdalības ekonomikas platformas – *Airbnb*, *Uber*, kā arī Latvijā pazīstamā *Bolt* platforma. Lai sniegtu priekšstatu par iemesliem, kāpēc jautājums par līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanu ir aktuāls, šajā nodaļā aplūkotas arī līdzdalības ekonomikas priekšrocības, kā arī trūkumi un riski, un līdz šim īstenotās dalībvalstu un ES pieejas šo risku ierobežošanai. Aplūkota arī pašregulācija kā viens no risinājumiem līdzdalības ekonomikas risku novēršanai.

Darba turpmākās trīs nodaļas pēta konkrētu ES tiesību aktu un tajos paredzēto pakalpojumu sniegšanas brīvības garantiju piemērošanu un attiecināmību uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem. Pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas var izdalīt vairākos līmeņos: 1) vispārīgais līmenis, kas izriet no LESD un Pakalpojumu direktīvas un ir attiecināms uz visiem pakalpojumu veidiem;

2) garantijas, kas attiecas uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem, un nostiprinātas Direktīvā 2000/31; 3) garantijas, kas Direktīvā 2000/31 papildus noteiktas informācijas sabiedrības pakalpojumiem, kas ir starpnieku pakalpojumi. Katram no šiem līmeņiem veltīta sava atsevišķa promocijas darba nodaļa.

Darba otrajā nodaļā identificētas pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, kas izriet no LESD un Pakalpojumu direktīvas, skaidrojot pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju interesi paļauties uz šīm garantijām. Pēc tam nodaļā noteikti subjekti un pakalpojumi (ekonomiskās aktivitātes), ko aizsargā pakalpojumu sniegšanas brīvība, kā arī vērtēts, vai un kā līdzdalības ekonomikā iesaistītās personas var paļauties uz šīm garantijām.

Darba trešajā nodaļā skaidrotas garantijas, ko papildus vispārīgajām pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām informācijas sabiedrības pakalpojumiem paredz Direktīva 2000/31. Proti, skaidrots, kā Direktīvā 2000/31 paredzētā koordinētā joma un īpaša pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošanas kārtība stiprina informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanas brīvību. Pēc tam šajā nodaļā noteikti subjekti, kas var klasificēties par informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem, tai skaitā analizējot kritērijus, pēc kuriem veicama šāda klasificēšana, bet pēc tam pārbaudīta līdzdalības ekonomikas pakalpojumu iespējama klasificēšana par informācijas sabiedrības pakalpojumiem. Ievērojot to, ka EST judikatūrā sarežģītiem digitāliem pakalpojumiem izvirzītas papildus prasības, lai tie varētu tikt klasificēti par informācijas sabiedrības pakalpojumiem (tā saucamais *Uber tests*), minētais izvērtējums veikts, analizējot EST atziņas lietā C-434/15 *Asociacion Profesional Elite Taxi*, lietā C-390/18 *Airbnb Ireland* un lietā C-62/19 *Star Taxi App*.

Darba ceturtajā nodaļā apskata nākamo pakalpojumu sniegšanas brīvības aizsardzības līmeni – papildus garantijas, kas Direktīvā 2000/31 paredzētas informācijas sabiedrības pakalpojumiem, kas var tikt klasificēti kā starpnieku pakalpojumi. Proti, šajā nodaļā tuvāk aplūkoti un skaidroti starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildības ierobežojumi par uzglabāto un/vai pārraidīto informāciju, kā arī vispārējas pārraudzīšanas saistību noteikšanas aizliegums. Līdzīgi kā iepriekšējās nodaļās, arī šajā nodaļā skaidrots, kuri subjekti var paļauties uz minētajām garantijām, kā arī vērtēta līdzdalības ekonomikas pakalpojumu klasificēšana par starpnieku pakalpojumiem.

Darba piektajā nodaļā, tuvāk aplūkots EK priekšlikums Digitālo pakalpojumu aktam (darba izstrādes laikā vēl tikai notika Digitālo pakalpojumu akta saskaņošanas procedūra, tāpēc darbā analizēts EK izstrādātais projekts; 2022. gada jūlijā pēc politiskas vienošanās panākšanas EP apstiprināja aktu pirmajā lasījumā, akts vēl jāapstiprina Padomei), ievērojot to, ka Direktīvas 2000/31 12.-15. pantu, kas paredz darba ceturtajā nodaļā aplūkotās papildus garantijas starpnieku pakalpojumu sniedzējiem, ir paredzēts pārskatīt un aizstāt. Šajā nodaļā skaidrota Digitālo pakalpojumu akta nepieciešamība, sniegts pārskats par būtiskākajām izmaiņām, ko paredzēs šis akts. Tāpat šajā nodaļā veikts Digitālo pakalpojumu akta salīdzinājums ar Direktīvu 2000/31, skaidrojot,

kādas izmaiņas skars starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildības regulējumu, starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbrīvojumu no vispārējās uzraudzības pienākuma. Tostarp šajā nodaļā pārbaudīts, vai starpnieku pakalpojumu sniedzējiem Digitālo pakalpojumu aktā papildus noteiktie pienākumi ir atkāpšanās no vispārējās pārraudzības pienākuma noteikšanas aizlieguma. Nodaļas noslēgumā vērtēta Digitālo pakalpojumu akta ietekme uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, pārbaudot, vai līdzdalības ekonomikas platformas būs Digitālo pakalpojumu akta adresāti, kādas starpnieku pakalpojumu sniedzēju garantijas akts paredzēs un vai līdzdalības ekonomikas platformas ietekmēs tiešsaistes platformām paredzētie pienākumi.

Promocijas darba izstrādē izmantotas šādas tiesību zinātnē ierastās **pētīšanas metodes**. Analītiskā metode izmantota, lai izpētītu EST lietas un izdarītu secinājumus par EST judikatūras atziņām, darbā veikta analīze ir secinājumu, vērtējumu un priekšlikumu pamats. Salīdzinošā metode izmantota, salīdzinot EST spriedumus izdarītos secinājumus par Direktīvas 2000/31 piemērošanu attiecībā uz atšķirīgiem pakalpojumiem, kā arī salīdzinot Direktīvu 2000/31 ar priekšlikumu Digitālo pakalpojumu aktam. Vēsturiskā metode izmantota, pētot līdzdalības ekonomikas pakalpojumu attīstību, vērtējot vēsturiskos apstākļus un apsvērumus Direktīvas 2000/31 pieņemšanai, kā arī, lai raksturotu ES virzību uz noteiktām likumdošanas aktivitātēm digitālo pakalpojumu regulēšanā. Induktīvā metode izmantota, lai vispārinātu konkrētos EST spriedumus par pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām izdarītos secinājumus un attiecinātu tos ne tikai uz konkrētiem attiecīgajā lietā aplūkotajiem pakalpojumiem, bet arī uz citiem pakalpojumiem. Deduktīvā metode izmantota, lai konkretizētu un attiecinātu vispārīgus secinājumus par pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem. Empīriskā pētniecības metode izmantota EST spriedumu izpētei un tiesību zinātnieku tekstu analīzei.

Promocijas darbā izmantotās literatūras apjoma ietekmējis tas, ka līdzdalības ekonomikas fenomens pats par sevi ir salīdzinoši jauns, kā arī tas, ka tiesību jautājumi, kas pētīti šā darba ietvaros, ES līmenī aktualizējušās tikai pēdējo 5-7 gadu laikā. Turklāt jāatzīmē, ka Latvijā līdzdalības ekonomikai, lai arī Latvijā aktīvi darbojas vairākas līdzdalības ekonomikas platformas, pastiprināta tiesību zinātnieku interese tomēr nav pievērsta, līdz ar to latviešu valodā pieejamo avotu apjoms ir ierobežots.

Ievērojot to, ka promocijas darbā pētāmajai tēmai ir ES tiesību dimensija, darbā kā avoti un pētījuma priekšmets izmantoti ES tiesību akti (LESD, Pakalpojumu direktīva, Direktīva 2000/31 u.c.), kā arī EST judikatūra par pakalpojumu sniegšanas brīvību vispārīgi un par Direktīvu 2000/31, autorei izpētot visus par šo direktīvu pieejamos vairāk nekā 20 EST spriedumus. Darbā ir plaši izmantoti arī ES tiesību aktu izstrādes skaidrojumi un ES institūciju veikti pētījumi pirms normatīvo aktu pieņemšanas (piemēram, Eiropas sadarbīgās ekonomikas programma) un normatīvo aktu ietekmes izvērtēšanai (piemēram, ziņojumi par Direktīvas 2000/31 piemērošanu).

Promocijas darbā ir izmantoti ārvalstu juridiskā literatūra gan par vispārīgām pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām, no kuriem nozīmīgākie ir prof. C. *Barnard* vairāki darbi, kā arī LESD komentāri, ko sastādījuši *M. Kellerbauer*, *M. Klamert* un *J. Tomkin*. Tāpat autore darbā izmantojusi komentārus par Direktīvu 2000/31, no kuriem nozīmīgākie ir *A. R. Lodder* un *A. D. Murray* e-komercijas regulējuma komentāri un *R. Schultze* un *D. Staudenmayer* ES digitālo tiesību komentāri. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu juridiskai analīzei līdz šim īpaši nopietni ir pievērsies *V. Hatzopoulos*, kā arī *M. Inglese*, kuru publikācijas analizētas promocijas darbā. Taču promocijas darbā izmantotas arī publikācijas un analīze par konkrētiem EST spriedumiem saistībā ar līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, ko sagatavojuši *A. Chapuis-Doppler*, *V. Delhomme*, *A. de Franceschi*, *I. Domurath*, *R. Ducato*, *M. S. Ferro*, *L. Hou*, *S. Natile*, *T. Rodriguez de las Heras Ballell*, *M. Y. Schaub*, *P. van Cleyenbreugel* u.c. autori.

Promocijas darba izstrādes laikā saistībā ar pētījumu tapušas vairākas **promocijas darba autores publikācijas**, kurās izdarītās atziņas un secinājumi, kā arī atsevišķi fragmenti ietverti promocijas darbā:

- 1) Kalniņa V. Eiropas Savienības Tiesas atziņas lietā C-434/14 *Asociación Profesional Elite Taxi pret Uber Systems Spain SL*. No Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 221.-227. lpp.
- 2) Kalniņa V. Kopbraukšanas regulēšana – valsts kompetence. Redakcijas sleja. Jurista Vārds, 2018. gada 13. februāris, Nr. 7 (1013), 2. lpp.
- 3) Kalniņa V. Pakalpojumu sniedzēji līdzdalības ekonomikā. Jurista Vārds, 2019. gada 2. jūlijs, Nr. 26 (1084), 24.-30. lpp.
- 4) Kalniņa V. *A smart approach to regulating sharing economy services* (lat. val. – “Gudra pieeja līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanai”). Grām: 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers “Law 2.0: New Methods, New Laws”. Conference papers. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
- 5) Kalniņa V. Līdzdalības ekonomikas riski kā pamats pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošanai. No Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 365.-371. lpp.
- 6) Kalniņa V. Kā Airbnb atšķiras no Uber. EST secinājumi lietā C-390/18 *Airbnb*. No: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 41.-48. lpp.

- 7) Kalniņa V. Pašregulējums digitālajā vidē kā alternatīva valsts noteiktam regulējumam. *Jurista Vārds*, 2019. gada 2. jūlijs, Nr. 26 (1084), 24.-30. lpp.
- 8) Kalniņa V. Kā darbojas aizliegums starpnieku pakalpojumu sniedzējiem uzlikt vispārējas pārraudzības pienākumu. EST judikatūras analīze. *Jurista Vārds*, 2020. gada 15. septembris, Nr. 37 (1147).
- 9) Kalniņa V. Subjekti, kuri var atsaukties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību līdzdalības ekonomikā. No: Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskā zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 320.-328. lpp.
- 10) Kalniņa V. Kā iztūrēt *Uber* testu. EST secinājumi lietā C-62/19 *Star Taxi App*. No: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 70. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021.
- 11) Kalniņa V. *Liability of Intermediary Service Providers in the Digital Services Act* (lat. val. – “Starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildība Digitālo pakalpojumu aktā”). (akceptēts publicēšanai LU JF 8. starptautiskā zinātniskās konferences rakstu krājumā, 2022).

Promocijas darba tēmas aktualizēšanai Latvijā autore kā redaktore organizējusi žurnāla “Jurista Vārds” tematisko numuru, kas veltīts līdzdalības ekonomikai. Tematiskais numurs iznācis 2019. gada 2. jūlijā (Nr. 26 (1084)).

Promocijas darba izstrādes laikā 2020. gadā autore Latvijas Republikas Tieslietu ministrijā sagatavojusi pētījumu “Pakalpojumu sniedzēju internetā tiesības un pienākumi. Eiropas Savienības Tiesas prakses apkopojums par Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija direktīvu 2000/31/EK par informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību iekšējā tirgū (Direktīva par iekšējo tirdzniecību) par laika periodu no 2003. līdz 2019. gadam”, kurā pētīti 23 EST minētajā laika periodā pieņemtie spriedumi. Šajā pētījumā izdarītie secinājumi izmantoti promocijas darba 3. un 4. nodaļā par Direktīvā 2000/31 paredzētajām informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām.

Par promocijas darba tēmu **nolasīti vairāki referāti konferencēs:**

- 1) Latvijas Universitātes 76. starptautiskā zinātniskā konferencē (Rīga, Latvija) sekcijā “Starptautisko publisko un Eiropas Savienības tiesību aktuālie problēmjaudājumi” 2018. gada 2. februārī nolasīts referāts “Eiropas Savienība Tiesas atziņas “Uber” lietās”;
- 2) Latvijas Universitātes 77. starptautiskā zinātniskā konferencē (Rīga, Latvija) sekcijā “Starptautisko publisko un Eiropas Savienības tiesību aktuālie problēmjaudājumi” 2019. gada 27. februārī nolasīts referāts “Līdzdalības ekonomika – regulēt vai neregulēt”;
- 3) Starptautiskajā konferencē “*International Network of Doctoral Students in Law 7th International Conference of PhD Students and Young*

- Researchers "LAW 2.0: New Methods, New Laws"* (Viļņa, Lietuva) 2019. gada 25. aprīlī, nolasīts referāts "A smart approach to regulating sharing economy services" (lat. val. – "Gudra pieeja līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanai");
- 4) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskajā zinātniskajā konferencē (Rīga, Latvija) 2019. gada 16.-18. oktobrī prezentēts stenda referāts "Subjekti, kuri var atsaukties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību līdzdalības ekonomikā";
  - 5) Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences sekcijā "Starptautiskās publiskās tiesības un Eiropas Savienības tiesības" (Rīga, Latvija) 2020. gada 13. februārī nolasīts referāts "Kā Airbnb atšķiras no Uber. EST secinājumi lietā C-390/18 Airbnb";
  - 6) Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences sekcijā "Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību sekcijā" (Rīga, Latvija) 2021. gada 5. februārī nolasīts referāts "Kā izturēt Uber testu: EST secinājumi lietā C-62/19 Star Taxi App";
  - 7) Burgundijas Universitātes starptautiskajā FORTHEM studentu konferencē "Europe Today and Tomorrow" (Džiona, Francija) 2021. gada 5. maijā nolasīts referāts "Balance of rights and obligations of sharing economy service providers in the EU law" (lat. val. – "Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniedzēju tiesību un pienākumu līdzsvars ES tiesībās");
  - 8) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 8. starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Jaunā tiesiskā realitāte: izaicinājumi un risinājumi" (Rīga, Latvija) 2021. gada 22. oktobrī nolasīts referāts "Liability of Intermediary Service Providers in the Digital Services Act" (lat. val. – "Starptautisko pakalpojumu sniedzēju atbildība Digitālo pakalpojumu aktā").

1. PAKALPOJUMI LĪDZDALĪBAS EKONOMIKĀ

Dalīšanās ar saviem resursiem, kas ir līdzdalības ekonomikas pamatā, pati par sevi nav nekas jauns – cilvēki to ir darījuši iepriekš, bet tas ir noticis mazākos apmēros un šaurākā lokā, piemēram, ģimenes, draugu vai kaimiņu starpā (*Peterka et. al.*, 2018). Līdzdalības ekonomika ar saviem resursiem ļauj dalīties plašāk un vairāk, ne tikai savas pilsētas vai valsts ietvaros, bet visas pasaules mērogā, iegūstot piekļuvi gan dzīvojamām platībām un transportlīdzekļiem citās valstīs, gan arī citiem pakalpojumiem no citādāk pavisam nepazīstamiem cilvēkiem (*Domurath*, 2018).

Līdzdalības ekonomikas modeļa attīstību ir veicinājuši vairāki apstākļi. Pirmkārt, tehnoloģiju iespējas, kas pieejamas, pateicoties ceturtajai industriālajai revolūcijai, kā “lietu internets” (angļu val. – *Internet of Things*), kas ļauj attālināti iegūt informāciju no viedierīcēm, ātrs 4G un 5G internets, datu uzglabāšana “mākonī”, liela apjoma datu analīze, robotika, viedierīces, kas aprīkotas ar aplikācijām un GPS, droši maksājumi un sociālie mediji (*Hatzopoulos*, 2018). Šīs tehnoloģijas ir bijušas nepieciešamas apjomīgu pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju datu bāzu izveidošanai, darījumu noslēgšanas un maksājumu veikšanas drošībai un uzticības stiprināšanai platformu lietotāju starpā (*Makela et. al.*, 2018). Otrkārt, tradicionālo ekonomikas modeļu problēmas. Piemēram, pēc 2008. gada globālās ekonomiskās krīzes cilvēki bija spiesti meklēt viedus, kā optimizēt savus izdevumus un gūt alternatīvus ienākumus (*Hatzopoulos*, 2018; *Peterka et. al.*, 2018). Treškārt, nozīme ir arī tādiem apstākļiem kā urbanizācijai, kas ļauj veidot kritisko masu, sabiedrības vēlmei iegūt lielāku kontroli pār savu vajadzību apmierināšanu, klimata pārmaiņu jautājumam, kā arī lielajam uzsvaram, ko sabiedrība piešķir ne tikai pakalpojumu un preču saņemšanai, bet arī īpašas pieredzes iegūšanai (*Hatzopoulos*, 2018).

Līdzdalības ekonomika joprojām ir attīstības stadijā, un tā mainās gan iesaistīto personu vajadzību un uzvedības dēļ, gan arī valstu rīcības, pieņemot šādu pakalpojumu sniegšanu regulējošus normatīvos aktus, dēļ. Minēto iemeslu rezultātā, kā arī tāpēc, ka līdzdalības ekonomikas modelis ir atšķirīgs no tradicionālajiem ekonomikas modeļiem, šā fenomena definēšana un izpratne ir apgrūtināta. Tomēr līdzdalības ekonomikas un līdzdalības ekonomikas pakalpojumu jēdzienu definēšana ir būtiska diskusijā par šo pakalpojumu regulēšanu, lai varētu noteikt labāko un piemērotāko pieeju, kā arī nodrošinātu, ka regulējuma tvērums ir skaidrs un tas neatstāj kādu pakalpojumu daļu ārpus likuma ietvara.

1.1. Līdzdalības ekonomikas un pakalpojumu jēdziens un piemēri

Darbā aplūkoto ekonomikas fenomenu raksturo šādas galvenās pazīmes. Pirmkārt, trīs ekonomikas dalībnieki – starpniecības platforma, pakalpojuma sniedzējs un pakalpojuma saņēmējs. Otrkārt, piekļuve resursiem, nevis īpašumtiesību pāreja. Treškārt, patērētāju iesaistīšanās ne tikai pakalpojumu saņemšanā, bet arī to sniegšanā.

Angļu valodā ir virkne ar jēdzieniem, kas tiek izmantoti, lai apzīmētu šo ekonomikas fenomenu. Visplašāk lietotie jēdzieni ir *sharing economy* (lat. val. – dalīšanās ekonomika), *collaborative economy* (lat. val. – sadarbīgā vai sadarbības ekonomika), *peer-to-peer economy* (lat. val. – biedrnieku ekonomika), *gig economy* (lat. val. – platformu ekonomika), *on demand economy* (lat. val. – pieprasījuma ekonomika). Principā visi šie jēdzieni tiek izmantoti viena un tā paša fenomena apzīmēšanai, tomēr katram no tiem var būt arī savas nianses, kas ierobežo vai paplašina to darbību loku, uz kurām šis jēdziens attiecas.

Vienotas izpratnes par piemērotāko jēdzienu un to darbību loku, ko tas aptver, nav. Šādas vienotas izpratnes nav arī ES līmenī ES institūciju starpā. EK 2016. gadā publicēja “Eiropas sadarbīgās ekonomikas programmu”, kurā izmantots jēdziens *collaborative economy* (lat. val. – sadarbīgā ekonomika). Atbilstoši EK piedāvātajai definīcijai, sadarbīgo ekonomiku raksturo trīs pakalpojumu sniegšanā iesaistīti subjekti – platforma, pakalpojuma sniedzējs, neatkarīgi no tā tiesiskā statusa, un pakalpojumu saņēmējs, kura statusam arī nav nozīmes, kā arī pakalpojuma sniegšana, kurā parasti nenotiek īpašumtiesību maiņa (EK, 2016).

Savukārt EP ir devis priekšroku jēdzienam *sharing economy* (lat. val. – dalīšanās ekonomika), ar ko tiek saprasta digitālo platformu vai portālu izmantošana, lai atvieglotu patērētāju piedalīšanos pakalpojumu sniegšanā un vienošanās procesu par pakalpojuma saņemšanu, tādējādi mazinot to, ka dažādas materiāli novērtējamas vērtības netiek pilnībā izmantotas (Goudin, 2016).

Tiesību zinātnē un ekonomikā angļu valodā visvairāk izmantotais jēdziens ir *sharing economy*. Pret šo jēdzienu ir vairāki iebildumi, jo atsevišķi autori to sasaista ar altruistisku vēlmi dalīties ar saviem resursiem, nevis ar peļņas gūšanu (Goudin, 2016), kas ir raksturīga lielākajai daļai platformu un pakalpojumu sniedzēju (Tehnopolis, 2018). Tomēr bieži vien šis jēdziens tāpat tiek izmantots ar atsauci par attiecīgajiem iebildumiem, jo tas ir atpazīstamāks (McKee et. al., 2018).

Latvijā darbā aplūkotā ekonomikas fenomena apzīmēšanai tiek izmantoti jēdzieni, kas ir tulkojumi no angļu valodas iepriekš aplūkotajiem jēdzieniem – līdzdalības ekonomika, sadarbīgā ekonomika, sadarbības ekonomika, dalīšanās ekonomika, platformu ekonomika un gabaldarbu ekonomika. Latvijā noteiktu jēdzienu izvēle parasti netiek pamatota, un nav bijusi diskusija par to, ko katrs no šiem jēdzieniem aptver un kā tie atšķiras. Tā, piemēram, 2019. gada 30. aprīlī

Ministru kabinets apstiprināja Ekonomikas ministrijas izstrādāto konceptuālo ziņojumu “Par sadarbības ekonomikas nozares pakalpojumu regulējumu”, kurā izmantots jēdziens “sadarbības ekonomika”, bet šāda jēdziena izvēle nav tikusi pamatota. Ar sadarbības ekonomiku ziņojumā tiek saprasti uzņēmējdarbības modeļi, kur uzņēmējdarbības aktivitātes atvieglo pakalpojuma koplietošana vai sadarbošanās vairākiem dalībniekiem, un kur ir iesaistīti trīs dalībnieki – pakalpojumu sniedzējs, lietotājs un starpnieks, kurš, izmantojot tiešsaistes platformas, mobilās lietotnes vai citus risinājumus, savieno pakalpojumu sniedzēju ar lietotāju. Ievērojot ziņojumā ietvertās atsauces uz “Eiropas sadarbīgās ekonomikas programmu”, secināms, ka ar sadarbības ekonomiku tiek saprasts tas pats, ko EK apzīmē ar sadarbīgo ekonomiku (angļu val. – *collaborative economy*).

Autore darbā izvēlējusies lietot jēdzienu “līdzdalības ekonomika”, ko pirmo reizi šā ekonomikas fenomena apzīmēšanai izmantoja R. Ķīlis (2017). Autore šo jēdzienu izvēlējusies kā tulkojumu jēdzienam *collaborative economy*. Izvēle ir pamatota ar to, ka šis jēdziens ir labskanīgs un atspoguļo šā jaunā ekonomikas modeļa būtisku iezīmi – patērētāju līdzdarbošanos šajā ekonomikā, ne tikai patērējot pakalpojumus, bet arī pašiem iesaistoties to sniegšanā. Lai arī sadarbības vai sadarbīgā ekonomika ir burtiskāks tulkojums jēdzienam *collaborative economy*, nevis sadarbošanās, bet gan līdzdarbošanās un iesaistīšanās ne tikai pakalpojumu saņemšanā, bet arī pakalpojumu sniegšanā ir šīs ekonomikas pamatā. Ņemot vērā to, ka šis jēdziens tiek izmantots kā tulkojums jēdzienam *collaborative economy*, tad arī tā izpratne ir tāda pati. Proti, ar līdzdalības ekonomiku autore darba ietvaros aptver tādu ekonomikas modeli, kurā ir iesaistīti trīs dalībnieki (starpniecības platforma, pakalpojuma sniedzējs un pakalpojuma saņēmējs), tiek nodrošināta piekļuve resursiem, nevis īpašumtiesību pāreja un notiek patērētāju iesaistīšanās ne tikai pakalpojumu saņemšanā, bet arī to sniegšanā, pakalpojumi var tikt sniegti par maksu vai bez maksas. Ievērojot to, ka finanšu pakalpojumi ir īpaši regulēta nozare, tā pat kā EK, arī autore darbā neaplūko tādas platformas, kas darbojas finanšu pakalpojumu jomā.

Zināmākie līdzdalības ekonomikas piemēri ir *Airbnb* platforma, kas piedāvā iespēju platformas lietotājiem publicēt dzīvojamo telpu īres sludinājumus, kā arī *Uber* platforma, kas piedāvā iespēju ar platformas starpniecību pasūtīt pasažieru pārvadājumu pakalpojumus. Abas platformas raksturo tas, ka tās nodrošina tikai platformas (digitālu vidi) pakalpojumu sniedzēju un pakalpojumu saņēmēju savešanai un darījuma noslēgšanai, bet izmitināšanas un pasažieru pārvadājumu pakalpojumus ar saviem resursiem nodrošina personas, kas parasti ir fiziskās personas.

No minētajām platformām Latvijā darbojas tikai *Airbnb*, bet transporta pakalpojumu jomā darbojas Igaunijas Republikā reģistrētas sabiedrības uzturēta platforma *Bolt*. Šī platforma atbilstoši tās lietošanas noteikumiem darbojas pēc līdzīga modeļa, kā *Uber*, un arī ir uzskatāma par līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniedzēju.

1.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšana

Līdzdalības ekonomikai ir savas priekšrocības un potenciāls. EK ir novērtējusi, ka šis ekonomikas modelis var sekmēt konkurētspēju un izaugsmi, jo dod iespēju privātpersonām piedāvāt pakalpojumus, sekmē jaunas nodarbinātības iespējas, elastīgu darba režīmu un jaunus ienākumu avotus. Savukārt patērētājiem pieejami jauni pakalpojumi, plašāks piedāvājums un zemākas cenas. Turklāt šis ekonomikas modelis var veicināt saimniecisko aktīvu koplietošanu un resursu lietderīgāku izmantošanu (EK, 2016).

No otras puses līdzdalības ekonomikas modelis tā iemesla dēļ, ka tas atšķiras no tradicionāliem pakalpojumu sniegšanas modeļiem un tam ir grūti piemērot esošo tiesisko regulējumu, ir saistīts ar vairākiem nopietniem riskiem. Pirmkārt, līdzdalības ekonomikā pastāv patērētāju tiesību aizsardzības riski, jo pakalpojumu sniegšanā iesaistās patērētāji un tāpēc nav konstatējama vājākā, aizsargājamā puse (*Hatzopoulos*, 2017). Otrkārt, līdzdalības ekonomikā pastāv nodarbināto tiesību aizsardzības riski, jo pakalpojumus ar platformu starpniecību un noteiktā ziņā arī platformu labā sniedz personas, kuras parasti neatrodas darba tiesiskajās attiecībās ar platformu vai kādu citu (EK, 2016). Ja personai tas ir vienīgais ienākumu gūšanas avots, tad tā ir mazāk aizsargāta, nekā personas, kas ir darbinieki. Treškārt, pastāv nodokļu administrēšanas riski, jo līdzdalības ekonomikas modeli pastāv grūtības noteikt ar nodokli apliekamo objektu (*Petropoulos*, 2017). Papildus minētajiem riskiem pastāv arī personas datu aizsardzības riski, konkurences riski (Račko, 2019), diskriminācijas riski attiecībā uz piekļuvi pakalpojumiem vai pakalpojumu sniegšanai (*The Guardian*, 2022), atbildības riski.

Pieejas minēto risku mazināšanai un novēršanai ir dažādas. ES līmenī tieši uz līdzdalības ekonomiku mērķēta tiesiskā regulējuma nav. Vienīgā iniciatīva ir EK "Eiropas sadarbīgās ekonomikas programma", kas ir ieteikuma tiesību instruments. Šī programma ir kritizēta kā pārāk pasīva pieeja līdzdalības ekonomikas regulēšanai (EESC, 2016), tomēr nekādas jaunas iniciatīvas nav sekojušas. No otras puses, tā kā līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniegšanā būtiska nozīme ir digitālajām platformām, tās ietilpst Digitālajā vienotajā tirgū. Tāpēc līdzdalības ekonomikas pakalpojumus skar EK likumdošanas iniciatīvas, kas ir Digitālā vienotā tirgus stratēģijas (EK, 2015) ietvaros ir virzītas attiecībā uz pārrobežu e-komerciju, patērētāju tiesību aizsardzību, preču piegādi u.c. Piemēram, uz līdzdalības ekonomikas platformām ir attiecināmas Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Regulas Nr. 2019/1150 par taisnīguma un pārredzamības veicināšanu komerciālajiem lietotājiem paredzētos tiešsaistes starpniecības pakalpojumos 2. panta 2. punktā paredzētās prasības nodrošināt skaidrus platformas lietošanas noteikumus, kā arī iekšējās sūdzību izskatīšanas sistēmas ieviešanu.

Dalībvalstis līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanai ir piegājušas dažādi, kas lielākoties saistīts ar katras konkrētās dalībvalsts situāciju un politikas

aktualitātēm. Tā Latvijas pieeja līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanai ir diezgan pasīva un sadrumstalota, turklāt tikai pasažieru pārvadājumu pakalpojumu jomā. Latvijā 2017. un 2019. gadā ir veikti grozījumi Autopārvadājumu likumā, kā arī pieņemti Ministru kabineta 2019. gada 27. augusta noteikumi Nr. 389 “Noteikumi par pasažieru komercpārvadājumiem ar vieglo automobili”, kas paredz prasības, kas jāievēro personām, kas vēlas sniegt pasažieru pārvadājumu pakalpojumus ar *Bolt* vai līdzīgu platformu starpniecību.

Arī Igaunija 2017. gadā pieņēma tā saukto “*Uber* regulējumu”, paredzot prasības pakalpojumu sniegšanai ar šādu platformu starpniecību (*Sharing and Caring Cost Action CA16121*, 2018). Taču papildus tam Igaunijā 2018. gada janvārī spēkā stājās Vienkāršotais uzņēmējdarbības ienākuma nodokļa likums (*Riigikogu*, 2018), kas paredz vienkāršotu privātas personas neregulāri sniegtu pakalpojumu aplikšanu ar nodokļiem, kas ir attiecināms ne tikai uz pasažieru pārvadājumiem, bet uz jebkādiem līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem.

Vācijas izvēlētajā pieeja līdzdalības ekonomikas regulēšanai ir saistīta ar līdzdalības ekonomikas risku, piemēram, neregistrētas nodarbinātības un konkurences risku ierobežošanu (*Sharing and Caring Cost Action CA16121*, 2018), kā arī reaģēšanu uz mājokļu pieejamības jautājumu un vides aizsardzības mērķu sasniegšanu. Tā, piemēram, Berlīnē ir aizliegta īstermiņa īre bez iepriekšējas atļaujas saņemšanas, kā arī īstermiņa īres termiņš ir ierobežots līdz 90 dienām gadā (*Berliner Vorschriften- und Rechtsprechungsdatenbank*, 2018). Savukārt transporta pakalpojumu jomā ir pieņemts Federālais automašīnu koplietošanas likums (*Bundesministerium der Justiz*, 2017), kura mērķis ir veicināt šādu pakalpojumu izmantošanu, lai samazinātu motirizētā privātā transporta kaitīgo ietekmi uz klimatu un vidi.

Tā kā līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniegšanai ir būtiski nodrošināt pakalpojumu kvalitāti un drošus darījumus, tiesiskā regulējuma neesamības un sadrumstalotības apstākļos tā nodrošināšanā būtiska loma ir pašregulējumam. Pašregulējums ir pasākumi, ko platformas pašas veic pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju pārbaudei un pakalpojumu kvalitātes kontrolei. Galvenais no pašregulācijas mehānismiem, ir iekšējās novērtēšanas sistēmas, kuras risina uzticības problēmu un platformas lietotājiem ļauj iegūt precīzāku informāciju par pakalpojumu (*Hou*, 2018). Iekšējās novērtēšanas sistēmas ļauj sasniegt vairākus mērķus, kas vērsti uz drošas pakalpojumu sniegšanas un saņemšanas vides izveidošanu – regulēt pakalpojumu preču kvalitāti, sniegt (šķietami) uzticamu informāciju par pakalpojumu sniedzējiem un preču tirgotājiem, kā arī nodrošināt informācijas ieguvu pakalpojumu sniegšanas vai preču tirdzniecības noteikumu pārkāpumu konstatēšanai, uz šādas informācijas pamata veicot uz pārkāpuma novēršanu vērstus pasākumus (*Kalniņa*, 2019).

Lai arī līdzdalības ekonomikā iekšējās novērtēšanas sistēmas veiksmīgi ļauj pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem gūt pārliecību vienam par otru un to, ka pakalpojumi ir kvalitatīvi un uzticami (*Davidson et.al.*, 2018), ir vairāki iemesli, kuru dēļ pašregulējums nebūtu pieļaujams kā vienīgais risinājums.

Pirmkārt, novērtēšanas sistēmās nav iespējams nodrošināt pilnīgu objektivitāti, kas ir saistīts gan ar centiem par katru cenu iegūt labāku novērtējumu, gan arī ar cilvēciskiem faktoriem (Kalniņa, 2019). Otrkārt, līdzdalības ekonomikas platformās nav pietiekami attīstīti mehānismi, kas personai ļautu atjaunot savu novērtējumu zema novērtējuma gadījumā (*Redihna et.al.*, 2018). Treškārt, pastāv risks, ka pašregulējuma sistēmas var padarīt līdzdalības ekonomikas platformas par pašregulējošiem oligopoliem, kas atrodas ārpus jebkādiem pārraudzības mehānismiem, ir necaurspīdīgi un ilgtermiņā drīzāk kalpo platformu interešu sasniegšanai, nevis to lietotāju interešu nodrošināšanai (*Davidson et.al.*, 2018). Lai arī šīs problēmas vismaz daļēji var novērst, pārskatot novērtēšanas sistēmu darbību, uzlabojot algoritmus un ieviešot jaunus pasākumus iekšējo novērtēšanas sistēmu ietvaros, tas neļaus mazināt platformu ietekmi uz pašregulēšanas sistēmām, tāpēc pilnīga līdzdalības ekonomikas pakalpojumu pašregulācija tiek vērtēta kā neiespējama un nepieļaujama (Kalniņa, 2019). Taču kā labākā pieeja tiek uzskatīta pašregulējuma un normatīvā regulējuma kombinēšana (*Davidson et.al.*, 2018; *Hatzopoulos*, 2018).

Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanas izaicinājumi nav saistīti tikai ar šā pakalpojumu sniegšanas modeļa īpatnībām, nepieciešamību atrast līdzsvaru starp risku mazināšanu vai novēršanu no vienas puses un šo pakalpojumu attīstībai labvēlīgas vides izveidošanu no otras puses, un pārāk atšķirīga un sadrumstalota dalībvalstu tiesiskā regulējuma novēršanu. Dalībvalstīm, īstenojot līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanas pasākumus, jāņem vērā arī ekonomiskās pamatbrīvības, jo šie pakalpojumi, to sniedzēji un saņēmēji pārvietojas pāri dalībvalstu robežām. Pakalpojumu sniegšanas brīvība paredz dažādas garantijas pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem, kas dalībvalstīm ir jārespektē.

2. VISPĀRĪGĀS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBAS GARANTIJAS

Pakalpojumu sniegšanas brīvība ir viena no četrām ES ekonomiskajām pamatbrīvībām, kuras veido ES iekšējā tirgus kodolu (Gailītis, 2017). Mūsdienās pakalpojumu sniegšanas brīvība ir kļuvusi ļoti nozīmīga, jo šobrīd dzīvojam “pakalpojumu sabiedrībā” (Hatzopoulos, 2012), kur pakalpojumi veido divas trešdaļas no ES ekonomikas un ģenerē 90 % no visām jaunajām darba vietām (EK, 2017).

Pakalpojumu sniegšanas brīvība ir nostiprināta LESD 56.-62. pantā, liberalizējot pakalpojumu tirgu, aizliedzot dalībvalstīm noteikt ierobežojumu pakalpojumu brīvai aprītei ES ietvaros (Blanke et al., 2021). Papildus tam pakalpojumu sniegšanas brīvība ir regulēta arī Pakalpojumu direktīvā, kuras mērķis ir veicināt pakalpojumu tirgus liberalizāciju (Barnard, 2016).

Tā kā līdzdalības ekonomika balstās uz pakalpojumu sniegšanu, kā arī šie pakalpojumi var saturēt pārrobežu elementu, personām, kas iesaistās līdzdalības ekonomikā, ir aktuālas pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas.

2.1. Pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, kas izriet no LESD un Pakalpojumu direktīvas

LESD 56. pants paredz, ka ES ir aizliegti pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumi to dalībvalstu pilsoņiem, kas veic uzņēmējdarbību kādā dalībvalstī, bet sniedz pakalpojumus citas dalībvalsts personai. Pirmkārt, tas nozīmē tiesības personām pārvietoties pakalpojumu sniegšanas vai saņemšanas vajadzībām, tostarp iekļūt un uzturēties citā dalībvalstī šiem mērķiem (Kalmert, 2019). Šis tiesības vairāk ir attiecināmas uz fiziskām personām, kuras faktiski veic pārvietošanos pār dalībvalstu robežām (tostarp arī juridisko personu pārstāvji, kas pārvietojas pakalpojumu sniegšanas/saņemšanas vajadzībām). Taču arī pakalpojumu sniedzējiem – juridiskām personām – pakalpojumu sniegšanas vajadzībām ir svarīgi, lai to pārstāvji (fiziskas personas) vai klienti varētu pārvietoties pāri dalībvalstu robežām ES ietvaros. Otrkārt, pakalpojumu sniegšanas brīvība ietver tiesības piekļūt citas dalībvalsts pakalpojumu tirgum, kas ir būtiskākā un apjoma ziņā lielākā pakalpojumu sniegšanas brīvības garantiju daļa (Cuyvers, 2017). Šī pakalpojumu sniegšanas brīvības dimensija visbiežāk tiek aplūkota no citas perspektīvas – aizlieguma dalībvalstīm noteikt ierobežojumus personām no vienas dalībvalsts sniegt pakalpojumus citā dalībvalstī (Aleho et al., 2004). Proti, pakalpojumu sniegšanas brīvība garantē tiesības pāri robežai citā dalībvalstī veikt saimniecisko darbību uz tādiem pašiem noteikumiem, ko attiecīgā valsts paredz saviem pilsoņiem vai reģistrētajām juridiskajām personām (Breitenmoser, 1996).

LESD nostiprinātās pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, neskatoties uz LESD 56. panta formulējumu, nav attiecināmas tikai uz pakalpojumu sniedzējiem, bet arī uz pakalpojumu saņēmējiem (*Kalmert et. al.*, 2019; *Barnard*, 2013). Turklāt, pakalpojumu sniegšanas brīvības un citu ekonomisko pamatbrīvību kontekstā ir pierasts runāt drīzāk par dalībvalstu noteiktiem ierobežojumiem un to pieļaujamību, tomēr no pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju puses tie drīzāk ir dalībvalstu rīcības brīvības ierobežojumi, kas pakalpojumu tirgū iesaistītās personas pasargā no neatbilstošām, nesamērīgām un pakalpojumu apriti apgrūtinotām prasībām un ierobežojumiem. Tādējādi var uzskatīt, ka pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem pakalpojumu sniegšanas brīvība nodrošina to, ka, saņemot vai sniedzot pakalpojumus citā dalībvalstī, tiem netiks piemērotas prasības, kas šādu pakalpojumu sniegšanai vai saņemšanai netiek paredzētas šo personu mītnes vai reģistrācijas valstī. Bet gadījumā, ja šādas papildus prasības vai ierobežojumi būs noteikti, tiem būs jāatbilst stingriem samērīguma kritērijiem (dalībvalstīm noteikta ļoti augsta latiņa šādu ierobežojumu pamatošanai).

Pakalpojumu direktīvas mērķis ir izveidot vienotu pakalpojumu tirgu, nosakot skaidrus un tālejošus pakalpojumu sniegšanas brīvības noteikumus, nostiprinot pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju tiesības un ierobežojot dalībvalstu rīcību (*Lianos et. al.*, 2012). Taču Pakalpojumu direktīva nav tikai LESD 56. pantā noteiktā pakalpojumu sniegšanas brīvības regulējuma detalizētāks izklāsts, bet tajā ir iekļauti arī jautājumi, kas nav regulēti LESD.

Pirmkārt, Pakalpojumu direktīvā ir ietverti noteikumi par pakalpojumu sniedzēju brīvību veikt uzņēmējdarbību, kas atšķirībā no pakalpojumu sniegšanas brīvības ir vērsti uz pastāvīgas pakalpojumu sniegšanas veicināšanu citās dalībvalstīs, ierobežojot atļauju sistēmas piemērošanu citu dalībvalstu pakalpojumu sniedzējiem. Otrkārt, Pakalpojumu direktīvā ir apkopotas EST judikatūras atziņas par pakalpojumu sniegšanas brīvības saturu un izvērstāk izklāstīti pasākumi, ko dalībvalstis nedrīkst veikt pakalpojumu sniegšanas ierobežošanai, un pieļaujamās atkāpes pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošanai. Treškārt, Pakalpojumu direktīvā ir uzsvērts, ka pakalpojumu sniegšanas brīvība attiecas arī uz pakalpojumu saņēmējiem, aizliedzot dalībvalstīm noteikt pakalpojumu saņēmējiem tādas prasības, kuras ierobežo pakalpojuma saņemšanu no pakalpojumu sniedzēja, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī. Ceturtkārt, Pakalpojumu direktīva paredz uz pakalpojumu kvalitātes nodrošināšanu vērstus pasākumus, kas pārsvarā attiecas uz informācijas pieejamību, kam būtu jāveicina pakalpojumu saņēmēju uzticēšanās pakalpojumu sniedzējiem no citām dalībvalstīm. Visbeidzot, Pakalpojumu direktīvā dalībvalstīm ir noteikts pienākums veikt vairākus administratīvus pasākumus pārvaldības vienkāršošanai un dalībvalstu sadarbības veidošanai.

Kopumā vērtējot, Pakalpojumu direktīva stiprina pakalpojumu sniegšanas brīvību, gan apkopojot, apstiprinot un konkretizējot EST judikatūrā izdarītos secinājumus par pakalpojumu sniegšanas brīvības tvērumu un izpratni, gan

arī paredzot konkrētus, pozitīvus dalībvalstu pienākumus pakalpojumu tirgus liberalizēšanā.

2.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu, to sniedzēju un saņēmēju tiesības paļauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām

Lai persona varētu atsaukties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību, ir jākonstatē vairāku priekšnoteikumu pastāvēšana. Visaptverošāko priekšnoteikumu sarakstu ir piedāvājis *T. Schmitz* (2010): 1) piemērojamība laikā – saistīts ar brīdi, kad dalībvalsts pievienojusies iekšējam tirgum un tai kļuvis saistošs pienākums ievērot pakalpojumu sniegšanas brīvību; 2) piemērojamība attiecībā uz noteiktām personām – kas šīs brīvības kontekstā ir dalībvalstu pilsoni (vai arī to tuvinieki), juridiskās personas, kā arī attiecināmība uz trešo valstu pilsoņiem; 3) materiālā piemērojamība – kas ir tās aktivitātes, ko aizsargā pakalpojumu sniegšanas brīvība un ko nosaka definējot jēdzienu “pakalpojums”, pārrobežu elementu, aizsargātās un neaizsargātās aktivitātes. Minētie kritēriji izmantojami, lai katrā atsevišķā gadījumā pilnvērtīgi pārbaudītu, vai uz konkrēto darbību un tajā iesaistītajām personām ir attiecināma pakalpojumu sniegšanas brīvība, kas nostiprināta LESD 56. pantā. Daži no kritērijiem ir formāli, piemēram, par piemērojamību laikā, kam, vispārīgi runājot par līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem, nav tik būtiskas nozīmes. Taču, runājot par konkrētiem gadījumiem, tie ir nozīmīgi, jo to neizpildīšanās varētu novest pie tā, ka pakalpojumu sniegšanas brīvība nav piemērojama.

Līdzdalības ekonomikas kontekstā nozīmīgākie kritēriji ir par to, kuras personas var paļauties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību un kādi pakalpojumi ir aizsargājami, tostarp, kādi pakalpojumi ir izslēgti no pakalpojumu sniegšanas brīvības aizsardzības. Taču, ievērojot to, ka pārrobežu elements ir nozīmīgs LESD 56. pantā un Pakalpojumu direktīvā nostiprināto pakalpojumu sniegšanas brīvības garantiju piemērošanai, arī tā pastāvēšana un izpausmes līdzdalības ekonomikā ir jāpārbauda.

Līdzdalības ekonomikā **pārrobežu elements** var izpausties vairākos veidos. Pirmkārt, līdzdalības ekonomikas platformām ir raksturīgi, ka robežu šķērso pakalpojuma sniedzējs. Proti, līdzdalības ekonomikā gandrīz vienmēr robežu šķērsos līdzdalības ekonomikas platformas, kuras turētājs ES tiek reģistrēts tikai vienā no dalībvalstīm, bet platformas darbību nodrošina visā ES. Tādā veidā platforma rada pārrobežu elementu attiecībā uz visiem darījumiem, kas noslēgti ar platformas starpniecību jebkurā no pārējām ES dalībvalstīm, kurā šī platforma tiek izmantota. Vienlaikus ir iespējamas arī situācijas, kurās robežu šķērso vispārējā pakalpojuma sniedzējs, piemēram, ja pasažieru pārvadājumi tiek piedāvāti pārrobežu pārvadājumiem vai pakalpojumi ir sniedzami klienta atrašanās vietā. Otrkārt, līdzdalības ekonomikas pakalpojumu saņemšanai robežu var šķērsot

pakalpojumu saņēmējs. Tas jo īpaši ir raksturīgs tūrisma jomā, piemēram, attiecībā uz *Airbnb* pakalpojumiem, taču arī pasažieru pārvadājuma pakalpojumi tiek izmantoti tūrisma vajadzībām.

Lai arī minētie pārrobežu gadījumi ir visvairāk izplatītie, nav izslēdzams, ka līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniegšana varētu notikt arī, robežu šķērsojot pakalpojumam vai robežu šķērsojot gan pakalpojuma sniedzējam, gan pakalpojuma saņēmējam.

Vērtējot to, vai **līdzdalības ekonomikas platformas** ir subjekti un sniedz tādus pakalpojumus, kas aizsargāti ar LESD 56. pantā nostiprināto pakalpojumu sniegšanas brīvību, secināms, ka vispārīgi platformas var izpildīt LESD 57. pantā izvirzītās prasības. Pirmkārt, platformas savus pakalpojumus sniedz par atlīdzību, kuras samaksas modelis var būt dažāds – samaksa tiek iekasēta no pakalpojumu sniedzējiem, kas sniedz pakalpojumus ar platformas starpniecību, vai no gala/vispārējā pakalpojuma saņēmējiem. Otrkārt, līdzdalības ekonomikas platformas pārvalda juridiskas personas, kuras var tikt atzītas par pakalpojumu sniedzējiem LESD 57. panta izpratnē. Treškārt, lai arī līdzdalības ekonomikas platformas tiek pārvaldītas no vienas dalībvalsts, bet pastāvīgi ir pieejamas lietošanai citās dalībvalstīs, ir saskatāmas situācijas, kurās līdzdalības ekonomikas platformu sniegtie pakalpojumi ir īslaicīgi. Ja attiecībā uz personām, kuras līdzdalības ekonomikas platformu izmanto pakalpojumu sniegšanai, šo pagaidu raksturu būs grūtāk konstatēt, tad attiecībā uz personām, kuras līdzdalības ekonomikas platformas izmanto pakalpojumu saņemšanai laiku pa laikam un noteiktam mērķim, varētu būt konstatējams pagaidu raksturs.

Pārbaudot **vispārējā/gala pakalpojuma sniedzējus**, secināms, ka arī tie un viņu sniegtie pakalpojumi var izpildīt LESD 57. pantā izvirzītās prasības. Pirmkārt, vispārējie/gala pakalpojumi parasti tiek sniegti par atlīdzību. Otrkārt, pakalpojumu sniegšanu, izmantojot līdzdalības ekonomikas platformas, nodrošina gan juridiskās personas, gan arī fiziskās personas, kuras nav darbinieki un darbojas savās personīgās ekonomiskās interesēs. Treškārt, gadījumos, kad pastāv pārrobežu elements (pakalpojumi tiek sniegti pāri robežām), bieži vien tie būs ar īslaicīgu vai pagaidu raksturu. Proti, piemēram, transporta pakalpojumi lielākoties būs piesaistīti noteiktai ģeogrāfiskai vietai, kurā laiku pa laikam šos pakalpojumus izmantos personas no citām dalībvalstīm. Ceturtkārt, uz pakalpojumiem, kas tiek sniegti, izmantojot līdzdalības ekonomikas platformas, nevarētu attiecināt preču brīvu apriti, darbinieku brīvu kustību vai kapitāla brīvu apriti, jo līdzdalības ekonomikas pakalpojumu gadījumā konstatējama pakalpojumu, nevis preču, darbinieku vai kapitāla pārvietošanās.

Lai arī vispārīgi vērtējot, līdzdalības ekonomikas pakalpojumi pilnībā vai daļēji pa daļām varētu tikt atzīti par pakalpojumiem LESD izpratnē, tomēr katrs atsevišķs līdzdalības ekonomikas pakalpojums būtu jāvērtē atsevišķi. Atsevišķu LESD 57. pantā noteikto kritēriju izpilde var izrādīties apgrūtināta vai strīdīga. Turklāt LESD 58. pantā ir noteikti pakalpojumi, kuri ir izslēgti no pakalpojumu sniegšanas brīvības tvēruma – pakalpojumi transporta jomā un banku un

apdrošināšanas pakalpojumi, kas ir saistīti ar kapitāla apriti. Transporta pakalpojumu atrašanās ārpus pakalpojumu sniegšanas brīvības tvēruma izrādījusies izšķiroša *Uber*, EST lietā C-434/15 *Elite Taxi* tos atzīstot par pakalpojumiem transporta jomā.

Līdzdalības ekonomikā ir izdalāmas divas **pakalpojumu saņēmēju grupas**: 1) vispārējā/gala pakalpojuma saņēmēji, kuri arī lieto platformu un tādējādi arī tās sniegtos pakalpojumus un 2) pakalpojumu sniedzēji, kuri pakalpojumu sniegšanai izmanto līdzdalības ekonomikas platformas. Līdzīgi kā tas ir ar jebkuru citu pakalpojumu, uz pakalpojumu sniegšanas brīvību līdzdalības ekonomikā būtu jāatsaukties jebkuram pakalpojumu saņēmējam neatkarīgi no tā, vai tā ir fiziska vai juridiska persona (*Shewe, 2016*). Lai arī līdz šim nav identificēti tādi dalībvalstu noteikti ierobežojumi līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniegšanai, kas būtu vērsti tieši uz pakalpojumu saņēmēju tiesību piekļūt šādiem pakalpojumiem ierobežošanu, līdzšinējā EST judikatūra nerada šaubas par šādu pakalpojumu saņēmēju aizsardzību.

Atsevišķi pārbaudot līdzdalības ekonomikas pakalpojumu iespēju atsaukties uz Pakalpojumu direktīvā nostiprinātajām garantijām, secināms, ka lielākā daļa līdzdalības ekonomikas pakalpojumu varētu pretendēt uz šīm garantijām. Tomēr ārpus Pakalpojumu direktīvas piemērošanas sfēras atradīsies pakalpojumi, kuri, pirmkārt, ir ārpus LESD 56. pantā nostiprinātās pakalpojumu sniegšanas brīvības piemērošanas sfēras un, otrkārt, ir izslēgti no Pakalpojumu direktīvas piemērošanas jomas saskaņā ar tās 2. panta 2. punktu.

Ja līdzdalības ekonomikas pakalpojums klasificējas kā pakalpojums Pakalpojumu direktīvas izpratnē, tad nebūtu jābūt šķēršļiem tā nodrošināšanā iesaistītās personas (platformas un vispārējā/gala pakalpojuma sniedzējus) atzīt par pakalpojumu sniedzējiem un subjektiem, kas var paļauties uz Pakalpojumu direktīvā nostiprinātajām garantijām, ja tie var izpildīt piesaistes ES prasību. Un tā, kā pakalpojumu saņēmēju definīcija Pakalpojumu direktīvā ir ļoti plaša, jebkuram līdzdalības ekonomikas pakalpojuma saņēmējam, neatkarīgi no tā statusa un vai pakalpojumi tiek saņemti no platformas vai arī vispārējā/gala pakalpojuma sniedzēja, būtu jāvar kvalificēties par pakalpojumu saņēmēju Pakalpojumu direktīvas izpratnē.

3. INFORMĀCIJAS SABIEDRĪBAS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBA

2000. gada 17. jūlijā spēkā stājās Direktīva 2000/31. Tā bija EK reakcija uz to, ka 20. gadsimta beigās pasaule piedzīvoja ievērojamu interneta biznesa attīstību un vēlmi nodrošināt elektroniskās tirdzniecības attīstību Eiropā (EK, 1997). Direktīvas 2000/31 mērķis bija veicināt pienācīgu iekšējā tirgus darbību, nodrošinot brīvu informācijas sabiedrības pakalpojumu apriti starp dalībvalstīm.

Direktīva 2000/31 izstrādāta, balstoties uz pieeju, ka pēc iespējas mazāk jāiejaucas dalībvalstu tiesiskajā regulējumā un iekļaušanās ir pieļaujama tikai tur, kur tas pilnībā ir nepieciešams, lai nodrošinātu pienācīgu nozares funkcionēšanu (EK, 1999). Tāpēc Direktīva 2000/31 nav tik daudz mērķēta uz dalībvalstu materiālo tiesību saskaņošanu, bet tiesisko noteiktību mēģināts sasniegt ar “koordinēto jomu”, kurā informācijas sabiedrības pakalpojumiem ir piemērojama tās valsts tiesību sistēma, kurā ir reģistrēts attiecīgais pakalpojumu sniedzējs. Tāpat Direktīvā 2000/31 ir noteikti stingri noteikumi pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošanai informācijas sabiedrības pakalpojumiem no citām dalībvalstīm, nosakot gan gadījumus, kuros pieļaujama pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošana, gan arī kārtību, kādā tā ir īstenojama.

Direktīva 2000/31 paredz arī papildus garantijas, kas ir attiecināmas uz informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem, kas sniedz starpnieku pakalpojumus. Šiem pakalpojumu sniedzējiem Direktīvā 2000/31 ir paredzēti atbildības par uzglabāto vai pārraidīto informāciju ierobežojumi (12.-14. pants), kā arī dalībvalstīm noteikts aizliegums šiem pakalpojumu sniedzējiem uzlikt vispārējas uzraudzības pienākumu (15. pants). Šis atsevišķai informācijas sabiedrības pakalpojumu grupai paredzētās garantijas tuvāk ir aplūkotas nākamajā nodaļā.

3.1. Pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas, kas izriet no Direktīvas 2000/31

Pakalpojumu sniegšanas brīvība Direktīvā 2000/31 stiprināta vairākos līmeņos, tostarp atkarībā no pakalpojuma veida. Uz visiem pakalpojumiem, kas ir informācijas sabiedrības pakalpojumi, attiecas koordinētā joma, kas paredz informācija sabiedrības pakalpojumu sniedzējam piemērot tās dalībvalsts likumu, kurā tas reģistrēts, un Direktīvā 2000/31 noteiktā īpašā kārtība, kā dalībvalstis var noteikt ierobežojumus informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanai.

Direktīvas 2000/31 centrālais elements ir tā saucamā Iekšējā tirgus klauzula (angļu val. – *Internal Market Clause*), kas nodrošina tiesisko noteiktību un to, ka informācijas sabiedrības pakalpojumus var brīvi sniegt visā ES (EK, 2003). To nodrošina divi viens otru papildinoši elementi: 1) dalībvalstu pienākums nodrošināt, ka informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzēji, kas reģistrēti

to teritorijās, atbilst dalībvalstu prasībām koordinētajā jomā; 2) dalībvalstīm ir jāatturas no informācijas sabiedrības pakalpojumu no citām dalībvalstīm ierobežošanas.

Koordinētā joma praksē darbojas tādējādi, ka informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējs, kurš ir reģistrēts vienā dalībvalstī un izpilda šajā dalībvalstī normatīvajos aktos paredzētās prasības informācijas pakalpojumu sniegšanai, var savus pakalpojumus sniegt arī citās dalībvalstīs, neuztraucoties par to, ka tam būs jāizpilda arī kādas šajās dalībvalstīs noteiktās prasības. Savukārt, ja nepastāvētu koordinētā joma, tad dalībvalstis attiecībā uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem varētu rīkoties tā, kā tās vēlas, nosakot noteikumus, kas piemērojami informācijas sabiedrības pakalpojumiem vai sniedzējiem no citām dalībvalstīm. Tādos apstākļos informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējam būtu jāpārzina nacionālais regulējums visās dalībvalstīs, kurās tas vēlas sniegt pakalpojumus, kas ir tiesiskā nenoteiktība, no kuras mēģināts izvairīties ar Direktīvas palīdzību (*Kightlinger*, 2003). Alternatīva koordinētās jomas noteikšanai būtu harmonizācijas veikšana, ko ES likumdevējs Direktīvas 2000/31 pieņemšanas laikā bija izvēlējis īstenot pēc iespējas mazākā apmērā.

Tā kā pakalpojumu sniegšanas brīvība pati par sevi nav absolūta, Direktīvas 2000/31 3. panta 4.-6. punktā ir paredzēta atļauja dalībvalstīm atkāpties no to pienākuma nodrošināt pakalpojumu sniegšanas brīvību informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem no citām dalībvalstīm, ja tiek ievēroti šajā normā paredzēti kumulatīvie priekšnoteikumi (sīkāk sk. EST 2019. gada 19. decembra spriedumu lietā C-390/18 *Airbnb Ireland*). Šie priekšnoteikumi ir šādi: 1) dalībvalsts izvēlētajam ierobežojuma ir atbilstošs mērķis – pasākumiem ir jābūt nepieciešamiem sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, sabiedrības drošības vai patērētāju, tostarp ieguldītāju, aizsardzības nodrošināšanai; 2) konkrētam informācijas sabiedrības pakalpojumam no citas dalībvalsts ir jārada būtisku aizskārumu vai šāda aizskāruma risku; 3) dalībvalsts izvēlētajam pasākumam ir jābūt nepieciešamam un samērīgam.

Ja pēc būtības ir pamats ierobežojuma noteikšanai, dalībvalstij pirms tā pieņemšanas ir jāveic divi soļi. Pirmkārt, dalībvalstij ir jāpieprasa, lai dalībvalsts, kurā reģistrēts informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējs, veic nepieciešamos pasākumus Direktīvas 2000/31 3. panta 4. punkta "a" apakšpunktā noteikto mērķu sasniegšanai. Pēc šāda pieprasījuma saņemšanas reģistrācijas dalībvalstij ir iespēja pašai koordinētās jomas ietvaros novērst apdraudējumus legītimajām interesēm, ko rada tajā reģistrēts informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējs. Otrkārt, tikai gadījumā, ja dalībvalsts, kurā reģistrēts informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējs, neveic nekādus pasākumus vai tās veiktie pasākumi nav piemēroti dalībvalstij, kurā pakalpojumi tiek sniegti, ir jāpaziņo EK un reģistrācijas dalībvalstij par nodomu veikt attiecīgos pasākumus. Šādu pasākumu paziņošanas mērķis ir ļaut EK veikt kontroli pār dalībvalsts izvēlēto pasākumu atbilstību ES tiesībām.

EST spriedumā lietā C-390/18 *Airbnb Ireland* nostiprināja, ka Direktīvas 2000/31 3. panta 4. punkta “b” apakšpunkta otrajā ievilkumā noteiktais iepriekšējās paziņošanas pienākums ir nevis vienkāršs informēšanas pienākums, bet gan būtiska procesuāla prasība, kas liedz attiecībā pret privātpersonām atsaukties uz informācijas sabiedrības pakalpojumu brīvu apriti ierobežojošiem pasākumiem, kas nav tikuši paziņoti. Paziņošanas pienākuma neizpildīšanas sekas ir tādas, ka šo dalībvalsts noteikto ierobežojošo pasākumu nav iespējams piemērot attiecībā uz privātpersonu.

3.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumi kā informācijas sabiedrības pakalpojumi

Saskaņā ar Direktīvas 2000/31 1. panta 1. punktu tās mērķis ir veicināt pienācīgu iekšējā tirgus darbību, nodrošinot brīvu informācijas sabiedrības pakalpojumu apriti starp dalībvalstīm. No minētā mērķa izriet divi secinājumi par personām, uz kurām attiecas Direktīva 2000/31. Pirmkārt, Direktīvā 2000/31 ir runa par pakalpojumu sniegšanas brīvības īstenošanu, kura saskaņā ar LESD izpratni ir attiecināma uz pakalpojumu sniegšanā un saņemšanā iesaistītajām pusēm – pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem. Tomēr, tuvāk iepazīstoties ar Direktīvas 2000/31 noteikumiem, jāsecina, ka Direktīvā 2000/31 iekļautie noteikumi attiecas uz dalībvalstu pienākumiem attiecībā pret pakalpojumu sniedzējiem, līdzīgi kā tas ir arī Pakalpojumu direktīvā. Tas gan nenozīmē, ka pakalpojumu saņēmēji no šīs direktīvas piemērošanas negūst nekādu labumu – atvieglota pakalpojumu sniegšana faktiski nozīmē arī atvieglotu piekļuvi pakalpojumiem, kas ir pakalpojumu brīvas aprites izpausme attiecībā uz pakalpojumu saņēmējiem (*Blanke et. al.*, 2021).

Otrkārt, Direktīva 2000/31 ir piemērojama tikai informācijas sabiedrības pakalpojumiem (*Lodder et. al.*, 2017). Līdz ar to Direktīva 2000/31 ir attiecināma tikai uz tādiem pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniedz informācijas sabiedrības pakalpojumus. Tāpēc pakalpojumu sniedzējus, uz kuriem attiecināma Direktīva 2000/31, definē pakalpojumi, ko tie sniedz, proti, vai šie pakalpojumi var tikt klasificēti par informācijas sabiedrības pakalpojumiem.

Pašā Direktīvā 2000/31 nav definēts, kas ir informācijas sabiedrības pakalpojumi, bet tās 2. panta “a” punktā ir iekļauta atsauce uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 9. septembra direktīvas 2015/1535, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (turpmāk – Direktīva 2015/1535) 1. panta “b” punktu. Tas paredz, ka, lai pakalpojumu atzītu par informācijas sabiedrības pakalpojumu, tam ir jāatbilst šādiem kumulatīviem kritērijiem – to parasti sniedz par atlīdzību, no attāluma, ar elektroniskiem līdzekļiem, pēc pakalpojumu saņēmēja individuāla pieprasījuma.

Līdzdalības ekonomikas pakalpojumu atbilstība informācijas sabiedrības pakalpojumu jēdzienam ir vērtējama kopsakarā ar EST secinājumiem lietā

C-434/15 *Elite Taxi*, kurā tika vērtēti *Uber Pop* pakalpojumi, un lietā C-390/18 *Airbnb Ireland*, kurā tika vērtēti *Airbnb* pakalpojumi. EST apstiprināja, ka šie līdzdalības ekonomikas pakalpojumi var izpildīt visas prasības, kas nepieciešamas to atzīšanai par informācijas sabiedrības pakalpojumiem. Tomēr, atsaucoties uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumu komplicēto dabu un grūtībām noteikt kompetenču un atbildības sadalījumu pakalpojumu sniegšanā, EST šādiem pakalpojumiem ir attīstījusi papildus prasības, ko tiesību zinātnē dēvē arī par *Uber* testu.

Ar 2017. gada 20. decembra spriedumu lietā C-434/15 *Elite Taxi* EST *Uber Pop* pakalpojumus atzina par pakalpojumiem transporta jomā un tāpēc par tādiem, kas neietilpst Direktīvas 2000/31 piemērošanas jomā. EST pie šādiem secinājumiem nonāca, neskatoties uz apstākli, ka tā konstatēja, ka *Uber* pakalpojumi atbilst informācijas sabiedrības pakalpojumiem izvirzītajiem kritērijiem.

EST uzskatīja, ka *Uber* sniegtie pakalpojumi nav tikai starpniecības pakalpojumi, ko veido neprofesionāla autovadītāja, kas izmanto savu transportlīdzekli, savienošana ar viedtālruna lietotnes palīdzību ar personu, kura vēlas pārvietoties pilsētā. EST uzskatīja, ka *Uber* daudz vairāk iesaistās vispārējā pakalpojuma (transporta pakalpojuma) sniegšanā un ka tam ir būtiska nozīme šo pakalpojumu klasificēšanā.

Pirmkārt, EST uzskatīja, ka būtisks ir apstāklis, ka *Uber* rada pilsētas transporta pakalpojumu piedāvājumu, kas tiek padarīts pieejams, tostarp ar tādu informātikas rīku palīdzību kā attiecīgā lietotne pamatlietā, un tā vispārējo darbību tas rīko to personu labā, kuras vēlas izmantot šo piedāvājumu, lai pārvietotos pilsētā. Savukārt bez šīs platformas neprofesionāli autovadītāji, kas izmanto savus transportlīdzekļus, nevarētu veikt pārvadājumu pakalpojumus, bet personas, kuras vēlas pārvietoties pilsētā, nevarētu izmantot minēto autovadītāju pakalpojumus.

Otrkārt, EST konstatēja *Uber* noteicošu ietekmi uz neprofesionālo autovadītāju pakalpojumu sniegšanas kārtību. Pie šādiem secinājumiem EST nonāca tāpēc, ka *Uber* lietotne nosaka 1) augstāko brauciena cenu (cenu griestus), 2) *Uber* šo cenu iekasē no klienta pirms daļas pārskaitīšanas neprofesionālajam transportlīdzekļa vadītājam, un 3) tā īsteno zināmu kontroli pār transportlīdzekļu un to vadītāju kvalitāti, kā arī pār autovadītāju uzvedību, kuras dēļ attiecīgā gadījumā šie autovadītāji var tikt izslēgti no platformas.

Šie divi kritēriji, ko EST papildus pārbaudīja attiecībā uz pakalpojumu, kurš atbilst Direktīvā 2000/31 izvirzītajām informācijas sabiedrības pakalpojumu prasībām, juridiskajā literatūrā tiek saukti par *Uber* testu (*Ducato*, 2018; *Busch*, 2018).

Pēc minētā sprieduma ir palicis neatbildēts jautājums par to, vai *Uber* testa kritēriji ir kumulatīvi vai alternatīvi. Šajā konkrētajā gadījumā izpildījās abi kritēriji, kas varētu liecināt, ka tie ir kumulatīvi, taču EST uz to konkrēti nenorādīja. Proti, no EST sprieduma neizriet, vai lietas iznākums būtu bijis cits, ja izpildītos tikai viens no šiem kritērijiem. Arī juridiskajā literatūrā dažādi autori atšķirīgi

raugās uz šiem kritērijiem, gan saucot tos par kumulatīviem (*Ferro*, 2019), gan arī par alternatīviem (*Menegus*, 2019). Jautājums par *Uber* testa kritēriju dabu ir nozīmīgs, jo tas ietekmē pakalpojuma sniedzēja iespējas šo testu izturēt sekmīgi. Kumulatīvu kritēriju gadījumā šādu iespēju ir vairāk, nekā gadījumā, ja kritēriji ir alternatīvi. Piemēram, *Uber* primo kritēriju – transporta pakalpojuma tirgus radišanu ar aplikācijas palīdzību – mainīt nevar, ja transporta pakalpojumu sniegšanā tiek iesaistītas personas, kuras nav profesionāļi.

Iemesli, kāpēc EST spriedumā lietā C-434/15 *Elite Taxi* izvēlējās tik stingru pieeju, nav izklāstīti, taču tiesību zinātnieku vidū izteikti vairāki minējumi par šiem iemesliem. Kā viens no iemesliem minētas bažas par vairākiem citiem sociāli nozīmīgiem jautājumiem, kuri šīs lietas ietvaros spriedumā netika tieši nosaukti, bet norādīti ģenerāladvokāta M. Špunara (2017) secinājumos, kā darbinieku aizsardzība, nodokļu nomaksa, patērētāju aizsardzība u.c. Tāpat tiek pieļauts, ka EST savos secinājumos ir ietekmējusies no Vācijas nacionālo tiesu pieejas, kuras izdarījušas līdzīgus secinājumus par *Uber* pakalpojumu klasifikāciju (*Schaub*, 2017). Ir pausts arī viedoklis par to, ka EST nav vēlējusies pārkāpt savas kompetences robežas attiecībā uz tiesiskā regulējuma noteikšanu, tā vietā dodot likumdevējam skaidru signālu, ka ES līmenī ir pienācis laiks liberalizēt transporta pakalpojumu tirgu (*Van Cleynenbreugel*, 2018) vai nodrošināt lielāku skaidrību attiecībā uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulējumu, kā arī pārskatīt Direktīvu 2000/31, kas vairs neatbilst interneta realitātei (*De Franceschi*, 2018). Tostarp pausts viedoklis, ka EST netieši vēlējusies uzsvērt pamata pakalpojumu (angļu val. – *underlying service*) sniedzēju aizsardzības nepieciešamību (*Natile*, 2018).

EST spriedums lietā C-434/15 *Elite Taxi* ir saņemts ar dalītām sajūtām. Ir autori, kas to vērtē atzinīgi, uzskatot, ka pretējā gadījumā nebūtu iespējams pilnībā novērtēt platformas līgumisko lomu, kā arī nodrošināt to pienācīgu atbildības līmeni (*Busch*, 2018; *Domurath*, 2018; *De Franceschi*, 2018). Taču vairāki autori šo spriedumu ir kritizējuši, pārmetot EST vēl lielākas neskaidrības radišanu attiecībā uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumu un pakalpojumu saņēmēju aizsardzības mazināšanu (*Meredith et al.*, 2017). Tā *M. Y. Schaub* (2018) norādījis, ka ar EST spriedumu tiek radīta situācija, kurā pakalpojumu saņēmējiem ir zemāks aizsardzības līmenis, nekā tas būtu pretējā gadījumā, jo Direktīva 2000/31 informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem paredz ne tikai garantijas, bet arī pienākumus attiecībā uz informācijas pieejamību par pakalpojumu sniedzēju un pakalpojumu, kā arī distances līgumu noslēgšanu, kas nav paredzēti citos ES normatīvajos aktos.

Arī autore piekrit, ka uz Direktīvu 2000/31 nevar raudzīties tikai kā uz instrumentu informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzēju tiesību aizsardzībai un atbildības ierobežošanai. Pirmkārt, direktīvas mērķis ir veicināt digitālo pakalpojumu attīstību un sniegšanu, bet šīs iespējas *Uber* un citiem pakalpojumiem, kas darbojas pēc līdzīga modeļa, pēc EST sprieduma ir ierobežotas. Otrkārt, Direktīva 2000/31 nav vienpusēja un tā paredz informācijas sabiedrības

pakalpojumu sniedzēju pienākumus pret pakalpojumu saņēmējiem un dalībvalstīm, ko neparedz citi ES tiesību akti. Treškārt, dalībvalstis ir tiesīgas regulēt informācijas sabiedrības pakalpojumus, kuru sniedzēji ir reģistrēti attiecīgajā dalībvalstī vai pieprasīt to darīt dalībvalstīm, kurās tie ir reģistrēti. Līdz ar to nav tā, ka šādu pakalpojumu sniedzēji var darboties brīvi un vispār neregulēti.

Neskatoties uz bažām pēc EST sprieduma lietā C-434/15 *Elite Taxi, Airbnb*, kas ir viena no lielākajām un zināmākajām līdzdalības ekonomikas platformām, *Uber* testu ir sekmīgi izturējusi.

EST *Airbnb* sniegtos pakalpojumus lietā C-390/18 *Airbnb Ireland* vērtēja pēc līdzīgas shēmas, kā *Uber* pakalpojumus. Vispirms EST pārbaudīja *Airbnb* pakalpojumu atbilstību Direktīvas 2015/1535 1. panta "b" punktā izvirzītajām prasībām un konstatēja, ka šīs prasības *Airbnb* pilnībā izpilda. Pēc tam, ņemot vērā to, ka *Airbnb* un *Uber* pakalpojumi pēc sava darbības modeļa ir līdzīgi, tika vērtēts, vai *Airbnb* sniegtais pakalpojums nav neatņemama sastāvdaļa visaptverošam pakalpojumam, kura galvenais elements ir izmitināšana, un tāpēc tas nebūtu atzīstams par informācijas sabiedrības pakalpojums.

Lai arī EST principā vērtēja visus tos pašus apstākļus, ko *Uber* gadījumā, tas tika veikts citā secībā, sadalot kritērijus un mainot to nozīmi pakalpojuma klasifikācijā. Pirmkārt, EST secināja, ka *Airbnb* neveido jaunu izmitināšanas pakalpojumu tirgu, jo *Airbnb* sniegtais pakalpojums nav obligāti nepieciešams, lai varētu sniegt izmitināšanas pakalpojumus. Otrkārt, pārbaudot ietekmi uz vispārējo pakalpojumu, EST secināja, ka *Airbnb Ireland*, kas pārvalda *Airbnb* platformu, atšķirībā no *Uber* nenosaka vai neierobežo platformas izmantojošo izīrētāju prasīto ires maksu, jo *Airbnb* piedāvātais rīks savas ires maksas aplēšanai, ievērojot platformā noskaidrotos tirgus vidējos rādītājus, atstāj ires maksas noteikšanu izīrētāja ziņā. Lai atzītu *Airbnb* sniegtos pakalpojumus par informācijas sabiedrības pakalpojumiem EST pietika tikai ar šo divu apstākļu pārbaudi, kas atšķiras no *Uber* pārbaudes. Tomēr EST papildus vērtēja arī *Airbnb* piedāvātos papildpakalpojumus – veidni piedāvājuma satura izklāstīšanai, fotoattēlu pakalpojumus, civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, garantiju zaudējumiem, ires maksas aprēķina fakultatīvu rīku, ires maksas samaksas starpniecības un uzglabāšanas pakalpojumu, atsauksmju un novērtējuma sistēmu. EST secināja, ka šie papildpakalpojumi būtiski nemaina platformas sniegtā informācijas sabiedrības pakalpojuma būtību.

Lai arī EST ar spriedumu lietā C-390/18 *Airbnb Ireland* nostiprināja *Uber* testu, tā piemērošana *Airbnb* pakalpojumiem tika veikta atšķirīgi. Pirmkārt, *Airbnb* pakalpojumu atzīšanai par informācijas sabiedrības pakalpojumiem pietika tikai ar divu apstākļu konstatēšanu, proti, ka platforma neveido attiecīgo pakalpojumu tirgu un platforma nenosaka pakalpojuma cenu. Otrkārt, EST šajā spriedumā papildpakalpojumus izdalīja atsevišķi kā apstākļus, kas potenciāli varētu ietekmēt informācijas sabiedrības pakalpojuma kvalifikāciju, kas varētu tikt uzskatīti par trešo kritēriju.

Iemesli, kāpēc EST *Airbnb* pakalpojumus pēc *Uber* testa vērtēja nedaudz atšķirīgi, no sprieduma neizriet. Ievērojot to, ka lietā C-62/19 *Star Taxi App* EST *Uber* testu piemēroja tieši tādā pašā veidā, kā attiecībā uz *Uber* pakalpojumiem, varētu nozīmēt to, ka *Uber* tests *Airbnb* gadījumā nav koriģēts un manīts, bet gan *Airbnb* gadījumā nedaudz modificēts, jo šie pakalpojumi ir sarežģītāki.

Vērtējot, vai citu līdzdalības ekonomikas platformu sniegtie pakalpojumi varētu klasificēties par informācijas sabiedrības pakalpojumiem, autore ir nonākusi pie secinājumiem, ka vispārīgi tam būtu jābūt iespējamam, tostarp sekmīgi izturot *Uber* testu. Taču ar grūtībām varētu saskarties līdzdalības ekonomikas platformas, kas darbojas transporta pakalpojumu jomā. Autore secinājusi, ka *Bolt* platformas sniegtajiem pakalpojumiem, neskatoties uz lietošanas noteikumos iekļautajām atrunām, pastāv liels risks *Uber* testu neizturēt. *Bolt* platforma izveido transporta pakalpojumu tirgu, kā arī *Bolt* nosaka prasības autovadītājiem, vadlīnijas braukšanas maksas noteikšanai un uztur autovadītāju novērtēšanas sistēmu, kuras rezultāti var būt par pamatu autovadītāja darbības apturēšanai.

4. STARPNIĒKU PAKALPOJUMU KĀ INFORMĀCIJAS SABIEDRĪBAS PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS BRĪVĪBAS PAPILDUS GARANTIJAS

Informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniegtie pakalpojumi klasificējami par starpnieku pakalpojumiem, Direktīvas 2000/31 4. iedaļā “Starpnieku pakalpojumu sniedzēju saistības”, ir paredzētas papildus garantijas – starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildības ierobežojumus un aizliegumu noteikt vispārējas pārraudzības saistības.

Tā kā līdzdalības ekonomikas platformu sniegtie pakalpojumi var klasificēties par starpnieku pakalpojumiem, tad arī uz tiem var tikt attiecinātas Direktīvas 2000/31 12.-15. pantā paredzētās papildus garantijas.

4.1. Papildus garantijas, ko Direktīva 2000/31 paredz starpnieku pakalpojumiem

Direktīvas 2000/31 12.-14. pantā ir ietverts “drošās ostas” princips, saskaņā ar kuru starpnieku pakalpojumu sniedzēji ir atbrīvojami no atbildības par informāciju, ko tie pārraidījuši vai uzglabājuši pakalpojuma sniegšanas vajadzībām. Šis atbildības ierobežojums nav absolūts – ir noteikti konkrēti gadījumi, kuros starpnieku pakalpojumu sniedzēja atbildība būs ierobežojama (*Madiega, 2020*). Tomēr, lai arī Direktīvas 2000/31 12.-14. pantā apstākļi, kas dod pamatu starpnieku pakalpojuma sniedzēja atbildības ierobežošanai, ir definēti kā atbildības ierobežošanas priekšnoteikumi, tie faktiski ietver starpnieku pakalpojumu sniedzēju pienākumus aktīvi rīkoties gadījumā, ja tie uzzina par prettiesisku informāciju, kā arī veikt citus pasākumus, kas jāizpilda, lai saglabātu savu tehnisko, automātisko un pasīvo lomu.

Direktīvas 2000/31 12.-14. panta mērķis ir ierobežot tos gadījumus, kuros saskaņā ar šajā jautājumā piemērojamām valsts tiesībām informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējus, kas piedāvā starpnieku pakalpojumus, var saukt pie atbildības. Šis normas neatņem dalībvalstīm rīcības brīvību noteikt gadījumus, kuros starpnieku pakalpojumu sniedzējs ir saucams pie atbildības, taču nosaka zināmus ierobežojumus dalībvalstu rīcības brīvībai (*De Streef et. al., 2020*). Tas ir nepieciešams, jo ES likumdevēja ieskatā gan esošās, gan iespējamās atšķirības dalībvalstu tiesību aktos un praksē attiecībā uz šādu pakalpojumu sniedzēju atbildību kavē vienmērīgu iekšējā tirgus darbību, traucējot starpvalstu pakalpojumu attīstībai un radot konkurences traucējumus. Ar Direktīvas 2000/31 12.-14. pantu paredzēts radīt līdzsvaru starp dažādām interesēm un izveidot principus, uz kuriem var balstīt nozares līgumus un standartus.

Savukārt Direktīvas 2000/31 15. pantā ir nostiprināts aizliegums dalībvalstīm noteikt starpnieku pakalpojumu sniedzējam vispārēju pienākumu pārraudzīt

informāciju, ko tas pārraida vai uzglabā, kā arī aktīvi meklēt faktus un apstākļus, kas norāda uz nelegālu darbību. Direktīvas 2000/31 15. panta 1. punkts, lasīts kopā ar Direktīvas 2004/48 2. panta 3. punktu, paredz, ka pasākumi, kuru veikšana tiek prasīta no starpnieku pakalpojumu sniedzēja, nevar būt aktīva visas katra tā klienta informācijas uzraudzīšana, lai novērstu jebkādu turpmāku intelektuālā īpašuma tiesību aizskārumus ar šī pakalpojuma vietnes palīdzību (C-324/09 *L'Oreal*). Tomēr pretrunā vispārējas pārraudzības saistību noteikšanas aizliegumam nebūtu efektīvi un samērīgi rīkojumi, kas vērsti pret pakalpojumu sniedzējiem, kā, piemēram, tiesas rīkojums par pienākumu apturēt intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpuma izdarītāja darbību, lai izvairītos no jauniem šā paša lietotāja tāda paša veida pārkāpumiem attiecībā uz to pašu ar autortiesībām aizsargāto objektu (C-324/09 *L'Oreal*). Tāpat EST ir pieļāvusi, ka dalībvalsts varētu izdot rīkojumu starpnieku pakalpojuma sniedzējam veikt pasākumus, kas atvieglo tā klienta identificēšanu, taču tādā gadījumā būtu svarīgi nodrošināt taisnīgu līdzsvaru starp dažādām skartajām tiesībām un interesēm (C-18/18 *Glawischnig-Piesczek*).

EST judikatūrā ir attīstījusi dalībvalstu noteikto pasākumu novērtēšanas mehānismu, vērtējot samērīgumu starp ar attiecīgo regulējumu skartajām interesēm. Šī pieeja attīstīta lietās, kurās dalībvalstis pienākumus starpnieku pakalpojumu sniedzējiem noteikušas, lai aizsargātu intelektuālo īpašumu, kas kā viena no pamattiesībām nostiprināta Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. panta 2. punktā. EST ir argumentējusi, ka šīs pamattiesības nav absolūtas un tās jālīdzsvaro ar citām pamattiesībām kā, piemēram, informācijas brīvība, datu aizsardzība, brīvība saņemt vai nosūtīt informāciju.

4.2. Līdzdalības ekonomikas pakalpojumi kā starpnieku pakalpojumi

Direktīvas 2000/31 12.-15. pantā paredzētās garantijas ir piemērojamas informācijas sabiedrības pakalpojumiem, kas atbilst vienam no starpnieku pakalpojumu veidiem – vienkāršā līnija (*mere conduit*), superātrā līnija (*caching*) un glabāšana. Līdzdalības ekonomikas platformu sniegtie pakalpojumi nevar klasificēties par vienkāršo līniju vai superātro līniju, kas principā ir interneta pieslēguma/savienojuma pakalpojumi, bet var klasificēties par glabāšanas pakalpojumu.

Glabāšanas pakalpojuma jēdziens Direktīvas 2000/31 izpratnē ir autonomas ES tiesību jēdziens. Direktīvas 2000/31 izpratnē glabāšanas pakalpojumā ir jākonstatē starpniecība, kas nozīmē, ka glabāšana būs tikai daļa no starpnieku pakalpojuma, jo informācija tiek glabāta nevis glabāšanas pēc, bet gan ar mērķi to padarīt redzamu un pieejamu trešajām personām tirdzniecības, pakalpojumu sniegšanas, reklāmas vai komunikācijas vajadzībām. EST judikatūrā ir atzīts, ka informācijas glabāšana var nebūt vienīgā sniegtā pakalpojuma komponente, taču tādā gadījumā apstāklis, ka pakalpojuma sniedzēja sniegtais pakalpojums

ietver informācijas glabāšanu, pats par sevi nebūt pietiekams, lai atzītu, ka pakalpojums ir glabāšanas pakalpojums, bet būs svarīgi konstatēt starpnieka darbības (C-324/09 *L'Oréal*). Tas par glabāšanas pakalpojumu sniedzēju Direktīvas 2000/31 izpratnē ļauj klasificēties jebkurai interneta platformai vai aplikācijai, kura tās lietotājiem ļauj izveidot profilus un izvietot informāciju ar mērķi iesaistīties darbībās vai aktivitātēs ar citiem platformas lietotājiem.

Ievērojot minēto, līdzdalības ekonomikas platformas varētu klasificēties par starpnieku pakalpojumu sniedzējiem, konkrētāk, par glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem Direktīvas 2000/31 14. panta izpratnē. Līdzdalības ekonomika platformu darbības modelis ir saistīts ar šo platformu lietotāju sniegtās informācijas (pakalpojumu piedāvājumu sludinājumu, t.sk. attēlu, pakalpojumu pieprasījumu un pakalpojumu saņēmēju un sniedzēju savstarpējās sarakstes, komentāru) uzglabāšanu. Lai arī ir līdzdalības ekonomikas platformu pakalpojumi, kas pārsniedz tikai informācijas uzglabāšanu, informācijas uzglabāšana šķiet galvenā, centrālā darbība, uz kuras pamata balstās līdzdalības ekonomikas platformu sniegtie pakalpojumi. Turklāt līdzdalības ekonomikas pakalpojumi starpniecība, kas tikai pastiprina to, ka līdzdalības ekonomikas pakalpojumi būtu klasificējami par starpnieku pakalpojumiem Direktīvas 2000/31 izpratnē.

Vienīgie šķēršļi noteiktu līdzdalības ekonomikas platformu sniegto pakalpojumu klasificēšanai par starpnieku pakalpojumiem ir saistīti ar nepieciešamību attiecīgajam pakalpojumam vispirms klasificēties par informācijas sabiedrības pakalpojumu (C-434/15 *Elite Taxi*).

Glabāšanas pakalpojuma sniedzēja atbildības ierobežošana par uzglabāto informāciju nozīmīgāka ir tiem pakalpojumu sniedzējiem, kuru platformu izmantošanas mērķis ir uzglabāt, izplatīt un padarīt pieejamu dažāda veida informāciju. Līdzdalības ekonomikas platformu mērķis ir nodrošināt iespēju platformas lietotājiem sniegt un saņemt pakalpojumus, līdz ar to visa informācija, kas šajās platformās tiek publicēta, ir vērsta uz konkrēta pakalpojuma sniegšanu un saņemšanu. Risks, ka līdzdalības ekonomikas platformā varētu neatļauti tikt izplatīta ar autortiesībām aizsargāta informācija vai aizskaroša rakstura informācija, ir zems, salīdzinot ar, piemēram, sociālajiem tīkliem. Tomēr, ievērojot to, ka līdzdalības ekonomikas platformās iekšējās novērtēšanas sistēmas bieži vien balstās uz komentāriem, ir iespējams, ka komentāros par pakalpojumu sniedzējiem vai saņēmējiem var tikt norādīta nomelnojoša vai aizskaroša informācija. Tāpat ir iespējams, ka pakalpojumu sniedzējs pakalpojuma sniegšanai izvirza rasistiskus vai citus diskriminējošus ierobežojumus, vai pakalpojumu piedāvājumi tiek publiskoti ar krāpnieciskiem mērķiem. Šajos piemēros minētajās situācijās varētu būt pamats runāt par platformas atbildību un iesaisti aizskārumu novēršanā. Tāpat šādu situāciju iespējamība aktualizē arī jautājumu par vispārējās uzraudzības pienākumiem.

Lai līdzdalības ekonomikas platformas varētu paļauties uz atbildības ierobežojumiem, kas noteikti Direktīvas 2000/31 14. pantā, tām jāizpilda neitralitātes prasības. Proti, platformas darbībai ir jābūt tehniskai, automātiskai un

pasīvai attiecībā pret uzglabāto informāciju. Pārsvarā līdzdalības ekonomikas platformas neiesaistās gala/vispārējo pakalpojumu sniegšanā, platformu darbība balstās algoritmos un platformas lietotāji, ievērojot attiecīgās platformas un pakalpojuma specifiku, diezgan brīvi var tajās darboties un veidot pakalpojumu sniegšanai un saņemšanai nepieciešamo saturu. Tādēļ lielākoties visdrīzāk būs konstatējama nepieciešamā platformas neitralitāte, lai tā varētu pretendēt uz atbildības ierobežojumiem par uzglabāto saturu.

5. LĪDZDALĪBAS EKONOMIKAS PAKALPOJUMI UN DIGITĀLO PAKALPOJUMU AKTS

Eiropa, kas ir gatava digitālajam laikmetam, kas ir atvērta un piemērota digitālo inovāciju attīstībai, joprojām ir viena no EK prioritātēm (*Bassot, 2020*). Viens no pasākumiem šā mērķa sasniegšanai ir Digitālo pakalpojumu akts, proti, 2020. gada 15. decembrī EK nāca klajā ar Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu. Digitālo pakalpojumu akts ir Direktīvas 2000/31 pārskatīšanas rezultāts ar mērķi 20 gadus negrozīto regulējumu pielāgot mūsdienu vajadzībām.

Digitālo pakalpojumu akts šobrīd ir vēl likumdošanas stadijā. 2022. gada 20. janvārī EP to pieņēma pirmajā lasījumā ar atsevišķiem priekšlikumiem teksta grozījumiem. 2022. gada 1. februārī jau notika pirmās diskusijas par EP piedāvātajiem grozījumiem EP ietvaros, bet 2022. gada jūlijā EP jau to apstiprinājusi pirmajā lasījumā. Ir plānots, ka Digitālo pakalpojumu akts varētu tikt pieņemts un stāties spēkā jau 2023. gadā.

Tā kā līdzdalības ekonomikas platformas var klasificēties par glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem Direktīvas 2000/31 14. panta izpratnē un pretendēt uz atbildības ierobežojumiem, un izvairīties no dalībvalstu noteiktiem pienākumiem veikt vispārēju satur uzraudzību, ar Digitālo pakalpojumu aktu veiktajām izmaiņām pašreizējā regulējumā jāattiecas arī uz šiem pakalpojumiem.

5.1. Digitālo pakalpojumu akta vispārīgs raksturojums

Galvenais mērķis, ko paredzēts sasniegt ar Digitālo pakalpojumu aktu, ir nodrošināt pienācīgu vienotā tirgus darbību, jo īpaši attiecībā uz pārrobežu digitālo pakalpojumu sniegšanu. To paredzēts sasniegt, nodrošinot labākos apstākļus inovatīvu pārrobežu digitālo pakalpojumu attīstībai, kas sasniedzams ar tiesisko noteiktību un samērīgiem pakalpojumu sniedzēju pienākumiem, drošas tiešsaistes vides uzturēšanu ar atbildīgu digitālo pakalpojumu sniedzēju uzvedību, lietotāju tiesību nodrošināšanu un pamattiesību, bet jo īpaši vārda brīvības aizsardzību un pienācīgas starpnieku pakalpojumu uzraudzības un iestāžu sadarbības izveidošanu.

Digitālo pakalpojumu akts tiks pieņemts regulas formā, lai novērstu to, ka ES dalībvalstīs digitālajiem pakalpojumiem ir atšķirīgs regulējums. Turklāt Digitālo pakalpojumu akta pieņemšana regulas formātā ļaus šo aktu piemērot visiem, kas šādus pakalpojumus sniedz ES teritorijā, neatkarīgi no valsts, kur pakalpojuma sniedzējs reģistrēts.

Subjekti, uz kuriem attieksies Digitālo pakalpojumu akts, ir informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzēji, kas sniedz starpnieku pakalpojumus, proti, vienkāršās līnijas, superātrās līnijas un glabāšanas pakalpojumus. Taču papildus

Digitālo pakalpojumu akts glabāšanas pakalpojumus iedalīs vēl sīkākās grupās, izdalot atsevišķi tiešsaistes platformas, kā arī ļoti lielas tiešsaistes platformas.

Digitālo pakalpojumu akts ir izstrādāts uz Direktīvas 2000/31 bāzes, bet tas nedublē direktīvas noteikumus (izņemot attiecībā uz Direktīvas 2000/31 12.-15. pantu, kas tikt aizstāti). Ir paredzēts, ka Direktīva 2000/31 turpinās darboties pēc Digitālo pakalpojumu akta spēkā stāšanās, jo tā regulē jautājumus, kuri joprojām ir nozīmīgi, bet nebūs iekļauti Digitālo pakalpojumu aktā pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijas informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem u.c. Vienīgais jautājums, kurā Digitālo pakalpojumu akts ietekmēs Direktīvu 2000/31, ir starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildība par pārraidīto vai uzglabāto informāciju. Šie jautājumi no Direktīvas 2000/31 tiks pārcelti uz Digitālo pakalpojumu aktu, un attiecīgi Direktīvas 12.-15. pants zaudēs spēku. Tas gan nenozīmē, ka šīs garantijas pārstās darboties – tās ir saglabātas Digitālo pakalpojumu aktā, taču modificētā veidā.

Digitālo pakalpojumu aktam ir piecas nodaļas. I nodaļa ietver vispārīgos noteikumus – regulas mērķus, piemērošanas apjomu, kā arī regulā lietoto jēdzienu definīcijas. II nodaļā ir iekļauti starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildības noteikumi – principā pārceltie Direktīvas 2000/31 12.-15. panti, saglabājot starpnieku pakalpojumu dalījumu trīs grupās: vienkāršā līnija, superātrā līnija un glabāšana. Regulas III nodaļā ir paredzēti pārbaudes pienākumi atsevišķām starpnieku pakalpojumu sniedzēju grupām – visiem starpnieku pakalpojumu sniedzējiem, glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem, tiešsaistes platformām un ļoti lielām tiešsaistes platformām. Regulas IV nodaļā ir paredzēti ieviešanas, sadarbības, sankciju un piemērošanas noteikumi. Digitālo pakalpojumu akta ievērošanas pastāvīgai uzraudzībai ir paredzēta komplicēta sistēma, kurā būtu iesaistīta EK, dalībvalstu noteiktas kompetentās iestādes un digitālo pakalpojumu koordinatori, kā arī Eiropas Digitālo pakalpojumu valde. Šajā regulas nodaļā ir noteiktas šo institūciju kompetences, sadarbības modelis, kā arī veicamie pasākumi. Visbeidzot regulas V nodaļā iekļauti noslēguma noteikumi, kas paredz, ka Direktīvas 2000/31 12.-15. pants zaudē spēku, regulas novērtēšanas kārtību, spēkā stāšanos un piemērojamību.

Direktīvas 2000/31 12.-14. pantā noteiktos starpnieku pakalpojumu sniedzēju atbildības ierobežojumus Digitālo pakalpojumu akts pārņem teju “vārds vārdā”, paredzot atsevišķas nelielas izmaiņas. Piemēram, Digitālo pakalpojumu akta 5. panta 3. punktā ir paredzēts, ka glabāšanas pakalpojumu sniedzējs nevarēs tikt atbrīvots no atbildības gadījumā, ja tas atļauj patērētājiem noslēgt distanču līgumus ar tirgotājiem, ja tas tiek nodrošināts veidā, kas vidusmēra saprātīgi informētam patērētājam dotu pamatu uzskatīt, ka produktu vai pakalpojumu, ko viņš uz darījuma pamata saņems, nodrošina vai nu pati tiešsaistes platforma vai tirgotājs, kurš rīkojas saskaņā ar šīs platformas pilnvaru vai pēc tās rīkojuma.

Arī Direktīvas 2000/31 15. panta 1. punktā nostiprinātais vispārējais uzraudzības pienākuma noteikšanas aizliegums uz Digitālo pakalpojumu akta 7. pantu pārcelts nemainīts. Bet turpmākajos Digitālo pakalpojumu akta pantos

paredzētas dažas izmaiņas. Pirmkārt, dalībvalstu iestādēm, pieprasot pakalpojumu sniedzējam izbeigt vai novērst pārkāpumus, ko izdarījuši pakalpojumu saņēmēji ar neatļautas informācijas publicēšanu vai pārraidīšanu, būs jānorāda ļoti detalizētu informāciju. Otrkārt, arī dalībvalstu iestāžu pieprasījumiem sniegt informāciju par starpnieku pakalpojumu saņēmējiem Digitālo pakalpojumu aktā būs noteikts konkrēts saturs, kas šādos pieprasījumos būs jānorāda.

Digitālo pakalpojumu akts ne tikai pārņems un uzlabos Direktīvas 2000/31 noteikumus, bet tas paredzēs jaunus pienākumus starpnieku pakalpojumu sniedzējiem. Uz konkrētu pakalpojumu sniedzēju attiecināmo pienākumu apjoms būs atkarīgs no sniegto pakalpojumu veida un apjoma. Palielinoties tiešsaistes platformas izmēram, palielināsies arī tai noteiktie pienākumi.

Digitālo pakalpojumu akta izstrādē ir likts uzsvars uz to, ka tajā noteiktie pienākumi nedrīkst būt tādi, kas var tikt uzskatīti par vispārējas uzraudzības pienākumiem. Līdz ar to regulas priekšlikumā iestrādāti tādi pasākumi, kas nav saistīti ar vispārēju uzraudzību vai pienākumu aktīvi meklēt faktus, vai spert proaktīvus soļus pret nelikumīgu saturu.

Nozīmīgākie Digitālo pakalpojumu aktā ietvertie jaunie pienākumi pakalpojumu sniedzējiem ir šādi – mehānisms ziņošanai par nelikumīgu informāciju, uzticamu ziņotāju paziņojumu prioritāra izskatīšana, tirgotāju iepriekšēja izpēte, risku mazināšanas pasākumi. Autore ir pārbaudījusi Digitālo pakalpojumu aktā ietvertos jaunus pienākumus un secinājusi, ka neviens no tiem nevar tikt uzskatīts par vispārējas uzraudzības pienākumu.

Vispārējas uzraudzības pienākuma neesamības principa mērķis ir nodrošināt līdzsvaru starp starpnieku pakalpojumu sniedzēju pienākumiem un sabiedrības interesēm, tādējādi pasargājot starpnieku pakalpojumu sniedzējus no resursu ziņā pārāk apgrūtinošiem pienākumiem. Lai arī Digitālo pakalpojumu aktā pakalpojumu sniedzējiem noteiktie pienākumi nav tādi, kas ir saistīti ar vispārīgu satura uzraudzību, tie ir papildus pienākumi, liela daļa no kuriem ir saistīti gan ar papildus resursu ieguldīšanu no pakalpojumu sniedzēju puses (piemēram, platformas lietotāju vai uzticamu ziņotāju iesniegto pieteikumu izskatīšana un izlemšana), gan arī ar papildus atbildību, kas rodas saistībā ar attiecīgajiem pienākumiem, pakalpojumu sniedzējam uzzinot par konkrētiem tiesību aizskārumiem. Attiecībā uz šiem citiem pienākumiem vispārējas uzraudzības pienākuma neesamības princips nedarbojas, kā arī nav citi mehānismi, kā novērtēt to samērīgumu. Taču to Digitālo pakalpojumu aktā EK centusies pati nodrošināt, nosakot katra pienākuma saturu, kā arī diferencējot tos pēc pakalpojumu veidiem un apjoma. Turklāt vispārējas uzraudzības pienākuma neesamības princips Direktīvā 2000/31, kurā tas tika pirmo reizi nostiprināts, bija svarīgs dalībvalstu rīcības brīvības attiecībā uz pienākumu noteikšanu starpnieku pakalpojumu sniedzējiem ierobežošanai. Digitālo pakalpojumu akts dalībvalstīm šādu rīcības brīvību vairs neparedz un, tā kā tas kā regula būs tieši piemērojams, nevajadzētu būt situācijām, kad tajā iestrādātais pienākumu

līdzsvars tiks izjaukts ar nacionālo regulējumu, tāpēc tā pārvērtēšanas mehānisms nav nepieciešams.

Lai arī vispārējās uzraudzības pienākuma neesamības principam minēto iemeslu dēļ varētu būt mazinājusies aktualitāte, autores ieskatā apstākļi, ka tas ir saglabāts Digitālo pakalpojumu aktā, ir vērtējams pozitīvi. Lai arī šim principam pēc Digitālo pakalpojumu akta būs vairāk deklaratīva nozīme, tas iezīmē robežas, kuras ar starpnieku pakalpojumu sniedzējiem noteiktajiem pienākumiem arī pēc 20 gadiem nav pieļaujams pārkāpt.

5.2. Digitālo pakalpojumu akta ietekme uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumiem

Vērtējot Digitālo pakalpojumu aktā ietverto regulējumu, secināms, ka līdzdalības ekonomikas pakalpojumi noteikti nav primārā regulas mērķgrupa. Lai arī līdzdalības ekonomikas platformās var tikt publicēta un izplatīta nelikumīga informācija, šīs platformas pretstatā, piemēram, sociālajiem medijiem neveicina ātru nepatīšanas, nomelnojošas, uzkurinošas vai citādā ziņā pretlikumīgas informācijas izplatīšanu. Neatļautas informācijas publicēšana līdzdalības ekonomikas platformā var ietekmēt pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju tiesības piekļūt pakalpojumu tirgum, taču šīs negatīvās ietekmes mērogi ir ievērojami mazāki, nekā gadījumā, kad sociālajos medijos tiek izplatītas viltus ziņas, piemēram, par vakcināciju pret *Covid-19*. Neskatoties uz to, ka regula nepārprotami primāri ir tieši mērķēta uz sociālajiem medijiem, tās tvērums un piemērošanas joma nav aprobežota tikai ar sociālajiem medijiem un tieši tāpat kā Direktīva 2000/31 tā ir attiecināma uz ļoti plašu digitālo pakalpojumu loku, kas aptver arī līdzdalības ekonomikas pakalpojumus.

Visi līdzdalības ekonomikas pakalpojumi (līdzdalības ekonomikas platformas), kuri varēja klasificēties par starpnieku un konkrētāk par glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem, būs arī Digitālo pakalpojumu akta adresāti. Turklāt, tā kā līdzdalības ekonomikas platformas darbojas tādējādi, ka pēc pakalpojuma saņēmēja (gan vispārējā pakalpojuma sniedzēja, gan vispārējā pakalpojuma saņēmēja) pieprasījuma tās uzglabā un izplata publiski informāciju (pakalpojumu piedāvājumus, pakalpojumu pieprasījumus, komentārus), tās varēs klasificēties par tiešsaistes platformām. Tomēr pagaidām neviena no līdzdalības ekonomikas platformām nesasniedz un tuvākajā laikā arī nesasnies tādu lietotāju apjomu, lai varētu klasificēties par ļoti lielu tiešsaistes platformu.

Digitālo pakalpojumu akta projekts ir aktualizējis jautājumu par *Uber*. Proti, tā kā ar EST spriedumu *Uber* pakalpojumi ir izslēgti no Direktīvas 2000/31 piemērošanas jomas, arī Digitālo pakalpojumu akts uz tiem nebūtu attiecināms. Taču, ES virzoties uz digitālo pakalpojumu tiesiskā regulējuma sakārtošanu, *Uber* pakalpojumi var palikt tiesiskā nenoteiktībā un pelēkā zonā. Autores ieskatā, ņemot vērā Digitālo pakalpojumu aktā paredzētos papildus pienākumus

starpnieku pakalpojumu sniedzējiem un tiešsaistes platformām, *Uber* pat varētu iegūt zināmas priekšrocības, izvairoties no šiem pienākumiem.

Izvērtējot Digitālo pakalpojumu akta ietekmi uz līdzdalības ekonomikas platformām, autore ir secinājusi, ka līdzdalības ekonomikas platformām tas būs tikpat aktuāls kā Direktīva 2000/31, jo tas turpinās paredzēt uz līdzdalības ekonomikas platformām attiecināmas priekšrocības. Vienlaikus atsevišķām līdzdalības ekonomikas platformām būs jāpārdomā savs darbības modelis saistībā ar Digitālo pakalpojumu akta 5. panta 3. punktā noteikto izņēmumu no atbildības ierobežojuma. Proti, jāpiestrādā pie nošķiruma izveidošanas starp platformas sniegtajiem pakalpojumiem un tās lietotāju sniegtajiem pakalpojumiem.

Vērtējot papildus pienākumus vai neērtības, ko Digitālo pakalpojumu akts varētu radīt līdzdalības ekonomikas platformām (t. sk. kā tiešsaistes platformām), jāsecina, ka jaunie pienākumi līdzdalības ekonomikas platformām būs mazāk aktuāli vai jūtami, nekā citām tiešsaistes platformām. Tas galvenokārt ir saistīts ar diviem apstākļiem: 1) vairāki pasākumi, kas ir iekļauti Digitālo pakalpojumu praksē, ir ņemti no tiešsaistes platformu, tostarp līdzdalības ekonomikas platformu prakses labajiem piemēriem un līdzdalības ekonomikas platformas attiecīgos pasākumus īsteno jau šobrīd; 2) līdzdalības ekonomikas specifikas dēļ, proti, ka līdzdalības ekonomikas platformās tiek publicēta tikai informācija, kas saistīta ar pakalpojumu sniegšanu un saņemšanu, nelikumīgas informācijas publicēšanas gadījumā ir un būs mazāk, nekā citās tiešsaistes platformās. Ņemot vērā minētos apstākļus, līdzdalības ekonomikas platformām Digitālo pakalpojumu aktā noteikto pienākumu izpildīšanai nebūs jāievieš jaunas sistēmas, bet tikai jāpārskata esošo sistēmu atbilstība Digitālo pakalpojumu akta un nepieciešamības gadījumā tās jāpielāgo. Tāpat sagaidāms, ka papildus pienākumu apjoms saistībā ar nelikumīgas informācijas apkarošanu līdzdalības ekonomikas platformām nebūs liels un pēc nepieciešamo ziņošanas un izvērtēšanas sistēmu izveides vai aktualizēšanas tās tik bieži jāizmanto nebūs.

SECINĀJUMI

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādus secinājumus:

1. Galvenie izaicinājumi līdzdalības ekonomikas pakalpojumu regulēšanā ir saistīti ar to, ka līdzdalības ekonomikas modelis nav tipisks (iesaistītas trīs personas, kurām ir atšķirīgs pienākumu un atbildības līmenis vienai pret otru) un nepieciešams rast tādu tiesisko noregulējumu, kas novērstu vai mazinātu ar to saistītos riskus, bet vienlaikus pārlietu nemazinātu līdzdalības ekonomikas priekšrocības un nodrošinātu šāda pakalpojumu sniegšanas modeļa turpmākas attīstības iespējas. Turklāt līdzdalības ekonomikas pakalpojumi var tikt sniegti pāri valstu robežām, līdz ar to minēto mērķu sasniegšanai ir svarīgi novērst sadrumstalotu, neskaidru un pretrunīgu tiesisko regulējumu ES dalībvalstīs.
2. Lai arī ES līdzdalības ekonomikā nav izvēlējusies īstenot pozitīvo integrāciju, proti, caur likumdošanu, uz līdzdalības ekonomiku ir attiecināma negatīvā integrācija caur ekonomiskajām pamatbrīvībām, konkrētāk, caur pakalpojumu sniegšanas brīvību. Tomēr pakalpojumu sniegšanas brīvība līdzdalības ekonomikā nav absolūta un tās piemērošana katrā atsevišķā gadījumā var būt atkarīga, piemēram, no nespējas konstatēt pārrobežu elementu un pakalpojumu sniegšanas īslaicīgu vai no LESD un Pakalpojumu direktīvas piemērošanas izslēgtās pakalpojumu kategorijas. Turklāt, ievērojot līdzdalības ekonomikas pakalpojumu komplekso dabu un iesaistītās personas, var būt situācijas, kad uz daļu noteiktu līdzdalības ekonomikas pakalpojumu veidojošām darbībām un iesaistītajām personām pakalpojumu sniegšanas brīvība būs attiecināma, bet uz daļu – nē.
3. Lai līdzdalības ekonomikas pakalpojumu platformas varētu paļauties uz Direktīvā 2000/31 noteiktajām informācijas pakalpojumu sniegšanas brīvības garantijām (iekšējā tirgus klauzulu un īpašu kārtību informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanas ierobežošanai), ievērojot EST secinājumus lietā C-434/15 *Elite Taxi* un C-390/18 *Airbnb Ireland*, tām ne tikai atbilstoši Direktīvas 2000/31 2. panta "a" punktam jāatbilst Direktīvas 2015/1535 1. panta "b" punktā noteiktajiem kritērijiem, bet arī jāiztur *Uber* tests. Ja līdzdalības ekonomikas platformu sniegtajiem pakalpojumiem bez grūtībām konstatējami Direktīvas 2015/1535 1. panta "b" punktā noteiktie kritēriji, tad *Uber* testa sekmīga izturēšana nav viennozīmīga.
4. *Uber* tests paredz, ka papildus ir jāpārbauda, vai platforma veido attiecīgo pakalpojumu tirgu un vai platforma veido noteicošu ietekmi uz vispārējo pakalpojumu, tostarp ar platformas piedāvātajiem papildpakalpojumiem vai, nosakot vispārējā pakalpojuma cenu. Ja atbilde uz šiem jautājumiem ir apstiprinoša, tad pakalpojums nevar tikt atzīts par informācijas sabiedrības pakalpojumu un pretendēt uz Direktīvā 2000/31 noteiktajām garantijām. Līdzdalības ekonomikas platformu iespējas izturēt *Uber* testu ir atkarīgas

no tā, vai šā testa kritēriji ir kumulatīvi vai alternatīvi. Ir platformas, īpaši transporta pakalpojumu jomā, kuras izveido jaunu, iepriekš nepastāvējušu tirgu attiecīgajā pakalpojumu jomā, un alternatīvu kritēriju gadījumā tām nav iespēju *Uber* testu sekmīgi izturēt. EST judikatūra par *Uber* testa kritēriju dabu šobrīd viennozīmīgu atbildi nesniedz, taču agri vai vēlū būs jāizdara izšķiršanās šajā jautājumā. Turklāt uz šo jautājumi ir jāraugās plašāk, proti, tas nav par to, kā EST klasificē un sadala informācijas sabiedrības pakalpojumus, bet par ES kompetenci un izvēles izdarīšanu, vai attiecīgie pakalpojumi ir jāregulē ES vai dalībvalstu līmenī.

5. Līdzdalības ekonomikas platformas, kas atzīstamas par informācijas sabiedrības pakalpojumiem, var klasificēties arī par starpnieku pakalpojumu sniedzēju – Direktīvas 2000/31 14. pantā noteikto glabāšanas pakalpojumu sniedzēju, jo līdzdalības ekonomikas platformu darbība balstās uz to lietotāju publicētās informācijas kā pakalpojumu piedāvājumi un pieprasījumi, atsauksmes par pakalpojumiem u.c. informācijas glabāšanu.
6. Lai varētu pajauties uz Direktīvas 2000/31 14. pantā noteiktajiem atbildības ierobežojumiem par uzglabāto informāciju, līdzdalības ekonomikas platformām jāizpilda tie paši priekšnoteikumi, kas citiem glabāšanas pakalpojumu sniedzējiem – neitralitāte attiecībā pret uzglabāto informāciju, ātra rīcība, uzzinot par nelikumīgu informāciju, lai to likvidētu vai liegtu tai pieeju. Šīs prasības līdzdalības ekonomikas platformas var izpildīt:
  - a) pārsvarā līdzdalības ekonomikas platformas neiesaistās gala/vispārējo pakalpojumu sniegšanā, to darbība balstās algoritmos un platformas lietotāji, ievērojot attiecīgās platformas un pakalpojumu specifiku, diezgan brīvi bez platformu iejaukšanās var darboties un veidot pakalpojumu sniegšanai un saņemšanai nepieciešamo saturu;
  - b) ievērojot to, ka līdzdalības ekonomikas modeļa darbībai ir svarīgi radīt drošību un uzticību starp vispārējā/gala pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem, kā arī to, ka tiesību aizskārumi, ko šajās platformās var izdarīt to lietotāji, parasti būs tādi, kas šo drošības un uzticības vidi grauj, līdzdalības ekonomikas platformas būs ieinteresētas šādus gadījumus konstatēt un novērst. Šāda rīcība, kas primāri vērsta uz līdzdalības ekonomikas pakalpojumu sniegšanai labvēlīgas vides izveidi, nodrošina līdzdalības ekonomikas platformām iespēju ierobežot savu atbildību par to lietotāju pieļautiem tiesību pārkāpumiem.
7. Direktīvas 2000/31 15. pantā nostiprinātā vispārējās pārraudzīšanas saistību noteikšanas aizlieguma principa, kas ierobežo dalībvalstu tiesības noteikt starpnieku pakalpojumu sniedzējiem pienākumu uzraudzīt to uzglabātās vai pārraidītās informāciju likumību, ievērošanu var pārbaudīt pēc divām metodēm:
  - a) pārbaudot darbības, ko pakalpojumu sniedzējam jāveic, lai izpildītu dalībvalsts noteikto pienākumu, proti, vai tās neparedz visas vai ļoti

- plaši definētas informācijas grupas vispārīgu un pastāvīgu uzraudzību (pamatmetode);
- b) līdzsvarojošā iesaistīto personu – starpnieku pakalpojumu sniedzēju, pakalpojumu saņēmēju un aizskarto personu – pamattiesības, kas nostiprinātas Hartā (interesu līdzsvarošanas metode). Šī metode līdz šim ir piemērota tikai lietās, kurās ar pārraidīto vai uzglabāto informāciju ir aizskartas tiesības uz intelektuālā īpašuma aizsardzību, taču tā var būt noderīga arī citos gadījumos, kad dalībvalsts noteiktus informācijas monitorēšanas pienākumus vēlas noteikt citu Hartā noteiktu pamattiesību aizsardzībai.
8. Līdzdalības ekonomikas platformām Direktīvas 2000/31 15. pantā nostiprinātais vispārējais pārraudzīšanas saistību noteikšanas aizliegums nav tik aktuāls kā platformām, kurās var tikt publicēts ar autortiesībām aizsargāts saturs, viltus ziņas vai personu nomelnojoša informācija. Turklāt līdzdalības ekonomikas platformas arī bez dalībvalstu iestāžu noteiktiem rīkojumiem veic platformās publicētā satura uzraudzību. Tomēr, kā to ilustrē EST uzdotie prejudiciālie jautājumi lietā C-83/21 *Airbnb Ireland un Airbnb Payments UK*, kura vēl ir izskatīšanas stadijā, ir uzraudzības darbības, ko līdzdalības ekonomikas platformas neveic, bet dalībvalstis varētu būt ieinteresētas šādus pienākumus noteikt. Piemēram, nodokļu iekasēšanas vajadzībām uzraudzīt un sniegt informāciju par platformu lietotāju noslēgtajiem darījumiem. Šāda pienākuma pamatotība būtu pārbaudāma pēc Direktīvas 2000/31 15. panta.
9. Lietā C-83/21 *Airbnb Ireland un Airbnb Payments UK* dalībvalsts noteiktā pienākuma uzraudzīt un sniegt informāciju par platformas lietotāju noslēgtajiem darījumiem atbilstības Direktīvas 2000/31 15. pantam atbilstības izvērtēšanai varētu būt pietiekami ar pamatmetodes piemērošanu un EST visdrīzāk neveiks skarto interešu līdzsvarošanu – interesi nemaksāt nodokļus un nedeklarēt darījumus neaizsargā Hartā nostiprinātās pamattiesības. Savukārt, piemērojot pamatmetodi, šajā prejudiciālā nolēmuma lūguma lietā aplūkots pienākums varētu tikt atzīts par vispārēju uzraudzības pienākumu Direktīvas 2000/31 15. panta izpratnē, jo pienākums uzraudzīt un sniegt informāciju par visiem pakalpojumu sniedzējiem (izīrētājiem) un to noslēgtajiem darījumiem, izmantojot platformu, noteiktā dalībvalsts teritorijā būtu plašas platformas lietotāju grupas (visu attiecīgās dalībvalsts pakalpojumu sniedzēju) pastāvīga uzraudzība.
10. Viens no Direktīvas 2000/31 12.-15. panta mērķiem bija nodrošināt samērīgus pienākumus starpnieku pakalpojumu sniedzējiem, nodrošinot to, ka tie netiek apgrūtināti ar pienākumiem, kas varētu traucēt šādu pakalpojumu attīstību. Vispārējais uzraudzības saistību neesamības princips bija viena no galvenajām vadlīnijām nesamērīgu pienākumu novēršanai apstākļos, kur satura uzraudzība tika uzskatīta kā efektīvākais, bet vienlaikus arī apgrūtinājošākais pasākums tiesību aizskārumu internetā identificēšanai un novēršanai. Tomēr vispārēja satura uzraudzība mūsdienās nebūt nav vienīgais

un efektīvākais veids tiesību aizskārumu novēršanai internetā, un Digitālo pakalpojumu akta priekšlikumā ir mainīta izpratne par to, kas ir samērīgi pienākumi starpnieku pakalpojumu sniedzējiem.

11. Digitālo pakalpojumu akta priekšlikuma 7. pantā ir saglabāts vispārējas uzraudzības saistību neesamības princips, EK uzsverot šā principa nozīmību digitālās vides regulēšanā. Tomēr šis princips starpnieku pakalpojumu sniedzējiem noteikto pienākumu samērīguma nodrošināšanā Digitālo pakalpojumu akta kontekstā nav nemaz tik nozīmīgs, jo tas nav attiecināms uz citiem pienākumiem, kas nav saistīti ar satura uzraudzību, kā arī Digitālo pakalpojumu akts vairs neparedz dalībvalstīm rīcības brīvību pašām regulēt dažādus starpnieku pakalpojumu sniedzēju pienākumu aspektus un attiecīgi vairs nav nepieciešamas uz dalībvalstīm mērķētas vadlīnijas šo pienākumu samērīguma nodrošināšanai.
12. Apejot vispārējas uzraudzības saistību neesamības principu, Digitālo pakalpojumu akta priekšlikumā EK ir paredzējusi starpnieku pakalpojumu sniedzēju iesaisti drošas digitālās vides nodrošināšanā, paredzot pienākumus, kas nav saistīti ar satura uzraudzību kā tādu, bet gan vairāk ir preventīva rakstura vai reaģēšana uz trešo personu (pakalpojumu saņēmēju, uzticamu ziņotāju, dalībvalstu iestāžu) identificētiem tiesību aizskārumiem. Šo pienākumu samērīguma nodrošināšanu ir uzņēmusies EK, Digitālo pakalpojumu aktā apjomīgākus pienākumus paredzot atkarībā no pakalpojuma sniedzēja izmēra un pakalpojumu saņēmēju skaita, kā arī uzraudzības un konkrētu pārkāpumu precīzas identificēšanas pienākumu uzliekot dalībvalstu atbildīgajām iestādēm un trešajām personām, kuras sniedz paziņojumus par konstatētajiem pārkāpumiem.
13. Digitālo pakalpojumu aktā ļoti liels uzsvars likts uz vienota tiesiskā regulējuma, tā izpratnes un piemērošanas prakses veidošanu. Pirmkārt, Digitālo pakalpojumu akta pieņemšana regulas formā novērsīs atšķirīgu nacionālo regulējumu. Otrkārt, Digitālo pakalpojumu aktā paredzēta cieša dalībvalstu iestāžu, Valdes un EK sadarbība un informācijas apmaiņa. Šie pasākumi no starpnieku pakalpojumu sniedzēju puses vērtējami pozitīvi, jo tie veicinās tiesisko noteiktību un vienveidību, neatkarīgi no dalībvalsts, kurā tiek sniegti pakalpojumi.
14. Izvērtējot Digitālo pakalpojumu akta priekšlikumā noteiktos papildus pienākumus starpnieku pakalpojumu sniedzējiem, secināms, ka neviens no tiem nav vērsts uz satura uzraudzību vai, ja ir saistīti ar satura kontrolēšanu, tad nav vispārējas dabas, līdz ar to šajā aktā nav pārkāpts vispārējas uzraudzības saistību neesamības princips. Vienīgais pienākums, kas praksē varētu radīt domstarpības, ir ļoti lielām tiešsaistes platformām Digitālo pakalpojumu akta 27. panta 1. punktā noteiktie pienākumi veikt saprātīgus, samērīgus un efektīvus pasākumus, lai novērstu specifiskos sistemātiskos riskus, kas konstatēti, veicot Digitālo pakalpojumu akta 26. pantā noteikto risku izvērtējumu. Kritēriji, pēc kuriem noteikt, ka ļoti liela tiešsaistes platforma

- ir izpildījusi Digitālo pakalpojumu akta 27. panta 1. punktā noteiktos pienākumus, ir saprātīgums, samērīgums un efektivitāte, un šādi pasākumi neizslēdz vispārēju platformā publicētā satura uzraudzību, kas varētu tikt sagaidīta noteiktu risku novēršanai. Ievērojot Valdes un EK kompetences novērtēt minēto pasākumu izpildi un efektivitāti, prakse rādīs, vai vispārējas uzraudzības rakstura pasākumi tiks sagaidīt no ļoti lielām tiešsaistes platformām un vai tie netiks attaisnoti ar sasniedzamo mērķi.
15. Līdzdalības ekonomikas platformas būs Digitālo pakalpojumu akta adresāti, jo tās ir informācijas sabiedrības pakalpojumu un starpnieku (konkrētāk, glabāšanas) pakalpojumu sniedzēji. Turklāt līdzdalības ekonomikas platformas var tikt atzītas arī par tiešsaistes platformām. Ir līdzdalības ekonomikas platformas, kurām nebūs saistoši Digitālo pakalpojumu aktā paredzētie tiešsaistes platformu pienākumi, jo tās ir mikro vai mazie uzņēmumi, kā arī pagaidām neviena līdzdalības ekonomikas platforma nesasniedz tādas rādītājus, lai varētu kvalificēties par ļoti lielu tiešsaistes platformu.
  16. Pakalpojumi, kuri neietilpst Direktīvas 2000/31 piemērošanas jomā, atradīsies ārpus Digitālo pakalpojumu akta piemērošanas jomas. Tas jo īpaši attiecas uz *Uber* platformu. Tomēr Digitālo pakalpojumu aktā paredzētie papildus pienākumi starpnieku pakalpojumu sniedzējiem drošas digitālās vides nodrošināšanā atkal aktualizē jautājumu par to, vai EST secinājumi lietā C-434/15 *Elite Taxi*, izslēdzot *Uber* no informācijas sabiedrības pakalpojumiem, nebija pārsteidzīgi. Turklāt Digitālo pakalpojumu akts ir labāk pielāgots tādu pakalpojumu, kā *Uber* pakalpojumi regulēšanai, tostarp ievērojot 5. panta 3. punktā paredzētos atbildības ierobežojumus, ja platformu no tajā sniegtajiem pakalpojumiem nav iespējams viennozīmīgi nošķirt.
  17. Digitālo pakalpojumu akts līdzdalības ekonomikas platformas skars, bet mazākā mērā, nekā citas tiešsaistes platformas:
    - a) ir atsevišķas līdzdalības ekonomikas platformas, uz kurām neattieksies atbildības ierobežojumi par uzglabāto informāciju saskaņā ar Digitālo pakalpojumu akta 5. panta 3. punktu, jo vidusmēra saprātīgi informētām patērētājam to darbības modelis nav skaidrs un personas, kas sniedz pakalpojumus ar platformas starpniecību, tiek cieši sasaistītas ar attiecīgo platformu;
    - b) līdzdalības ekonomikas platformas, ievērojot to darbības specifiku un nepieciešamību nodrošināt drošu un uzticamu vidi pakalpojumu sniegšanai un saņemšanai, jau šobrīd veic vairākus Digitālo pakalpojumu aktā paredzētos pasākumus – iegūst informāciju par tirgotājiem pirms pakalpojumu sniegšanas uzsākšanas, ir izveidojušas iekšējās sūdzību izskatīšanas sistēmas, veic platformas lietotāju tiesību ierobežošanu atkārtotu un sistemātisku pārkāpumu gadījumā u.c. Minētie pasākumi gan lielākoties nav aprobežoti tikai ar pārkāpumiem saistībā ar platformas lietotāju publicēto saturu, bet arī rīcību saistībā ar pakalpojumu sniegšanu un saņemšanu;

- c) līdzdalības ekonomikas platformu darbības specifikas dēļ tajās publicētais saturs pārsvarā ir saistīts ar pakalpojumu sniegšanu un saņemšanu, tāpēc, salīdzinot ar, piemēram, sociālajiem tīkliem, šajās platformās pastāv mazāks risks, ka varētu tikt publicēta informācija, kas aizskar citu personu pamattiesības. Līdz ar to pienākumu apjoms, kas būs saistīts ar Digitālo pakalpojumu akta prasību izpildi, līdzdalības ekonomikas platformām būs mazāks.

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

1. Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija. OV C 326, 26.10.2012., 47.-390. lpp.
2. Eiropas Savienības Pamattiesību harta, OV C 202/02, 07.06.2016., 389.-405. lpp.
3. Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Regula Nr. 2019/1150 par taisnīguma un pārredzamības veicināšanu komerciālajiem lietotājiem paredzētos tiešsaistes starpniecības pakalpojumos. OV L 186, 11.07.2019., 57.-79. lpp.
4. Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 9. septembra Direktīva (ES) 2015/1535, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (Dokuments attiecas uz EEZ). OV L 241, 17.09.2015., 1.-15. lpp.
5. Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Oficiālais Vēstnesis L 376/36, 27.12.2006.
6. Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija Direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par elektronisko tirdzniecību). Oficiālais Vēstnesis L 178, 17.07.2000., 1.-16. lpp.
7. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A European Initiative in Electronic Commerce. COM(97) 157 final, 16.04.1997.
8. Commission Proposal for a European Parliament and Council Directive on Certain Legal Aspects of Electronic Commerce in Internal Market. COM(98) 586 final, p. 14. OJ C 030, 05.02.1999.
9. First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce). COM(2003) 702 final, 21.11.2003.
10. Opinion of the European Economic and Social Committee on the "Sharing economy and self-regulation" (explanatory opinion). OJ C 303, 19.08.2016.
11. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu (digitālo pakalpojumu tiesību akts), ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK, COM/2020/825 final, 15.12.2020.
12. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai. COM(2015) 192 final, 06.05.2015. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192> [aplūkots 29.01.2022.].
13. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Eiropas sadarbīgās ekonomikas programma. Brisele, 2016. gada 2. jūnijs, COM(2016) 356 final.
14. Konceptuālais ziņojums "Par sadarbības ekonomikas nozares pakalpojumu regulējumu". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40468380&mode=mk&date=2019-04-30> [aplūkots 26.03.2020].

15. Gesetz über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum § 3 Absatz 4 Nummer 3. Pieejams: <https://gesetze.berlin.de/bsbe/document/jlr-WoEntfrGBEV2P2> [aplūkots 26.01.2022].
16. Gesetz zur Bevorrechtigung des Carsharing, § 1. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/csgg/BJNR223000017.html> [aplūkots 26.01.2022.].
17. Grozījumi Autopārvadājumu likumā. Latvijas Vēstnesis, Nr. 203, 12.10.2017.
18. Latvijas Republikas likums: Autopārvadājumu likuma, Latvijas Vēstnesis, 138, 12.09.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36720-autoparvadajumu-likums> [aplūkots 29.01.2022.].
19. EST 2011. gada 12. jūlija spriedums lietā C-324/09 *L'Oreal*.
20. EST 2017. gada 20. decembra spriedums lietā C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi*.
21. EST 2019. gada 3. oktobra spriedums lietā C-18/18 *Glawischnig-Piesczek*.
22. EST 2019. gada 19. decembra spriedums lietā C-390/18 *Airbnb Ireland*.
23. Ģenerālvokāta Maceja Špunara 2017. gada 11. maija secinājumi lietā C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi pret Uber Systems Spain SL*.
24. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2015. gada 7. augustā iesniedza Juzgado Mercantil n° 3 de Barcelona (Spānija) – *Asociación Profesional Elite Taxi/Uber Systems Spain, S.L.* (lieta C-434/15).
25. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2015. gada 5. oktobrī iesniedza Rechtbank van koophandel Brussel (Beļģija) – *Uber Belgium BVBA/Taxi Radio Bruxellois NV, cita lietas dalībniece: Uber NV u.c.* (lieta C-526/15).
26. Eurostat. Short-stay accommodation booked via collaborative economy platforms: first data. 29.06.2021. Available: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20210629-2> [last visited 02.11.2021].
27. Flash Eurobarometer 495. Short-term rentals in the EU. Report. September 2021.
28. Aleho I., Buka A., Butkevičs J. u.c. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
29. Barnard Ch. The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms. Forth edition. Oxford: Oxford University Press, 2013.
30. Barnard Ch. The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms. Fifth edition. New York: Oxford University Press, 2016.
31. Bassot É. The von der Leyen Commission's six priorities: State of play in autumn 2020. European Parliamentary Research Service, September 2020. Available: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652053/EPRS_BRI\(2020\)652053_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652053/EPRS_BRI(2020)652053_EN.pdf) [last visited 14.08.2021].
32. Blanke H. J., Mangiameli S. Treaty on the Functioning of the European Union – A Commentary: Volume I: Preamble, Articles 1-89. Cham: Springer Nature, 2021.
33. Breitenmoser S. unter Mitarbeit von Stefan P. Bühler. Praxis des Europarechts. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1996.
34. Busch Ch. *Uber Spain* and the “Identity Crisis” of the Online Platforms. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 1/2018.
35. Busch Ch. The Sharing Economy at the CJEU: Does Airbnb pass the “Uber test”? Some observations on the pending case C-390/18 – Airbnb Ireland. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 4/2018.

36. Cuyvers A. Freedom of Establishment and the Freedom to Provide Services in the EU. Book: East African Community Law. Institutional, Substantive and Compative EU Aspects. B.V.: Brill/Nijhoff, 2017.
37. Davidson N. M., Finck M., Infranca J. J. (eds.) The Cambridge Handbook of the Law of the Sharing Economy. New York: Cambridge University Press, 2018.
38. De Franceschi A. *Uber Spain* and the “Identity Crisis” of Online Platforms. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 1/2018.
39. De Streel A., Husovec M., The e-commerce Directive as the cornerstone of the Internal Market. Study for the committee on Internal Market and Consumer Protection, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg, 2020.
40. Domurath I. Platforms as contract partners: *Uber* and beyond. Maastricht Journal of European and Comparative Law, 2018, Vol. 25(5).
41. Ducato R. (Research Observatory on Sharing Economy, Law and Society): ECJ, Case C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi: preliminary notes. Available: <http://www.rosels.eu/ecj-case-c-434-15-asociacion-profesional-elite-taxi-preliminary-notes/>, [last visited 05.02.2022.].
42. Ferro M. S. Uber Court: a look at recent sharing economy cases before the CJEU. UNIO – EU Law Journal. Vol. 5, No. 1., January 2019.
43. Goudin P. (European Parliamentary Research Service). The Cost of Non-Europe in the Sharing Economy. Economic, Social and Legal Challenges and Opportunities. European Added Value Unit, January 2016.
44. Hatzopoulos V. Regulating Services in the European Union. Oxford: Oxford University Press, 2012.
45. Hatzopoulos V., Roma S. Caring for Sharing? The Collaborative Economy under EU Law. Common Market Law Review, Vol. 54 No. 1 February 2017.
46. Hatzopoulos V. The Collaborative Economy and EU Law. Portland: Hart Publishing, 2018.
47. Hou L. Destructive Sharing Economy: A passage from status to contract. Computer Law & Security Review, Volume 34, Issue 4, August 2018.
48. Iqbal M. Uber Revenue and Usage Statistics (2021), 05.08.2021. Available: <https://www.businessofapps.com/data/uber-statistics/> [last visited 02.11.2021].
49. Juncker J. C. A New Starp for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change. Political Guidelines fot the next European Commission. 15.07.2014., p. 5. Available: https://ec.europa.eu/archives/juncker-commission/docs/pg_en.pdf [last visited 14.08.2021].
50. Kalmert M., Kellerbauer M., Tomkin J. (eds). Commentary on the EU: Treaties and the Charter of Fundamental Rights. New York: Oxford University Press, 2019.
51. Kightlinger M. F. A Solution to the Yahoo! Problem? The EC E-Commerce Directive as a Model for International Cooperation on Internet Choice of Law. Michigan Journal of International Law, 719 (2003).
52. Kyvrikosaios D., Konstantinidis A. Taxi Drivers protest against Uber ‘invasion’ in Greece. March 6, 2018. Available: <https://www.reuters.com/article/us-greece-protests-taxis-uber-idUSKCN1G11ST> [last visited 22.01.2022.].

53. Ķīlis R. Bīriņu tieslietu semināra tēzes par līdzdalības ekonomiku. 02.08.2017. Pieejams: <http://www.laboratory.lv/2017/08/02/birinu-tieslietu-seminara-tezes-par-lidzdalibas-ekonomiku/> [aplūkots 26.03.2020].
54. Madiega T. Reform of the EU liability regime for online intermediaries. Background on the forthcoming digital services act. In-depth analysis. Members' Research Service, EPRS, 2020.
55. Makela F., McKee D, Scassa (eds.) Law and the "Sharing Economy". Regulating Online Market Platforms. Ottawa: University of Ottawa Press, 2018.
56. Menegus G. "Uber test" Revised? REmarks on Opinion of AG Szpunar in Case Airbnb Ireland. European Papers, Vol. 4, 2019, No 2.
57. Meredith S., Kharpal A. (CNBC): Uber suffers setback as EU rules that it's a transport service, not a digital company. Available: <https://www.cnbc.com/2017/12/20/eu-rules-that-uber-is-a-transport-service-not-a-digital-company.html>, [last visited 05.02.2022.].
58. Natile S. Is Uber a taxi service? Socio-legal reflections on the ECJ decision and beyond. KSLR EU Law Blog, January 11, 2018, available: <https://blogs.kcl.ac.uk/kslreuropeanlawblog/?p=1214#X-m7BNgzah0> [last visited 28.12.2020.].
59. Peterka P., Soběhart R., Jílková J. Sharing Economy – a Challenge of the 21st Century? *Littera Scripta*, 2018, Volume 11, Issue 1.
60. Petropoulos G. An economic review of the collaborative economy. Policy Contribution, Issue No 5, 2017.
61. Račko J. Digitālās tehnoloģijas un līdzdalības ekonomika – jauni izaicinājumi konkurences tiesībās. *Jurista Vārds*, 02.07.2019., Nr. 26 (1084).
62. Redihna M. R., Guimares M. R., Fernandes F. L. The Sharing Economy. Legal Problems of a Permutations and Combinations Society. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2019.
63. Schaub M. Y. Why Uber is an information society service. Case Note to CJEU 20 December 2017 C-434/15 (Asociación Profesional Elite Taxi). *The Journal of European Consumer and Market Law*, Issue 3/2018.
64. Shewe C. (zin. red.). Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.
65. Schmitz T. Kāzusi un mācību materiāli Eiropas Savienības tiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
66. Sharing and Caring Cost Action CA16121. member Countries Report on the Collaborative Economy. May 2018, Available: <https://sharingandcaring.eu/sites/default/files/files/CountriesReport2018.pdf> [last visited 25.01.2022.].
67. Tehnopolis. Study to Monitor the Economic Development of the Collaborative Economy at sector level in the 28 EU Member States. Final Report. 23 February 2018.
68. Van Cleynenbreugel P. Elite Taxi and Uber France: do Member States have free rein to prohibit and criminalise ridesharing activities? *European Law Blog*, April 18, 2018, available: <https://europeanlawblog.eu/2018/04/18/elite-taxi-and-uber-france-do-member-states-have-free-rein-to-prohibit-and-criminalise-ridesharing-activities/> [last visited 28.12.2020.].

69. Intervija ar K. Gailīti, Rīgā, 2017. gada 26. novembrī. Vijas Kalniņas personīgā arhīva materiāli.
70. Airbnb blocks Oregon hosts from seeing guests' names in push against racial bias. Available: <https://www.theguardian.com/technology/2022/jan/03/airbnb-race-oregon-names-discrimination> [last visited 23.01.2022.].
71. A services economy that works for Europeans. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_23 [aplūkots 2022. gada 20. februārī].
72. General Terms of Use – Ireland, Art. 2.1. Available: <https://www.uber.com/legal/en/document/?name=general-terms-of-use&country=republic-of-ireland&lang=en-gb> [last visited 22.01.2022.].
73. Riigikogu passes Uber law to regulate rideshare services, 16.06.2017. Available: <https://news.err.ee/602458/riigikogu-passes-uber-law-to-regulate-rideshare-services> [last visited 25.01.2022.].
74. Riigikogu võttis vastu platvormipõhise taksoveo seaduse, 14.06.2017. Pieejams: <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/majanduskomisjon-et-et/riigikogu-vottis-vastu-platvormipohise-taksoveo-seaduse/> [aplūkots 25.01.2022.].
75. Simplified Business Income Taxation Act. Passed 19.06.2017. Available: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522122017001/consolide> [last visited 25.01.2022.].
76. What is Airbnb and how does it work? Available: <https://www.airbnb.com/help/article/2503/what-is-airbnb-and-how-does-it-work> [last visited 25.12.2021.].

**UNIVERSITY
OF LATVIA**
Faculty of Law

Vija Kalniņa

**FREEDOM TO PROVIDE SERVICES
IN THE SHARING ECONOMY**

Summary of the Promotion Thesis

for the obtainment of a Doctor's degree in Legal Science
Subcategory: International Law

Riga 2022

The Promotion Thesis has been developed at the Faculty of Law of the University of Latvia, International and European Law Department, over the period of 2017 through 2022.

The Thesis is comprised of an introduction, five sections, a summary and a list of literary sources.

Form of the Thesis: dissertation in the domain of legal science, international law subcategory.

Academic Advisor: Associate Professor *Dr. iur.* **Artūrs Kučs**.

Reviewers:

- 1) Docent *Dr. iur.* **Jānis Pleps**, University of Latvia;
- 2) Professor *Dr. iur.* **Jānis Grasis**, Rīga Stradiņš University;
- 3) Associate Professor *Dr. iur.* **Marta Cantero Gamito**, University of Tartu.

The Promotion Thesis will be defended on October 7, 2022 at an open session of the Promotion Council in Legal Science of the University of Latvia at 19 Raiņa Boulevard, Riga.

The Promotion Thesis and a summary thereof are available for familiarisation in the Library of the University of Latvia at 4 Kalpaka Boulevard, Riga.

Chairperson of the Promotion

Council in Legal Science

of the University of Latvia

_____/Prof. *Dr. iur.* **Jānis Rozenfelds**/
(signature)

Promotion Council Secretary

_____/**Agnese Šteinberga**/
(signature)

© The University of Latvia, 2022

© Vija Kalniņa, 2022

ISBN 978-9934-18-859-6

ISBN 978-9934-18-865-7 (PDF)

ABSTRACT

Innovative sharing economy implies three parties to be involved – an online platform that creates an environment for service providers and recipients to find each other, make deals and perform settlements, underlying service providers and service recipients, and it is oriented towards short-term use of free resources rather than transfer of ownership.

The goal of the Thesis is to determine whether and to what extent can services, providers and recipients thereof in sharing economy rely on the freedom to provide services at all its levels. For that purpose, the Thesis analyses the issue of which services can be deemed sharing economy services and addresses the measures previously taken in order to regulate sharing economy services in EU Member States and at the general EU level. Apart from that, the Thesis defines the scope of rights conferred upon services, service providers and recipients by the freedom to provide services at multiple levels – general (as derived from the Treaty on the Functioning of the European Union and the Services Directive) and special, which, in accordance with the e-Commerce Directive, applies to information society services and intermediary services. The Thesis analyses the case law findings of the Court of Justice of the European Union regarding the sharing economy service platforms *Airbnb* and *Uber* and the guarantees that the providers of these services can rely upon, and assesses the *Uber* test established in these cases. Concluding is the assessment of the potential influence of the Digital Services Act proposal on sharing economy services.

The Thesis infers that general sharing economy services, providers and recipients thereof can rely on guarantees of the freedom to provide services, except for transport industry services. Another finding is that sharing economy platforms can be classified as providers of information society services and intermediary services, or, more specifically, hosting services. However, in order for sharing economy platforms to be classified as information society service providers, these must not just meet the four criteria stipulated by Art. 1, para. “b” of the Directive 2015/1535, but also pass the *Uber* test. That is, it has to be ascertained that the respective platform does not form a service market in an industry where the underlying service is being provided, and that it does not exert decisive influence or control over the provision of these services.

A study of the Digital Services Act proposal has led to the inference that it would also be applicable to sharing economy platforms. The Digital Services Act shall preserve the guarantees currently provided for by the e-Commerce Directive, but shall also institute certain extra duties for service providers for the purpose of creating a safer Internet environment. It has been inferred that none of the extra duties contradicts the prohibition of general monitoring obligations, and that these shall affect the operation of sharing economy platforms to a lesser extent as compared to other online platforms, considering the orientation of the former towards the organisation of service provision rather than propagation of information, as well as those practices of developing a safe service provision environment that have already been set in order.

CONTENTS

ABSTRACT	55
INTRODUCTION	57
1. SERVICES IN SHARING ECONOMY	67
1.1. Concept and examples of sharing economy and services	68
1.2. Regulation of sharing economy services	70
2. GENERAL GUARANTEES OF THE FREEDOM TO PROVIDE SERVICES	73
2.1. Guarantees of the freedom to provide services arising from the TFEU and the Services Directive	73
2.2. The rights of sharing economy services, providers and recipients thereof to rely on the guarantees of freedom to provide services	75
3. FREEDOM TO PROVIDE INFORMATION SOCIETY SERVICES	78
3.1. Guarantees of the freedom to provide services arising from the Directive 2000/31	78
3.2. Sharing economy services as information society services	80
4. EXTRA GUARANTEES OF THE FREEDOM TO PROVIDE INTERMEDIARY SERVICES AS INFORMATION SOCIETY SERVICES	85
4.1. Extra guarantees provided by Directive 2000/31 for intermediary services	85
4.2. Sharing economy services as intermediary services	86
5. SHARING ECONOMY SERVICES AND THE DIGITAL SERVICE ACT	89
5.1. General description of the Digital Services Act	89
5.2. The impact of the Digital Services Act on sharing economy services	92
INFERENCES	94
LIST OF SOURCES USED WITHIN THE SUMMARY	100

INTRODUCTION

Technology development and accessibility have conducted the emergence of new economic operation models. One such model is *Airbnb*, which was founded in 2008 to provide a platform where any person with unused premises can offer accommodation services. Available internationally, these accommodation services are often used by tourists. In 2009, *Uber* (previously known as *Ubercab*) came about as a platform where any person with an available vehicle and free time could offer transportation services. Numerous other services have developed over the aforementioned time period and later, operating in accordance with the same model, where services are provided with the involvement of three parties – the platform, the service provider and the service recipient, that find transaction partners and effect transactions through the mediation of the platform. Known as sharing economy, this service provision model is just one of the many digital services provision models having developed thanks to the new technological opportunities.

Sharing economy services are being received controversially. On one hand, sharing economy has ensured access to alternative services in such traditional industries as passenger transportation and accommodation services, which have historically been subject to strict regulation. On the other hand, there has been some resentment of development of such services in traditional industries (*Kyvrikosaïos*, 2018), and several negative risks have been identified over time, associated with the absence of regulation for sharing economy and difficulties in the application of existing legal regulation to this new service model. Countries, including the EU Member States, reacted differently to sharing economy services: 1) took a waiting stance without developing any regulations; 2) developed regulations or imposed restrictions on sharing economy services; 3) even prohibited the provision of such services.

Since 2016, institutions of the European Union (hereinafter – the EU) have also drawn their attention to sharing economy services. In January 2016, the European Parliament (hereinafter – the EP) has published a study on the challenges and opportunities offered by sharing economy (*Goudin*, 2016), and on June 2, 2016, the European Commission (hereinafter – the EC) has presented the European Collaborative Economy Program, which explains the phenomenon of such economy and assesses the applicability of the existing legal regulatory framework thereto, as well as contains suggestions for Member States pertaining to the regulation of such services. These activities, however, were not followed by legislative initiatives that would directly address sharing economy services. However, given that the Digital Single Market has been a priority for the EC since 2014 (*Juncker*, 2014), the EC has initiated certain legislative initiatives applicable to broader digital service groups and, respectively, also to sharing economy services to an extent. The most prominent of these

legislative initiatives is the Digital Services Act proposal presented by the EC in December 2020. It contemplates essential changes to the liability burden and responsibility regulation for digital service providers, and will also be essential for sharing economy services.

In 2015, the Court of Justice of the European Union (hereinafter – the CJEU) has received the first request for a prejudicial ruling in respect of sharing economy services, specifically, regarding the services provided by *Uber*, for consideration. The first judgement regarding sharing economy services has been announced on December 20, 2017 in case C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi*, adding relevance to the issue of integration of sharing economy services into the domain of protection of freedom to provide services at its various levels – at the general level, as provided for by the Treaty on the Functioning of the European Union (hereinafter – the TFEU) and the Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market (hereinafter – the Services Directive), and at the special level, which is applicable to information society services and intermediary services in accordance with the Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (hereinafter – Directive 2000/31). Another feature making this judgement notable is that it was the first to implement the *Uber* test – a set of additional criteria to be verified in order to classify a complicated digital service as an information society service. The judgement referred to above was followed by a number of other CJEU judgements, as well as discussions and analyses among the legal science community regarding the findings made in these judgements and the impact thereof on sharing economy services. However, there has not yet been any comprehensive and profound studies of sharing economy services and guarantees of the freedom to provide services as provided for by the EU law, and on the influence of the *Uber* test on such services.

In 2018, a study undertaken by *Tehnopolis* has assessed the sharing economy market in the domain of transport, accommodation, financial and other online services across the 28 EU Member States in 2016 as 26.5 billion Euros (which is 0.17% of the GDP of the 28 EU Member States in 2016), and its actual employment volume as 394 thousand people (0.15% of the total number of employed persons in the 28 EU Member States). In 2016, there was a total of 651 platform operating within the sharing economy service market (*Tehnopolis*, 2018). Apart from that, sharing economy tends to grow continuously; for instance, according to a data summary by *Eurostat*, in 2019 (the last year before the *Covid-19* pandemics), over 554 million night bookings in the EU were made using the *Airbnb*, *Booking*, *Expedia Group* or *TripAdvisor* platforms, which means that every day, there was an average of 1.5 million guests spending a night at a place booked through one of these platforms (*Eurostat*, 2021). The

Eurobarometer survey of September 2021 also revealed that 29% respondents in 27 EU Member States have been using sharing economy platforms to receive accommodation services. Data on specific sharing economy platforms are also indicative of the development of these services and increase of the market share thereof. For instance, *Uber* kept on enjoying continuous increase in the number of users, profits and volumes of services provided (including the number of trips) before the *Covid-19* pandemics. In turn, despite the decline of operational indices as compared to 2019 due to the pandemics of 2020, the overall level did not fall below the result of 2018, whereas the improvement of epidemiological situation brought about the growth of these indices in 2021 (*Iqbal, 2021*). The data referred to above confirm that sharing economy is not a short-lived phenomenon, but on the contrary – it has the potential for further growth, both quantitatively (increase of the market share for the existing services) and in terms of development of new services (application of the sharing economy model in other service domains where these are not yet employed as of today). Respectively, this also means that the issue of regulation of these services remains relevant and, inasmuch as a large share of these services is also provided across the borders of the EU Member States, guarantees of the freedom of provision of these services are of essential importance in the context of service regulation.

Given that a large share of these services is provided across the borders of the EU Member States, also because a part of sharing economy services is tourist-oriented, the issue of sharing economy service regulation is not to be considered apart from basic economic freedoms and, in particular, the freedom to provide services. Specifically, in defining regulatory framework for sharing economy, the Member States must make sure that no unjustified and incommensurate impediments would restrict the free cross-border movement of these services.

A study of applicability of the freedom to provide services to sharing economy services is of practical relevance to both the EU as a whole and Latvia in particular. Even though sharing economy platforms per se are commonly based in just one of the EU Member States, these allow the respective services to be provided in numerous or even in all EU Member States, and therefore the platforms themselves operate across the internal and external borders of the EU Member States. Apart from that, these platforms allow users to provide and/or receive services across the borders of the EU Member States, and, considering the mobility of such services, these are relevant for all EU Member States. Therefore, even while there are no sharing economy platforms based in Latvia, these do operate actively within the country, and residents of Latvia actively use and provide sharing economy services. The inferences made within the Thesis provide an explanation, or a framework for the Member States to use for introducing measures and activities to regulate the sharing economy service domain.

Sharing economy is a fine example of the great promptitude with which technology is able to conduce the development of new service provision models

that never existed before and do not fit into the traditional and well-known service provision and transaction models. Moreover, the example of sharing economy illustrates the difficulties that the Member States and the EU in general might have to face while developing regulation for new complicated digital cross-border services. Therefore, the inferences made in respect of sharing economy services and the regulation applicable thereto can also be useful in respect of other digital services.

The goal of the Promotion Thesis is to determine whether and to what extent can services, providers and recipients thereof in sharing economy rely on the freedom to provide services at all its levels, as stipulated by the TFEU, the Services Directive and the Directive 2000/31. In order to attain this goal, the following **objectives of the Promotion Thesis** have been set:

- 1) determine which services are deemed sharing economy services, including specific definition of the criteria to be used for identifying sharing economy services, as well as determine the reasons why such services should be regulated and the factors that make sharing economy services hard to regulate;
- 2) review the most widely used measures introduced by legislators to regulate sharing economy services in the Member States (also at Latvian level) and at the general EU level, as well as self-regulation of sharing economy services;
- 3) define the scope of rights conferred upon services, service providers and recipients by the freedom to provide services at multiple levels – general (as derived from the TFEU and the Services Directive) and special, which, in accordance with the Directive 2000/31, applies to information society services those information society services that are classified as intermediary services;
- 4) assess whether sharing economy services can be classified as services within the context of the TFEU and the Services Directive, and as information society services and intermediary services (specifically, hosting services) within the context of the Directive 2000/31, with the rationale of the assessment focused especially at the CJEU case law findings of such sharing economy services as *Airbnb* and *Uber*;
- 5) analyse the *Uber* test as established by the CJEU case law, its elements and consequences arising from the application thereof to sharing economy services;
- 6) compare the Digital Services Act proposal with the Directive 2000/31 and assess whether and to what extent would the Digital Services Act affect the operation of sharing economy platforms.

The Thesis is structured into five sections. The first section described the phenomenon of sharing economy, its operations principles, and compares different concepts used to designate this phenomenon both internationally and at the national level. It proposes to term the concept as “līdzdalības

ekonomika” (“sharing economy”) in Latvia. In order to explain the sharing economy operation model, the Thesis closely addresses the better-known sharing economy platforms – *Airbnb*, *Uber*, as well as the *Bolt* platform, which is well known in Latvia. In order to provide an idea of the reasons why the issue of sharing economy service regulation is relevant, this section also addresses the advantages, risks and disadvantages of sharing economy, as well as the approaches to containing these risks previously used by the Member States and the EU. It also covers self-regulation as one of the potential solutions for mitigating the risks of sharing economy.

The following three sections of the Thesis study the application of specific EU legal acts and the freedom to provide services guarantees provided for thereby, as well as the applicability thereof to sharing economy services. Guarantees of the freedom to provide services can be distributed across a number of levels: 1) the general level, derived from the TFEU and the Services Directive and applicable to all kinds of services; 2) guarantees applicable to information society services and provided for by the Directive 2000/31; 3) guarantees additionally introduced by the Directive 2000/31 for information society services that are intermediary services. There is a separate section of the Promotion Thesis to cover each of these levels.

Section two of the Thesis identifies the guarantees of freedom to provide services derived from the TFEU and the Services Directive, explaining the interest of service providers and recipients to rely on these guarantees. Afterwards, the section identifies the subjects and services (economic activities) protected by the freedom to provide services, as well as assesses whether and how the persons involved in sharing economy can rely on these guarantees.

The third section of the Thesis explains the guarantees provided for by the Directive 2000/31 in respect of information society services in addition to the general guarantees of freedom to provide services. In particular, it explains how the coordinated field and the special procedure restricting the freedom to provide services provided for by the Directive 2000/31 actually strengthens the freedom of information society service provision. Later on, this section defines the subjects that can be classified as information society service providers, also analysing the criteria for such classification and the subsequent verification of the potential classification of sharing economy services as information society services. Considering that the CJEU case law puts forward additional requirements for complex digital services in order for these to qualify as information society services (the so-called *Uber* test), this assessment is carried out through the analysis of CJEU findings in case C-434/15 *Asociacion Profesional Elite Taxi*, case C-390/18 *Airbnb Ireland* and case C-62/19 *Star Taxi App*.

Section four of the Thesis covers the next level of protection for the freedom to provide services – additional guarantees introduced by the Directive 2000/31 in respect of information society services that can be classified as intermediary

services. In particular, this section describes and explains restrictions of responsibility for stored and/or transmitted information applicable to intermediary service providers, as well as the prohibition to impose general monitoring liabilities. As with the previous sections, this one also explains which subjects can rely on the specified guarantees, and assesses the classification of sharing economy services as intermediary services.

The fifth section of the Thesis contains a closer study of the Digital Services Act proposal (during the research and work on the thesis the Digital Services Act was only in the reconciliation procedure, therefore the author analyses the project presented by the EC; in July of 2022 after reaching a political agreement the EP adopted the act in the first reading, the act still needs to be adopted by the Council), in consideration of the intention to review and substitute Articles 12-15 of the Directive 2000/31, which provided for the additional guarantees for intermediary service providers addressed in section four of the Thesis. This section explains the necessity of the Digital Services Act and contains an overview of the most essential changes proposed by this Act. Apart from that, this section compares the Digital Services Act against the Directive 2000/31, explaining which changes are going to affect the regulatory framework of responsibility of intermediary service providers and exemption of intermediary service providers from the general monitoring obligation. The section also verifies whether the obligations additionally imposed on intermediary service providers by the Digital Services Act violate the prohibition to impose general monitoring obligations. The section concludes with an assessment of the impact of the Digital Services Act on sharing economy services, verifying whether sharing economy platforms will be the addressees of the Digital Services Act, which guarantees is the Act going to institute for intermediary service providers and whether sharing economy platforms are going to be affected by the obligations instituted for online platforms.

The Thesis has been developed using the following **research methods** common for the legal science. The analytical method is used to research CJEU cases and derive inferences regarding the CJEU case law findings, the analysis performed within the boundaries of the Thesis serves as a basis for inferences, assessments and suggestions. The comparative method is employed when comparing the findings made in the CJEU judgements regarding the application of the Directive 2000/31 in respect of different services, as well as when comparing the Directive 2000/31 with the Digital Services Act proposal. The historical method is used to research the course of development of sharing economy services, review historical circumstances and considerations for the enactment of the Directive 2000/31, as well as to describe the progression of the EU towards certain legislative activities in the regulation of digital services. The inductive method is used to generalise the findings made in specific CJEU judgements on guarantees of freedom to provide services and apply these not just to some specific services concerned by the respective individual case, but

to other services as well. The deductive method is used to specify and apply general inferences regarding guarantees of freedom to provide services to sharing economy services. The empirical research method is used to study CJEU judgements and analyse texts by legal scientists.

The scope of literary sources used in the Thesis was influenced by the fact that the phenomenon of sharing economy per se is relatively new, as well as that the legal issues studied within the boundaries of this Thesis have only become relevant at the EU level during the last 5-7 years. Another aspect to be mentioned is that, despite the active operation of a number of sharing economy platforms in Latvia, Latvian legal scientists have not yet expressed any increased interest in the issue of sharing economy, so the number of sources available in Latvian is quite limited.

Given that the subject studied in the Thesis is within the EU law dimension, the Thesis uses EU legal acts (TFEU, Services Directive, Directive 2000/31, etc.), as well as the CJEU case law on the freedom to provide services in general and regarding the Directive 2000/31 as sources and as the subject matter; the author has studied all the available CJEU judgements regarding this Directive, which are over 20 as of today. The Thesis also widely uses clarifications regarding the development of the EU legal acts and the studies carried out by EU institutions prior to the passage of regulatory acts (e.g., the European Collaborative Economy Program) and assessment of regulatory acts (e.g., reports on the application of the Directive 2000/31).

The Thesis also uses foreign legal literature on general guarantees of the freedom to provide services, the most prominent of which are the numerous works by prof. C. Barnard, as well as comments on the TFEU by M. Kellerbauer, M. Klamert and J. Tomkin. Within the Thesis, the author also used commentaries of the Directive 2000/31, the most essential of which are the commentary on e-commerce regulation by A. R. Lodder and A. D. Murray and the commentaries on EU digital law by R. Schultze and D. Staudenmayer. An especially serious insight into the legal analysis of sharing economy services was provided previously by V. Hatzopoulos and M. Inglese, whose publications are analysed in the Thesis. However, the Thesis also uses publications and analysis regarding specific CJEU judgements in respect of sharing economy services prepared by A. Chapuis-Doppler, V. Delhomme, A. de Franceschi, I. Domurath, R. Ducato, M. S. Ferro, L. Hou, S. Natile, T. Rodriguez de las Heras Ballell, M. Y. Schaub, P. van Cleyenbreugel and other authors.

In the course of development of the Promotion Thesis, several **publications were made by the author hereof** in connection with the study, and the Thesis contains the findings and inferences, as well as separate fragments from these publications:

- 1) Kalniņa V. Findings of the Court of Justice of the European Union in case C-434/14 *Asociación Profesional Elite Taxi versus Uber Systems Spain SL*. Legal Traditions from Central and Eastern Europe and Questions of

- Legal Identity. Collection of Articles of the 76th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: Academic Publishing House of the University of Latvia, 2018, p. 221-227.
- 2) Kalniņa V. Regulation of Car Sharing – a Government Competence. Editorial Column. *Jurista Vārds*, February 13, 2018, No. 7 (1013), page 2.
  - 3) Kalniņa V. Service Providers in Sharing Economy. *Jurista Vārds*, July 2, 2019, No. 26 (1084), pages 24-30.
  - 4) Kalniņa V. A smart approach to regulating sharing economy services. Book: 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers “Law 2.0: New Methods, New Laws”. Conference papers. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
  - 5) Kalniņa V. Risks of sharing economy as grounds for restricting the freedom to provide services. From: Protecting the constitutional values: prospects of different domains of law. Collection of Articles of the 77th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: Academic Publishing House of the University of Latvia, 2019, p. 365-371.
  - 6) Kalniņa V. What is the difference between Airbnb and Uber. CJEU findings in case C-390/18 Airbnb. From: Application of international and European Union law in national courts. Collection of Articles of the 78th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: Academic Publishing House of the University of Latvia, 2020, p. 41-48.
  - 7) Kalniņa V. Self-regulation in digital environment as an alternative to government-imposed regulation. *Jurista Vārds*, July 2, 2019, No. 26 (1084), pages 24-30.
  - 8) Kalniņa V. Operation of the prohibition to impose general monitoring obligations on intermediary service providers. Analysis of the CJEU case law. *Jurista Vārds*, September 15, 2020, No. 37 (1147).
  - 9) Kalniņa V. Subjects that may refer to the freedom to provide services in sharing economy. From: Objectives, importance and future of legal science in legal systems I. Collection of Articles of the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Riga: Academic Publishing House of the University of Latvia, 2019, p. 320-328.
  - 10) Kalniņa V. How to pass the *Uber* test. CJEU findings in case C-62/19 *Star Taxi App*. From: Law and legal environment in dynamic conditions. Collection of Articles of the 70th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021.
  - 11) Kalniņa V. Liability of Intermediary Service Providers in the Digital Services Act. (accepted for publishing in the Collection of Articles

of the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia, 2022).

To enhance the relevance of the subject of the Promotion Thesis in Latvia, the author, acting as the editor, has organised a themed issue of the “Jurista Vārds” magazine on sharing economy. The themed issue was published on July 2, 2019 (No. 26 (1084)).

In the course of development of the Thesis, in 2020, the author worked in the Ministry of Justice of the Republic of Latvia to prepare a study “Rights and liabilities of online service providers. Service of the European Union case law concerning the Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (the Directive on Internal Trade) over the period of 2003 to 2019”, which addresses 23 judgements delivered by the CJEU over the specified time period. The findings made within the boundaries of this study have been used in sections 3 and 4 of this Thesis in respect of the guarantees of freedom of provision of information society services as per the Directive 2000/31.

Several reference papers have been presented at conferences to address the subject of the Thesis:

- 1) Reference paper “Findings of the Court of Justice of the European Union in “Uber” cases” has been presented on February 2, 2018 in the “Current Problem Issues of International Public and European Union Law” section of the 76th International Scientific Conference of the University of Latvia (Riga, Latvia);
- 2) Reference paper “Sharing economy – to regulate or not to regulate” has been presented on February 27, 2019 in the “Current Problem Issues of International Public and European Union Law” section of the 77th International Scientific Conference of the University of Latvia (Riga, Latvia);
- 3) Presentation at the international conference “International Network of Doctoral Students in Law 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers “LAW 2.0: New Methods, New Laws”” (Vilnius, Lithuania) on April 25, 2019 with the reference paper “A smart approach to regulating sharing economy services”;
- 4) Bench-scale reference paper “Subjects that can refer to the freedom to provide services in sharing economy” has been presented on October 16 through 18, 2019 at the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia (Riga, Latvia);
- 5) Presentation in the “International Public Law and European Union Law” section of the 78th International Scientific Conference of the University of Latvia (Riga, Latvia) on February 13, 2020 with the reference paper “How *Airbnb* is different from *Uber*. CJEU findings in case C-390/18 *Airbnb*.”;

- 6) Presentation in the “International and European Union Law Section” of the 79th International Scientific Conference of the University of Latvia (Riga, Latvia) on February 5, 2021 with the reference paper “How to pass the *Uber* test: CJEU findings in case C-62/19 *Star Taxi App*”;
- 7) Presentation at the International FORTHEM Student Conference “Europe Today and Tomorrow” at the University of Burgundy (Dijon, France) on May 5, 2021 with the reference paper “Balance of rights and obligations of sharing economy service providers in the EU law”;
- 8) Presentation at the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia “New Legal Reality: Challenges and Solutions” (Riga, Latvia) on October 22, 2021 with the reference paper “Liability of Intermediary Service Providers in the Digital Services Act”.

1. SERVICES IN SHARING ECONOMY

Sharing one's resources, which is the cornerstone of sharing economy, is by no means something new – people have always been doing that, yet it used to be done in smaller amounts and within narrow groups, for instance, between family members, friends or neighbours (*Peterka et. al.*, 2018). Sharing economy allows broader and greater sharing of one's resources, not just within the limits of a city or a country, but worldwide, granting access to residential spaces and vehicles in other countries, as well as to other services from people otherwise completely unknown to the recipient (*Domurath*, 2018).

Development of the sharing economy model has been conducted by a number of circumstances. First, it is the technological opportunities brought about by the fourth industrial revolution, such as the Internet of Things, which allows remote obtaining of information from smart devices, fast 4G and 5G Internet, cloud-based data storage, big data analysis, robotics, smart devices with applications and GPS, secure payments and social media (*Hatzopoulos*, 2018). These technologies were required in order to create an ample database of service providers and recipients, ensure security of transactions and payments and strengthen users' trust in platforms (*Makela et. al.*, 2018). Second, it is the problems of traditional economic models. For example, after the global economic crisis of 2008, people were compelled to look for ways to optimise their expenses and receive alternative income (*Hatzopoulos*, 2018; *Peterka et. al.*, 2018). Third, it is the essential circumstances like urbanisation, which allows the formation of critical mass, the society's wish to obtain greater control over the satisfaction of its needs, the climate change issue and the great emphasis by the society not just on the receipt of goods and services, but the obtainment of special experience as well (*Hatzopoulos*, 2018).

Sharing economy is still undergoing its development stage, and therefore it changes due both to the preferences and behaviour of involved persons, and to government actions, specifically, the passage of regulatory acts to govern the provision of such services. As a result of these reasons, as well as due to the fact that the sharing economy model is different from traditional economic models, this phenomenon is rather difficult to define and comprehend. However, defining the concepts of sharing economy and sharing economy services is essential in the discussion of regulation of such services, so that it would be possible to determine the best and most appropriate approach and make sure that the scope of the regulation is clear and does not leave any segment of such services outside the legislative framework.

1.1. Concept and examples of sharing economy and services

The economic phenomenon studied by the Thesis is characterised by the following essential features. First of all, three parties to the economy – an intermediary platform, a service provider and a service recipient. Second, it is the access to resources in lieu of transfer of ownership. Third, it is the involvement of consumers not just in the receipt of services, but in the provision thereof as well.

There is a series of terms in the English language to define this economic phenomenon. The most commonly used are *sharing economy*, *collaborative economy*, *peer-to-peer economy*, *gig economy*, and *on-demand economy*. In principle, all of these terms are used to designate the same phenomenon, yet each of these may have its own nuances that expand or constrict the scope of actions that this specific term refers to.

There is no common idea of the most appropriate term and the scope of actions designated thereby. Neither do the EU institutions at the EU level have any such common idea. In 2016, the EC has published the “European Collaborative Economy Program”, which uses the term *collaborative economy*. In accordance with the definition proposed by the EC, collaborative economy is characterised by three subjects involved in the provision of services – the platform, the service provider, regardless of the legal status thereof, and the service recipient, the status of which is irrelevant as well, and the provision of services that does not usually imply any transfer of ownership (EC, 2016).

In turn, the EP has preferred the term *sharing economy*, which designates the use of digital platforms or portals to facilitate consumer participation in service provision and the process of agreement on the receipt of a service, thus reducing inexhaustive use of different financially assessable values (Goudin, 2016).

The most widely used English term in legal science and economics is *sharing economy*. There is a number of objections against the use of this term, as individual authors correlate it with altruistic will to share one’s resources rather than with profit making (Goudin, 2016), which is in fact inherent in most platforms and service providers (Tehnopolis, 2018). However, this term is still often used with a reference to the respective objections, as it is the most recognisable one (McKee et. al., 2018).

In Latvia, the economic phenomenon studied by the Thesis is defined using Latvian translation of the English terms listed above: “Iidzdalības ekonomika”, “sadarbīgā ekonomika”, “sadarbības ekonomika”, “dalīšanās ekonomika”, “platformu ekonomika” and “gabaldarbu ekonomika”. The choice of any specific terms in Latvia is not usually substantiated, and there has been no discussion as to what does each of these terms encompass and what the differences between these are. For instance, on April 30, 2019, the Cabinet of Ministers has approved the conceptual report “On the regulation of the sharing economy sector”

developed by the Ministry of Economics, which uses the term “sadarbības ekonomika” (“collaborative economy”), yet no substantiation for the choice of this specific term has been provided. The report construes collaborative economy as business models where business activities are facilitated by shared use of a service or cooperation between a number of parties and that involve three parties – the service provider, the user and the intermediary, which uses online platforms, mobile applications or other solutions to connect the service provider with the user. Considering the references made within the report to the “European Collaborative Economy Program”, it is to be inferred that collaborative economy, in this instance, has the same meaning as the term “*collaborative economy*” used by the EC.

For the Thesis, the author chose to use the term “līdzdalības ekonomika” (“sharing economy”), first used to describe this economic phenomenon by R. Kīlis (2017). The author also uses this term as translation for the English definition “*collaborative economy*”. The reason behind this choice is that this term is palatable and reflects a major feature of this new economic model – shared activities of consumers within this economy, i. e. not just the consumption of services, but participation in the provision thereof as well. Even though the term “*collaborative economy*” would be more literally translated as “sadarbības ekonomika” or “sadarbīgā ekonomika”, it is not the collaboration, but sharing and involvement in both the receipt and provision of services that form the basis of such economy. Given that this term is used herein as a translation of “*collaborative economy*”, it is to be construed in the same manner. Specifically, within the boundaries of the Thesis, the use of the term “sharing economy” by the author encompasses an economic model that implies the involvement of three parties (an intermediary platform, a service provider and a service recipient), access to resources in lieu of transfer of ownership, involvement of consumers not just in the receipt of services, but also in the provision thereof as well, and provision of services either for a fee or free of charge. Given that financial services are an industry subject to special regulation, the author does not address financial service platforms within the boundaries of this Thesis.

The most well-known examples of sharing economy are the *Airbnb* platform, which offers an opportunity to publish residential premise rental advertisements, as well as *Uber*, a platform acting as an intermediary for ordering passenger transportation services. A characteristic feature of both platforms is that these only provide a platform (a digital environment) for a service provider and a service recipient to come together at and to transact through, whereas the actual accommodation and passenger transportation services are provided by person, usually an individual, through the use of his/her own resources.

Of these two platforms, only *Airbnb* operates in Latvia, whereas the transport service industry is serviced by *Bolt*, a platform hosted by a company registered in the Republic of Estonia. According to the terms of use of the platform, it

uses an operation model similar to that employed by *Uber*, and is also deemed a service provider in the setting of sharing economy.

1.2. Regulation of sharing economy services

Sharing economy has its own distinctive advantages and potential. The EC has assessed this economic model as capable of conducting competition and growth, as it allows individuals to offer services, stimulates the occurrence of new employment opportunities, elastic work time and new sources of income. Consumers, in turn, get access to new services, broader supply and lower prices. Apart from that, this economic model might promote shared use of economic assets and more reasonable use of resources (EC, 2016).

On the other hand, the fact that the sharing economy model is different from traditional service provision models and it is hard to apply the existing legal regulation thereto, entails a number of serious risks. First, sharing economy is associated with certain consumer rights protection risks, as consumers themselves take part in the provision of a service; hence, it is hard to identify the weaker party that requires protection (*Hatzopoulos, 2017*). Second, sharing economy entails some employee protection risks, as services are provided through the mediation of a platform and, to an extent, for the benefit of a platform, by persons who do not generally have any legal employment relations with the platform or another subject (EC, 2016). If it is the only source of income for a person, this person is less protected than an employed one. Third, there is the tax administration risk, as it can be hard to determine the taxable object within a sharing economy model (*Petropoulos, 2017*). In addition to the specified risks, there are personal data protection risks, competition risks (*Račko, 2019*), discrimination risks in respect of access to services or provision of services (*The Guardian, 2022*), responsibility risks.

Approaches to mitigating and eliminating these risks can be different. At the EU level, there is currently no legal regulation that would be targeted specifically at sharing economy. The only initiative is the EC “European Collaboration Economy Program”, which is an instrument of the right of recommendation. This program is being criticised as an excessively passive approach to the regulation of sharing economy (EESC, 2016), yet no new initiatives have followed yet. On the other hand, as digital platforms are of essential importance for the provision of sharing economy services, these form a part of the Digital Single Market. Thus, sharing economy services are affected by the EC legislative initiatives, which, within the boundaries of the Digital Single Market Strategy (EC, 2015), are oriented towards cross-border e-commerce, consumer rights protection, delivery of goods, etc. For example, sharing economy platforms are subject to the requirements to provide clear terms of use of a platform and to implement an internal complaint processing system as stipulated by Article 2, paragraph 2 of the Regulation No. 2019/1150

of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on promoting fairness and transparency for business users of online intermediation services.

Member States took different approaches to the regulation of sharing economy services, which is primarily associated with the situation and relevant political aspects of each specific Member State. For that matter, the Latvian approach to the regulation of sharing economy services is rather passive and dissociated, and only applies to the transportation service industry as of today. In 2017 and 2019, Latvia has introduced amendments to the Law on Carriage by Road and enacted the Regulations of the Cabinet of Ministers No. 389 of August 27, 2019 “Regulations on the Commercial Passenger Transportation with Passenger Cars”, introducing requirements that the persons willing to provide passenger transportation services through the mediation of *Bolt* or a similar platform must observe.

Estonia has also adopted the so-called “*Uber* regulation” in 2017, imposing requirements towards the provision of services through the mediation of such platforms (*Sharing and Caring Cost Action CA16121*, 2018). In addition thereto, however, Estonia has also passed the Law on Simplified Business Income Tax in January 2018 (*Riigikogu*, 2018), which allows simplified taxation of services provided by individuals on an irregular basis with taxes applying not just to passenger transportation, but to any other sharing economy services as well.

The approach to sharing economy regulation chosen by Germany is associated with mitigating the risks of sharing economy, such as unregistered employment and competition risks (*Sharing and Caring Cost Action CA16121*, 2018), as well as reaction to the housing accessibility issue and obtainment of environment protection goals. For instance, short-term rentals are prohibited in Berlin unless a prior permit has been granted, and the short-term rental period is restricted to 90 days a year (*Berliner Vorschriften- und Rechtsprechungsdatenbank*, 2018). As pertains to the transport service industry, Germany has passed the Federal Car Sharing Law (*Bundesministerium der Justiz*, 2017) with an eye towards promoting the use of such services in order to mitigate the impact of private motor transport on the climate and the environment.

Inasmuch as it is essential for the provision of sharing economy services to ensure service quality and transaction safety, self-regulation is of critical importance for that purpose in the setting of dissociation and absence of legal regulation. Self-regulation is a set of measures taken by platforms on their own to check service providers and service recipients and control the quality of services. The main self-regulation mechanism is the introduction of internal rating systems to solve the problem of trust and to provide platform users with more detailed information about the service (*Hou*, 2018). Internal rating systems allow a number of goals to be achieved with an eye towards creating a safe service provision and receipt environment – control the quality of goods and services, provide (apparently) credible information about service providers and sellers of goods, as well as ensure the obtainment of information for the identification

of any breaches of the terms of sale of goods or provision of services for use as a basis for further implementation of actions aimed at eliminating such breaches (Kalniņa, 2019).

Even though internal rating systems in sharing economy are successful at giving service providers and recipients greater confidence in one another and convincing them that the services are reliable and of proper quality (Davidson *et.al.*, 2018), there are several reasons why self-regulation is not acceptable as the only solution. First of all, it is impossible to create a perfectly impartial rating system, which is due both to the aspiration to get the best rating at all costs and to human factors (Kalniņa, 2019). Second, sharing economy platforms do not have sufficiently developed mechanisms that would allow a person with low rating to restore his/her rating (Redihna *et.al.*, 2018). Third, there is a risk that self-regulation systems may turn sharing economy platforms into self-governed oligopolists situated beyond the reach of any monitoring mechanisms, lacking transparency and oriented towards securing the interests of the platform itself rather than protecting the interests of its users (Davidson *et.al.*, 2018). Even though these problems can, to an extent, at least, be resolved through reviewing the operation of rating systems, improving algorithms and introducing new measures within the boundaries of internal rating systems, this will not help mitigate the influence of platforms on self-regulating systems, so full self-regulation of sharing economy services is assessed as impossible and unacceptable (Kalniņa, 2019). However, combining self-regulation and regulatory control is deemed a better approach (Davidson *et. al.*, 2018; Hatzopoulos, 2018).

Challenges of sharing economy service regulation are not limited to the peculiarities of this service provision model, the need to strike a balance between risk mitigation or elimination on one hand and creation of a development-friendly environment for these services on the other hand, and rectification of overly different and dissociated legal regulatory framework in the Member States. In the course of implementing sharing economy regulation measures, the Member States must also consider basic economic freedoms, as these services, the providers and recipients thereof travel across the borders of the Member States. Freedom to provide services implies different guarantees for service providers and recipients, which the Member States must respect.

2. GENERAL GUARANTEES OF THE FREEDOM TO PROVIDE SERVICES

Freedom to provide services is one of the four basic economic freedoms of the EU, which form the core of the EU internal market (Gailitis, 2017). Nowadays, the freedom to provide services has become very important, as we now live in a “service society” (Hatzopoulos, 2012), where services comprise two thirds of the EU economy and generate 90% of all new vacancies (EC, 2017).

Freedom to provide services is stipulated by articles 56-62 of the TFEU, liberalising the service market and prohibiting the Member States from imposing restrictions on the free circulation of services within the EU (Blanke *et. al.*, 2021). Apart from that, the freedom to provide services is also governed by the Services Directive, the goal of which is to promote liberalisation of the service market (Barnard, 2016).

Due to the fact that sharing economy is based on service provision and that these services can contain a cross-border element, guarantees of the freedom to provide services are relevant for the persons involved in sharing economy.

2.1. Guarantees of the freedom to provide services arising from the TFEU and the Services Directive

Article 56 of the TFEU stipulates that restrictions on freedom to provide services within the Union shall be prohibited in respect of nationals of Member States who are established in a Member State other than that of the person for whom the services are intended. First of all, it grants persons the right to travel for the purposes of service provision of receipt, which includes entry and sojourn in another Member State (Kalmert, 2019). This right mostly applies to individuals who actually travel across the borders of Member States (including representatives of legal entities who travel for the purposes of service provision / receipt). However, it is also important for service providers registered as legal entities, in order for them to provide their services, that the representatives (individuals) or customers thereof would be able to travel across the Member State borders within the EU. Second, the freedom to provide services includes the right to access the service markets of other Member States, which is the most essential and largest part of the guarantees of freedom to provide services in terms of volume (Cuyvers, 2017). This dimension of the freedom to provide services is most frequently looked at from a different perspective – the prohibition for Member States to impose restrictions for the provision of services by persons from one Member State in another Member State (Aleho *et. al.*, 2004). Specifically, the freedom to provide services secures the right to perform cross-border economic operations in another Member State on

the same conditions that are instituted by this other Member State for its own nationals or registered legal entities (*Breitenmoser*, 1996).

In spite of the formulation used in the Article 56 of the TFEU, the guarantees of freedom to provide services as stipulated in the TFEU are not only applicable to service providers, but to service recipients as well (*Kalmert et. al.*, 2019; *Barnard*, 2013). Moreover, within the context of the freedom to provide services and other core economic freedoms, it is rather more common to speak of the restrictions imposed by Member States and the permissibility thereof; from the standpoint of service providers and recipients, however, these rather are the restrictions on the Member States' freedom of actions that protect the persons involved in the service market against requirements and restrictions that are improper, incommensurate or impede the movement of services. Thus, one can assume that the freedom to provide services protects those providing or receiving services in another Member State from the application of any requirements that are not instituted in respect of the provision or receipt of such services in these persons' country of residence or registration. However, should these additional requirements or restrictions be imposed, these would have to meet the commensurability criteria (a very high bar is set for the Member States as regards the substantiation of such restrictions).

The goal of the Services Directive is to create a single service market by defining clear and far-fetched standards of the freedom to provide services, reinforcing the rights of service providers and recipients and restricting the actions of Member States (*Lianos et. al.*, 2012). However, the Services Directive is not merely a more detailed recitation of the regulation for the freedom to provide services provided for by Article 56 of the TFEU, but it also covers certain issues outside the scope of the TFEU.

First, the Services Directive contains regulations regarding the freedom for service providers to conduct business, which, as distinct from the freedom to provide services, are aimed at promoting permanent service provision in another Member State by means of restricting the application of permit systems to service providers from other Member States. Second, the Services Directive summarises the CJEU case law findings regarding the content of the freedom to provide services and provides a more elaborate determination of the measures that may not be taken by Member States in order to restrict the provision of services, as well as the permissible exceptions in terms of restricting the freedom to provide services. Third, the Services Directive emphasises that the freedom to provide services also applies to service recipients, prohibiting the Member States from imposing such requirements upon service recipients that would in any way restrict the receipt of services from a service provider conducting business in another Member State. Fourth, the Services Directive makes provisions for measures that would be aimed at ensuring the quality of services, which mostly apply to the accessibility of information, and are meant to improve the credibility of service providers from other Member States for service recipients. Finally,

the Services Directive makes it incumbent upon Member States to implement several administrative measures to simplify administration and establish cooperation between Member States.

As an overall assessment, it can be inferred that the Services Directive reinforces the freedom to provide services by means of summarising, upholding and specifying the CJEU case law findings regarding the scope and conception of the freedom to provide services, as well as by defining specific positive liabilities for Member States in order to promote liberalisation of the service market.

2.2. The rights of sharing economy services, providers and recipients thereof to rely on the guarantees of freedom to provide services

In order for a person to be able to refer to the freedom to provide services, the existence of a number of prerequisites must be identified. The most comprehensive list of such prerequisites has been proposed by *T. Schmitz* (2010): 1) applicability in time – associated with the time when the Member State has joined the internal market and assumed the liability to respect the freedom to provide services as binding upon itself; 2) applicability in respect of specific persons – who, within the context of this freedom, are nationals of the Member States (or their significant others), legal entities, as well as applicability to third country nationals; 3) material applicability – which are the activities protected by the freedom to provide services and identified when defining the concept of a “service”, the cross-border element, the protected and non-protected activities. These criteria can be used in order to ensure proper verification in each specific case to determine whether the freedom to provide services as defined in the Article 56 of the TFEU is applicable to a specific transaction and the parties thereto. Some of the criteria are formal, i. e. the applicability in time, which is not of that essential importance when concerning sharing economy services in general. These, however, can be quite important in specific cases, as failure to meet these could result in the freedom to provide services being inapplicable.

Within the context of sharing economy, the most important criteria are those that define which persons can rely on the freedom to provide services and which services are to be protected, as well as which services are exempted from the protection of the freedom to provide services. However, in view of the fact that the cross-border element is essential for the application of the guarantees of freedom to provide services as defined by the Article 56 of the TFEU and the Services Directive, its existence and manifestations in sharing economy have to be verified as well.

The **cross-border element** can manifest itself in sharing economy in a number of ways. First, it is characteristic with sharing economy platforms that borders are crossed by the service provider. Specifically, in sharing economy,

borders will usually be crossed by sharing economy platforms, the holders of which are only registered in the EU in one of the Member States, but ensure the operation of their platforms across the entire EU. Thus, a platform creates a cross-border element in respect of all transactions made through the mediation of this platform in any other EU Member State where this platform is used. In the meantime, there can also be situations when the border is crossed by the provider of a general service, for instance, when passenger services are offered for cross-border transportation or when the services are rendered at the customer's location. Second, in order for a sharing economy service to be received, the border can be crossed by the service recipient. This is especially characteristic of the tourism industry, e.g., as pertains to *Airbnb* services, yet, for instance, passenger transportation services are also used in tourism.

Even though the cross-border instances referred to above are the most widespread ones, it cannot be ruled out that sharing economy services are also provided by means of having the service itself, or both the service provider and the service recipient cross the border.

Assessment of whether **sharing economy platforms** act as subjects and provide services protected by the freedom to provide services as defined in the Article 56 of the TFEU leads to the inference that, in general, platforms can meet the requirements set by the Article 56 of the TFEU. First, platforms provide their services for a fee, which can be paid using different models – payments can be collected from service providers who provide services through the mediation of the platform, or from underlying service recipients. Second, sharing economy platforms are managed by legal entities that can be deemed service providers in the context of the Article 57 of the TFEU. Third, even though sharing economy platforms are managed from one Member State but available permanently in other Member States as well, situations can be identified when the services provided by sharing economy platforms are of short-term nature. While such temporary nature is harder to identify with persons who use a sharing economy platform to provide services, temporary nature can well be observed in respect of persons who use sharing economy platforms to receive services occasionally and for a specific purpose.

An examination of **underlying service providers** leads to the inference that they and the services they provide can meet the requirements set by the Article 57 of the TFEU. First, underlying services are usually provided for a fee. Second, services are rendered through the use of sharing economy platforms by both legal entities and individuals, who are not employees and act in their own economic interests. Third, in cases when services contain a cross-border element (services are provided across the border), these will often have a short-term or temporary nature. Specifically, for instance, transport services will mostly be tied to a specific geographical location where these services will occasionally be used by persons from other Member States. Fourth, services provided through sharing economy platforms could not be subject to the principles of

free movement of goods, free movement of workers or free movement of capital, as, in case with sharing economy services, it is the movement of services rather than of goods, workers or capital.

Even though a general assessment could recognise sharing economy services as services in the context of the TFEU in full or in parts, each specific sharing economy service would still have to be assessed separately. Meeting specific criteria under the Article 57 of the TFEU could turn out to be complicated or disputable. Moreover, the Article 58 of the TFEU defines a range of services that are excluded from the scope of the freedom to provide services – transport industry services and bank and insurance services, which imply the movement of capital. Exclusion of transport services from the scope of the freedom to provide services proved decisive in the *Uber*, CJEU case C-434/15 *Elite Taxi*, when there were defined as services in the transport industry.

There are two **service recipient groups** distinguished in sharing economy: 1) underlying service recipients, who also use a platform and, consecutively, the services it provides as well, and 2) service providers who use sharing economy platforms for service provision. Much as with any other service, any service recipient should be able to refer to the freedom to provide services in sharing economy, regardless of whether it is an individual or a legal entity (*Shewe*, 2016). Even though there have not yet been any identified restrictions imposed on the provision of sharing economy services by Member States that would immediately restrict the service recipient's right of access to such services, previous case law of the CJEU does not cause any doubt as to the protection of recipients of such services.

A separate examination of the possibility of referring to the guarantees provided for by the Services Directive for sharing economy services leads to the inference that most sharing economy services could be eligible for such guarantees. However, the sphere of application of the Services Directive is not going to encompass services that, firstly, are outside the range of application of the freedom to provide services as stipulated by Article 56 of the TFEU and, secondly, are excluded from the area of application of the Services Directive in accordance with the provisions of Article 2, paragraph 2 thereof.

If a sharing economy service is classified as a service within the context of the Services Directive, there should be no obstacles for recognising the persons involved in the provision thereof (platforms and underlying service providers) as service providers and subjects that can rely on the guarantees provided for by the Services Directive, if these can comply with the EU-association requirement. And, inasmuch as the definition of service recipients in the Services Directive is very broad, each sharing economy service recipient, regardless of its status and of whether the services are received from a platform or from a underlying service provider, must be allowed eligibility to qualify as a service recipient within the context of the Services Directive.

3. FREEDOM TO PROVIDE INFORMATION SOCIETY SERVICES

The Directive 2000/31 entered into force on July 17, 2000. This was the reaction of the EU to the worldwide development of online business at the end of the 20th century and the urge to ensure development of electronic commerce in Europe (EC, 1997). The goal of the Directive 2000/31 was to promote proper operation of the internal market, ensuring free movement of information society services between the Member States.

The Directive 2000/31 has been developed in reliance upon the principle of minimum interference with the legal regulatory framework of the Member States, only permitting such interference when absolutely necessary in order to ensure proper functioning of the industry (EC, 1999). Therefore, the Directive 2000/31 is not that much focused at the reconciliation of substantive law of the Member States, but rather at an attempt to achieve legal certainty with a “coordinated domain”, where information society services would be subject to the legal system of the country of registration of the respective service provider. Apart from that, the Directive 2000/31 makes strict provisions in respect of restricting the freedom to provide services for information society services from other Member States, determining both the cases when restriction of the freedom to provide services is permissible and the procedure of implementation of such restriction.

The Directive 2000/31 also provides for some extra guarantees applicable to information society service providers that provide intermediary services. For these service providers, the Directive 2000/31 restricts responsibility for the stored or transmitted information (Article 12-14), and prohibits the Member States from imposing general monitoring liabilities on these service providers (Article 15). These guarantees intended for a separate group of information society services are addressed in more detail in the next section.

3.1. Guarantees of the freedom to provide services arising from the Directive 2000/31

Freedom to provide services is consolidated by the Directive 2000/31 at several levels, also depending on the type of service. All services that are information society services are subject to the coordinated domain that implies application of the law of the Member State of registration to an information society service provider, and the Directive 2000/31 determines a special procedure for the Member States to follow in order to impose restrictions on the provision of information society services.

The central element of the Directive 2000/31 is the so-called Internal Market Clause, which provides legal certainty and stipulates that information

society services can be rendered freely across the entire EU (EC, 2003). This is ensured through two mutually supplementing elements: 1) the obligation of Member States to make sure that the information society service providers registered within the territories thereof meet the requirements of Member States in the coordinated domain; 2) Member States must refrain from restricting information society services from other Member States.

In practice, the coordinated domain works in a way that allows an information society service provider registered in one Member State and complying with the requirements towards the provision of information society services set forth by the regulatory acts of this Member State to provide its services in other Member States as well, without having to worry about the need to comply additionally with any requirements instituted by this Member State as well. In turn, if there was no coordinated domain, Member States could act at their own discretion in respect of information society services, instituting regulations applicable to information society services or providers thereof from other Member States. In these settings, information society service providers would have to have cognizance of the national regulatory framework of all Member States where it intends to provide its services, which is legal uncertainty, a problem that the Directive attempts to solve (*Kightlinger*, 2003). An alternative to instituting a coordinated domain would be harmonisation, which the EU legislator decided to implement to a minimum extent possible at the time of enactment of the Directive 2000/31.

Due to the fact that the freedom to provide services per se is not absolute, Article 3, paragraph 4-6 of the Directive 2000/31 contains provisions regarding permissions for Member States to waive the obligation to ensure freedom to provide services for information society service providers from other Member States, provided that the cumulative prerequisites specified in this legal provision are met (see the CJEU judgement of December 19, 2019 in case C-390/18 *Airbnb Ireland* for more details). These prerequisites are as follows: 1) the restriction chosen by a Member State must have an appropriate goal – the measures must be required in order to ensure protection of public order, public health, public safety or consumers, including investors; 2) a specific information society service from another Member State must create an essential delict or a risk of such delict; 3) the measure chosen by the Member States must be necessary and commensurate.

If, essentially, there are grounds for imposing a restriction, there are two steps to be taken before the introduction thereof. First, the Member State must request the Member State where the respective information society service provider is registered to take the measures required in order to achieve the goals specified in Article 3, paragraph 4, subparagraph “a” of the Directive 2000/31. After the receipt of such request, the Member State of registration has an opportunity to eliminate the threat to legitimate interests created by the information society service provider registered therein through its own effort,

within the boundaries of the coordinated domain. Second, only if the Member State where the information society service provider is registered does not take any measures, or if these measures are not acceptable for the Member State where the services are provided, it must inform the EC and the Member State of registration of the intent to take the respective measures. The purpose of announcing such measures is to allow the EC to exert control over the compliance of the measures chosen by the Member State with the EU law.

In its judgement in case C-390/18 *Airbnb Ireland*, the CJEU has identified that the prior announcement obligation imposed by indent two, Article 3, paragraph 4, subparagraph “b” of the Directive 2000/31 is not merely a notification obligation, but rather an essential procedural requirement that prohibits referring to unannounced free information society service movement restriction measures in respect of individuals. The consequence of failure to comply with the announcement obligation is the impossibility of application of a restrictive measure imposed by a Member State to an individual.

3.2. Sharing economy services as information society services

According to the provisions of Article 1, paragraph 1 of the Directive 2000/31, its goal is to promote proper operation of the internal market, ensuring free movement of information society services between the Member States. There are two inferences derived from this goal regarding the persons that the Directive 2000/31 applies to. First, the Directive 2000/31 addresses the implementation of the freedom to provide services, which, within the context of the TFEU, is applicable to the parties involved in the provision and receipt of services – service providers and recipients. However, a closer familiarisation with the provisions of the Directive 2000/31 leads to the inference that the regulations set forth by the Directive 2000/31 apply to the obligations of Member States in respect of service providers, in the same manner as it is with the Services Directive. This does not quite mean that service recipients gain no benefit from this Directive whatsoever – simpler provision of services also implies simpler access to services, which is a manifestation of free movement of services in respect of service recipients (*Blanke et. al.*, 2021).

Second, the Directive 2000/31 is only applicable to information society services (*Lodder et. al.*, 2017). Therefore, the Directive 2000/31 is only applicable to those service providers that provide information society services. Therefore, the service providers subject to the provisions of the Directive 2000/31 are defined by the services they provide, in particular, by whether such services can be classified as information society services.

While the Directive 2000/31 itself does not provide a definition of information society services, its Article 2, paragraph “a”, contains a reference to Article 1, paragraph “b” of the Directive 2015/1535 of the European Parliament and of the Council of 9 September 2015 laying down a procedure for the provision of

information in the field of technical regulations and of rules on Information Society services (hereinafter – Directive 2015/1535). It stipulates that in order for a service to be deemed an information society service, it must meet the following cumulative criteria – it is commonly provided for a fee, from a distance, using electronic means, at an individual request of the service recipient.

Conformity of sharing economy services with the concept of information society services is to be considered in conjunction with the CJEU findings in case C-434/15 *Elite Taxi*, concerning the *Uber Pop* services, and case C-390/18 *Airbnb Ireland*, concerning the *Airbnb* services. The CJEU has confirmed that these sharing economy services can meet all the requirements necessary in order for these to be deemed information society services. However, in reference to the complicated nature of sharing economy services and allocation of responsibility in service provision, the CJEU has developed a series of additional requirements, also known to legal science as the *Uber* test.

With its judgement of December 20, 2017 in **case C-434/15 *Elite Taxi***, the CJEU has recognised the services provided by *Uber Pop* as transport industry services, and, therefore, as services that are outside the scope of applicability of the Directive 2000/31. The CJEU came to these conclusions despite its finding that the services provided by *Uber* do meet the criteria for information society services.

The opinion of the CJEU was that the services provided by *Uber* are not just intermediary services comprised of connecting a non-professional car driver using his/her own car with a person willing to travel the city through a smartphone application. The CJEU deemed *Uber* to be much more involved in the provision of underlying service (transportation service), which was of essential importance for the classification of these services.

First, the CJEU identified as an essential circumstance the fact that *Uber* creates an urban transportation service offer, which is made available, *inter alia*, using such information tools as the respective application in the main case, and it conducts its general operation for the benefit of people who wish to use this service to travel around the city. Without this platform, on the other hand, non-professional car drivers using their own vehicles would not be able to provide transportation services, and persons willing to travel around the city would be unable to use the services of these drivers.

Second, the CJEU has identified decisive influence of *Uber* on the procedure of provision of car driver services. The CJEU came to these conclusions because 1) the *Uber* application sets the top fare (a price cap), 2) *Uber* charges this price from the customer before transferring a share thereof to the respective non-professional vehicle driver, and 3) it exerts certain control over the quality of vehicles and drivers thereof, as well as over the drivers' behaviour, due to which these drivers can be expelled from the platform in the respective case.

These two criteria, additionally examined by the CJEU in respect of a service that meets the information society service requirements set forth by

the Directive 2000/31, are referred to as the *Uber* test in legal literature (Ducato, 2018; Busch, 2018).

The judgement referred to above did not answer the questions of whether the *Uber* test criteria are cumulative or alternative. In this specific case, both criteria are met, which could be indicative of the cumulative nature thereof, yet the CJEU did not identify that specifically. That is, the CJEU judgement does not imply that the outcome of the case would be different if only one of the criteria was met. Authors of legal literature also have different opinions of these criteria, which can be deemed both cumulative (Ferro, 2019) and alternative (Menegus, 2019). The issue of the nature of the *Uber* test criteria is important, as it affects the chances of a service provider to pass this test successfully. In case of cumulative criteria, these chances are greater than if the criteria were alternative. For example, the first *Uber* criteria – creation of a transport service market with a mobile application – cannot be changed if the transport services are provided using services rendered by non-professional persons.

The reasons why the CJEU took such a strict stance on the judgement in case C-434/15 *Elite Taxi* have not been explained, yet a number of references to these reasons were made among legal scientists. One of such reasons was defined as doubt regarding a number of other socially relevant issues, which were not identified directly in the judgement within the boundaries of the case, but specified in the findings of Attorney General M. Szpunar (2017), such as employee protection, tax payment, consumer protection, etc. It also assumes that the CJEU findings were affected by the approaches of German national courts, which made similar findings in respect of *Uber* service classification (Schaub, 2017). Another opinion expressed in this regard was that the CJEU was trying to avoid exceeding its competence in respect of defining legal regulation, instead giving a clear signal to the legislator that it was the right time to liberalise the transport service market at the EU level (Van Cleynenbreugel, 2018), or to clarify the sharing economy service regulation and review the Directive 2000/31, which is no more in line with the Internet of today (De Franceschi, 2018). Other comments include an opinion that the CJEU was willing to indirectly emphasise the need to protect the underlying service providers (Natile, 2018).

The CJEU judgement in case C-434/15 *Elite Taxi* has been received half-heartedly. Some authors do take it favourably, supposing that otherwise it would be impossible to deliver a full-fledged evaluation of the contractual role of the platform and ensure a proper responsibility level thereof (Busch, 2018; Domurath, 2018; De Franceschi, 2018). However, many authors criticised this judgement, blaming the CJEU for creating even greater ambiguity in respect of weakening the protection of sharing economy services and service recipients (Meredith et. al., 2017). For instance, M. Y. Schaub (2018) stated that the CJEU judgement creates a situation where the service recipient protection level is lower than it would have been in the opposite case, as the Directive 2000/31 introduces not just guarantees for information society service providers, but

also obligations in respect of availability of information about service providers and services, as well as execution of distance contracts that have not yet been provided for by other EU regulatory acts.

The author also agrees that the Directive 2000/31 cannot be regarded to as merely a tool for protecting the rights and restricting the responsibility of information society service providers. First, the goal of the Directive is to promote the development and provision of digital services, but the CJEU judgement restricts these opportunities for *Uber* and other services that share the same operation model. Second, the Directive 2000/31 is not unilateral, and it imposes obligations of information society service providers towards service recipients and Member States that have not been provided for by any other EU legal act. Third, Member States are entitled to regulate information society services provided by service providers that are registered in the respective Member State or require that of other Member States where those providers are registered. Therefore, the statement that the providers of such services can act freely and without any regulation whatsoever is false.

Despite the doubts regarding the CJEU judgement in case C-434/15 *Elite Taxi, Airbnb*, which is one of the largest and most well known sharing economy platforms, has successfully passed the *Uber* test.

The CJEU assessed the services provided by *Airbnb* in **case C-390/18 *Airbnb Ireland*** using a similar scheme as the one used in respect of the *Uber* services. First, the CJEU has examined the compliance of *Airbnb* service with the requirements of Article 1, paragraph “b” of the Directive 2015/1535 and found that *Airbnb* did meet these requirements in full. Following that, considering that *Airbnb* and *Uber* are similar in terms of the operation model, it was considered whether the service provided by *Airbnb* could be an integral part of a comprehensive service where the main element is accommodation, in which case it would not be deemed an information society service.

Even though, in principle, the CJEU considered all the same circumstances as in the *Uber* case, it was done in a different sequence, with the criteria having been segregated and the importance thereof for service classification altered. First, the CJEU inferred that *Airbnb* does not create a new accommodation service market, as the service provided by *Airbnb* is not definitely necessary for the provision of accommodation services. Second, having evaluated the influence on general service, the CJEU found that *Airbnb Ireland*, the company managing the *Airbnb* platform, does not determine or restrict the rental fee demanded by lessors using the platform, as distinct from *Uber*, because the tool offered by *Airbnb* for the calculation of one’s rental fee based on the average market figures obtained by the platform does leave the actual amount of the rental fee to be specified at the lessor’s discretion. An examination of these two circumstances alone was enough for the CJEU to recognise the services provided by *Airbnb* as information society services, which is different from the examination of *Uber*. However, the CJEU performed an additional assessment of the auxiliary services

offered by *Airbnb* – a template for describing the content of one’s proposal, photo image services, civil liability insurance, guarantees against losses, an optional rental fee calculation tool, intermediary and hosting services for the payment of rental fee, a comment and rating system. The CJEU found that these auxiliary services do not essentially change the essence of the provided information society service.

Even though the CJEU did approve the *Uber* test within the boundaries of case C-390/18 *Airbnb Ireland*, it was applied to the services provided by *Airbnb* in a different manner. First, findings of just two circumstances, that is, that the platform does not create a respective service market and that the platform does not determine the price of the service, were enough to recognise the services provided by *Airbnb* as information society services. Second, in this judgement, the CJEU separately itemised auxiliary services as circumstances that could potentially affect the qualification of the information society service, which could be deemed the third criterion.

The judgement does not derive any reasons why the CJEU would rate the *Airbnb* services with the *Uber* test in a slightly different manner. Given that the CJEU applied the *Uber* test in case C-62/19 *Star Taxi App* in a manner completely identical to that used in respect of the *Uber* services, this could mean that the *Uber* test was not adjusted or changed in the *Airbnb* case, but rather modified slightly for the *Airbnb* case, as these services are more complicated.

In her assessment of whether the services provided by other sharing economy platforms could be classified as information society services, the author has come to the inference that in general, this should be possible, including the opportunity to pass the *Uber* test successfully. However, sharing economy platforms operating in the domain of transport services could encounter certain difficulties. The author has concluded that the services provided by the *Bolt* platform run a high risk of failing the *Uber* test, in spite of the disclaimers included in the terms of use. The *Bolt* platform creates a transport service market, and *Bolt* does set requirements for car drivers, guidelines for fare calculation, and maintains a driver rating system, the results of which can be the reason for a driver to be suspended.

4. EXTRA GUARANTEES OF THE FREEDOM TO PROVIDE INTERMEDIARY SERVICES AS INFORMATION SOCIETY SERVICES

Section 4 of the Directive 2000/31, “Liability of Intermediary Service Providers”, provides for extra guarantees for information society service providers whose services are classified as intermediary services – restrictions of responsibility of intermediary service providers and the prohibition to impose general monitoring liabilities.

Inasmuch as the services provided by sharing economy platforms can be classified as intermediary services, these can also be subject to the extra guarantees provided for by Articles 12-15 of the Directive 2000/31.

4.1. Extra guarantees provided by Directive 2000/31 for intermediary services

Articles 12-14 of the Directive 2000/31 provide for the “safe harbour” principle, which exempts intermediary service providers from responsibility for the information they have transmitted or stored for the purpose of service provision. This restriction of responsibility is not absolute – specific cases are identified when the responsibility of an intermediary service provider are to be restricted (*Madiaga*, 2020). However, even though Articles 12-14 of the Directive 2000/31 define the circumstances that create grounds for restricting the responsibility of an intermediary service provider as prerequisites for responsibility restriction, these actually impose an obligation upon intermediary service providers to act actively in case they discover any unlawful information, and take other measures to be employed in order to preserve their technical, automatic and passive role.

The goal of Articles 12-14 of the Directive 2000/31 is to restrict the cases when information society service providers offering intermediary can be held responsible in accordance with the national legal standards applicable to this issue. These provisions do not deprive Member States of the freedom of action in determining the case when an intermediary service provider can be held responsible, but do institute certain restrictions on the Member States’ freedom of action (*De Streel et. al.*, 2020). It is required because, in the opinion of the EU legislator, both the existing and the potential discrepancies between the legal standards and case law of Member States in respect of the responsibility of these service providers impede the regular functioning of the internal market, thus interfering with the development of cross-border services and distorting competition. Articles 12-14 of the Directive 2000/31 are intended to create

a balance between different interests and establish principles for contracts and standards in the industry to rely on.

In turn, Article 15 of the Directive 2000/31 consolidates the prohibition for Member States to impose the general monitoring obligation on intermediary service providers in respect of the information that the latter transmit or store, or the obligation of active search for facts and circumstances indicative of illegal activity. Article 15, paragraph 1 of the Directive 2000/31, as read in conjunction with Article 2, paragraph 3 of the Directive 2004/48, stipulates that the measures required of an intermediary service provider may not include active monitoring of all information of each of its customers, in order to prevent any further intellectual property rights infringements through the use of this service site (C-324/09 *L'Oréal*). However, in contravention of the general monitoring obligation imposition prohibition, it would not be efficient and commensurate to issue orders aimed against service providers, such as, for example, a court order on the obligation to discontinue the operation of a perpetrator of an intellectual property right infringement in order to avoid any new similar infringements on part of the same user in respect of the same copyright-protected object (C-324/09 *L'Oréal*). The CJEU also admitted that a Member State could issue an order for an intermediary service provider to take measures to facilitate the identification of its customers, yet in this case it would be important to ensure a just balance between different rights and interests being affected (C-18/18 *Glawischnig-Piesczek*).

The CJEU case law has developed the Member State defined measure assessment mechanism, assessing commensurability between the interests affected by the respective regulation. This approach is developed in cases where Member States imposed obligations on intermediary service providers in order to protect intellectual property, which is consolidated as one of the fundamental rights in Article 17, paragraph 2 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. The CJEU has rationalised that these fundamental rights are not absolute and must thus be balanced against other fundamental rights, such as the freedom of information, data protection and the freedom to receive or send information.

4.2. Sharing economy services as intermediary services

The guarantees provided for by Articles 12-15 of the Directive 2000/31 are applicable to information society services that match one of the intermediary service types – mere conduit, caching and hosting. The services provided by sharing economy platforms cannot be classified as mere conduit or caching, which are, in principle, Internet connection services, but can qualify as hosting services.

The concept of a hosting service within the context of the Directive 2000/31 is an autonomous EU law concept. Within the context of the Directive 2000/31,

one should identify intermediation in a hosting service, which means that hosting would only be a part of the intermediary service, as information is not stored for the sake of hosting, but rather for the goal of making it visible to and accessible for third parties for trade, service provision, advertising or communication purposes. The CJEU case law admits that the hosting of information cannot be the only component of a service being provided, yet, in this case, the fact that a service provided by a service provider includes the hosting of information per se cannot be sufficient to infer that the service is a hosting service; it will be important to identify intermediary activities (C-324/09 *L’Oreal*). This allows any Internet platform or application that allows its users to create profiles and post information for the purpose of getting involved in actions or activities with other users of the platform to be classified as a hosting service provider in the context of the Directive 2000/31.

In view of the above, sharing economy platforms could be classified as intermediary service providers, specifically, as hosting service providers within the context of Article 14 of the Directive 2000/31. The sharing economy platform operation mode is associated with the storage of information provided by the users of these platforms (service proposal ads, including images, requests for services, correspondence between service providers and recipients, comments). Even though there are sharing economy services that go beyond mere storage of information, the storage of information seems to be the main, central action that the services provided by sharing economy platforms are based upon. Moreover, sharing economy services imply intermediation, which further supports the opinion that sharing economy services should be classified as intermediary services within the context of the Directive 2000/31.

The only obstacles to the classification of the services provided by sharing economy platforms as intermediary services are associated with the need to classify the respective service as an information society service first (C-434/15 *Elite Taxi*).

Restriction of responsibility of a hosting service provider for the stored information is more important for those service providers that keep their platforms for the purpose of storing, distributing and making various information available. The goal of sharing economy platforms is to give the users of a platform an opportunity to provide and receive services; therefore, all information published at these platforms serves the purpose of provision and receipt of a specific service. The risk of unauthorised distribution of copyright-protected or offensive information through a sharing economy platform is low as compared, for example, to social networks. However, given that the internal rating systems of sharing economy platforms are often based on comments, it is possible that comments regarding service providers or recipients will contain offensive or defamatory information. It is also possible for a service provider to introduce racist or otherwise discriminating restrictions for the provision of a service, or service offers could be published with fraudulent intentions. In

the situations described in these examples, there could be a reason to discuss a platform' responsibility and involvement in the prevention of infringement. The possibility of such situations also adds relevance to the issue of general monitoring obligations.

In order for sharing economy platforms to be able to rely on the responsibility restrictions provided for by Article 14 of the Directive 2000/31, these must meet the neutrality requirements. Specifically, a platform must be technical, automatic and passive in respect of the stored information. Generally, sharing economy platforms do not get involved in the provision of underlying services, the operation of platforms is based on algorithms, and the users of these platforms can act thereat quite freely and produce the content required for the provision and receipt of services, in line with the specific nature of the respective platform and service. Therefore, in most cases, the required neutrality of a platform will have to be identified in order for it to claim restriction of responsibility for the stored content.

5. SHARING ECONOMY SERVICES AND THE DIGITAL SERVICE ACT

A Europe ready for the digital age, open and suitable for the development of digital innovation, remains one of the EC priorities (*Bassot, 2020*). One of the measures aimed at achieving this goal is the Digital Services Act. Specifically, on December 15, 2020, the EC has presented a Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Single Digital Services Market. The Digital Services Act is the result of reviewing the Directive 2000/31 in order to approximate this regulation, which has remained unchanged for 20 years, to the current needs.

Currently, the Digital Services Act is still at its legislative stage. On January 20, 2022, the EP has passed it in its first reading with separate suggestions regarding amendments to the text thereof. The first discussions on the EP-proposed amendments already took place within the EP on February 1, 2022, but on July of 2022 EP has already adopted it in the first reading. It is anticipated that the Digital Services Act could be passed and enter into force as early as in 2023.

Due to the consideration that sharing economy platforms can be classified as hosting service providers within the context of Article 14 of the Directive 2000/31 and claim the respective responsibility restrictions, as well as be exempted from the Member State-imposed obligations to maintain general content monitoring, the amendments to the current regulations that are going to be introduced by the Digital Services Act will have to apply to these services as well.

5.1. General description of the Digital Services Act

The main goal intended to be achieved with the Digital Services Act is to ensure proper operation of the single market, in particular, as pertains to the cross-border provision of digital services. The proposed approach to achieving this goal is to create the best environment for the development of innovative cross-border digital services, which, in turn, is achieved through legal certainty and commensurate liabilities of service providers, maintenance of a safe online environment with responsible behaviour on part of digital service providers, securing user rights, protecting fundamental rights, especially the freedom of speech, and establishing proper intermediary service supervision and cooperation between institutions.

The Digital Services Act is going to be enacted in the form of a Regulation, so as to prevent the formation of different regulation of digital services in different EU Member States. Apart from that, enactment of the Digital Services Act as a Regulation will allow this Act to apply to everyone who provides such services within the EU territory, regardless of where the service provider is registered.

The subjects that the Digital Services Act is going to apply to are information society service providers providing intermediary services, specifically, mere conduit, caching and hosting services. However, the Digital Services Act will additionally distribute hosting services into smaller groups, separately allocating online platforms and very large online platforms.

The Digital Services Act is developed on the basis of the Directive 2000/31, but it does not duplicate the conditions of this Directive (except as pertains to Articles 12-15 of the Directive 2000/31, which will be substituted). According to the current plan, the Directive 2000/31 is going to remain in effect after the enactment of the Digital Services Act, as it governs issues that still remain important but will not be covered by the Digital Services Act as guarantees of the freedom to provide services for information society service providers, etc. The only aspect in which the Digital Services Act will affect the Directive 2000/31 is the responsibility of intermediary service providers for the transmitted or stored information. These issues will be carried over from the Directive 2000/31 to the Digital Services Act and, respectively, Articles 12-15 of the Directive are going to become void. This in no way means that these guarantees would become void as well – these will be retained in the Digital Services Act, albeit in a modified form.

The Digital Services Act consists of five chapters. Chapter I contains general provisions – goals of the Regulation, the scope of application and definitions of the concepts used in the Regulation. Chapter II includes regulations regarding the responsibility of intermediary service providers – in principle, these are the Articles 12-15 carried over from the Directive, retaining the distribution of intermediary services into three groups: mere conduit, caching and hosting. Chapter III of the Regulation imposes verification obligations for separate groups of intermediary service providers – all intermediary service providers, hosting service providers, online platforms and very large online platforms. Chapter IV of the Regulation makes provisions for implementation, cooperation, sanctions and application. Continuous supervision over the observance of the Digital Services Act will be maintained via a complicated system involving the EC, competent authorities and digital service coordinators appointed by the Member States, as well as the European Board for Digital Services. This chapter of the Regulation defines the competences, cooperation model and the activities to be carried out by these institutions. Finally, chapter V of the Regulation includes concluding provisions on the termination of Articles 12-15 of the Directive 2000/31, the Regulation assessment procedure, entry thereof into force and its applicability.

The intermediary service provider responsibility restrictions provided for by Articles 12-14 of the Directive 2000/31 are carried over to the Digital Services Act just about verbatim, with just a few minor changes. For instance Article 5, paragraph 3 of the Digital Services Act stipulates that a hosting service provider cannot be exempted from responsibility if it allows consumers to execute distance contracts with vendors, if this is implemented in a manner that would dispose

a reasonably informed reference consumer towards thinking that the product or service he/she is going to receive as a result of the transaction would be provided either by the online platform itself or by a vendor acting by attorney or under instructions of this platform.

Prohibition of imposition of the general monitoring obligation provided for by Article 15, paragraph 1 of the Directive 2000/31 shall also be carried over to Article 7 of the Digital Services Act unaltered. However, the subsequent Articles of the Digital Services Act are going to be amended to an extent. First, Member State institutions will have to specify very detailed information when requesting a service provider to discontinue or remedy a breach committed by service recipients by means of publishing or transmitting unwarranted information. Second, specific content is going to be prescribed by the Digital Services Act for Member State institutions to specify in their requests for the provision of information on intermediary service recipients.

The Digital Services Act will not just adopt and improve the existing provisions of the Directive 2000/31, but will also impose new obligations on intermediary service providers. The scope of obligations applicable to each specific service provider is going to depend on the type and volume of the services being rendered. The scope of obligations imposed upon an online platform is going to increase along with the size of the platform itself.

The Digital Services Act is being developed with an emphasis on the consideration that the obligations imposed thereunder may not be deemed general monitoring obligations. Therefore, the proposal of the Regulation provides for the implementation of such measures that are not associated with general monitoring or the obligation of active fact-searching or proactive measures against illegal content.

The most important new obligations imposed upon service providers by the Digital Services Act are as follows – a mechanism for reporting illegal information, priority processing of reports from reliable informants, vendor onboarding, risk mitigation measures. The author has examined the new obligations included in the Digital Services Act and came to the inference that none of these can be deemed a general monitoring obligation.

The goal of the principle of absence of general monitoring obligations is to ensure balance between the obligations of intermediary service providers and public interests, thus protecting intermediary service providers from the imposition of obligations that would be too cumbersome in terms of resources. Even though the obligations imposed on service providers by the Digital Services Act are not associated with general content monitoring, these are extra obligations, a considerable share of which implies having to invest additional resources on part of service providers (for instance, consideration and processing of reports submitted by platform users or reliable informants), as well as additional responsibility that occurs in connection with the respective obligations whenever a service provider becomes aware of infringement of

specific rights. The principle of absence of general monitoring obligations does not apply to these other obligations, and there are no other mechanisms in place to assess the commensurability thereof. However, the EC tried to make the respective provisions in the Digital Services Act itself, by defining the content of each obligation and differentiating between the types and scopes of such obligations. Apart from that, the principle of absence of general monitoring obligations in the Directive 2000/31, where it was first consolidated, was essential for restricting the Member States' freedom of action in respect of imposing obligations on intermediary service providers. The Digital Services Act does not provide for such freedom of action for Member States any more, and, inasmuch as it is going to be applicable directly as a Regulation, there should be no situations when the obligation balance embedded therein would be disrupted by national regulations, because it requires no reassessment mechanism.

Even though the relevance of the principle of absence of general monitoring obligations might have diminished to an extent due to the reasons described herein, the author does rate the fact that it is preserved in the Digital Services Act as positive. Even though the Digital Services Act is going to give this principle a more declarative meaning, it does outline the borders regarding the obligations imposed on intermediary service providers that still should not be crossed after these 20 years.

5.2. The impact of the Digital Services Act on sharing economy services

Assessment of the regulatory framework created by the Digital Services Act leads to the inference that sharing economy services are definitely not the primary target group of the Regulation. Even though illegal information can be published at and distributed through sharing economy platforms, these platforms, as distinct from, for instance, social media, do not promote fast propagation of false, defamatory, hateful or otherwise unlawful information. Publishing of unlawful information on a sharing economy platform can affect the rights of service providers and recipients to access the service market, yet the magnitude of such negative influence is considerably lower than that of fake news being distributed through social media, for example, regarding vaccination against *Covid-19*. Despite the unambiguous primary focus of the proposal for the Regulation at social media, the scope and area of applicability thereof are not limited to social media alone, and, just as the Directive 2000/31, it is applicable to a very broad range of digital services, which also encompasses sharing economy services.

All sharing economy services (sharing economy platforms) that could have been classified as intermediary and, more specifically, hosting services will also be addressed by the Digital Services Act. Apart from that, due to the fact that sharing economy platforms operate following a pattern that implies storing and publicly disclosing information (service offers, service requests, comments) at

the initiative of service recipients (both general service providers and general service recipients), these could be classified as online platforms. However, at the moment, none of the sharing economy platforms has yet amassed such a great number of users that it could be classified as a very large online platform, and this is not expected to happen in the proximate future.

The draft Digital Services Act has restored relevance of the *Uber* issue. Specifically, as the CJEU excluded the *Uber* services from the applicability area of the Directive 2000/31, the Digital Services Act would not apply to these as well. However, as the EU progresses towards arrangement of legal regulation of digital services, *Uber* services might remain in the grey area of legal uncertainty. In the author's opinion, considering the additional obligations for intermediary service providers and online platforms provided for by the Digital Services Act, *Uber* could even gain certain advantages whilst being exempted of these obligations.

Having assessed the impact of the Digital Services Act on sharing economy platforms, the author has come to the inference that it is going to be as much relevant for sharing economy platforms as the Directive 2000/31, as it will still establish the advantages applicable to sharing economy platforms. In the meantime, individual sharing economy platforms will have to reconsider their operation model within the context of the exception from responsibility restriction provided for by Article 5, paragraph 3 of the Digital Services Act. Specifically, these must elaborate on defining the distinction between the services provided by the platform and those provided by its users.

Assessment of additional obligations or inconveniences that might be created for sharing economy platforms by the Digital Services Act (also as online platforms) leads to the inference that the new obligations will be less relevant or substantial for sharing economy platforms than for other online platforms. This is mostly due to two circumstances: 1) several measures included in the Digital Service Practice have been adopted from good practice examples of online platforms, including sharing economy platforms, and sharing economy platforms do in fact implement the respective measures already; 2) due to the specific nature of sharing economy, i. e. that sharing economy platforms only publish information that is associated with the provision and receipt of services, there are less cases of publishing unlawful information there than at other online platforms, and this trend is expected to persist. Considering the circumstances referred to above, no implementation of any new systems is going to be required in order to ensure compliance with the obligations imposed by the Digital Services Act on part of sharing economy platforms; reviewing compliance of the existing systems with the Digital Services Act and adjustment thereof on an as-necessary basis is going to suffice. It is also expected that the volume of additional obligations in connection with restraint of unlawful information is not going to be large for sharing economy platforms, and, after the development and updating of the required reporting and rating systems, there will not have to be used that often.

INFERENCES

As a result of her study, the author has proposed the following inferences for defence:

1. Main challenges for regulating the sharing economy derive from the fact that the model of the sharing economy is not typical (it involves three parties that have different obligations and liabilities towards each other) and it is necessary to create a legal framework that deters or reduces risks associated with the sharing economy but at the same time does not affect benefits and growth of it too significantly. In addition, sharing economy services can be provided across borders, thus to achieve the aforementioned goals it is necessary to avoid a fragmented, unclear and contradictory legal framework in the EU Member States.
2. Even though the EU has not chosen to implement positive integration in the sharing economy, that is, through legislation, it is affected by negative integration through fundamental economic freedoms, more specifically, through the freedom to provide services. However, the freedom to provide services in the sharing economy is not absolute and application of it in every specific situation can depend on, for example, inability to identify the short-term character of cross-border elements and services and service categories specifically excluded from the area of applicability of the TFEU and the Services Directive. Furthermore, considering the complex nature of the sharing economy and involved parties there can be situations where some activities that form the sharing economy services and involved parties will be able to rely on the freedom to provide services, and some will not.
3. To rely on the guarantees provided by the Directive 2000/31 (the internal market clause and a special information society service provision restriction procedure) it is not enough for the sharing economy services platforms to comply with the criteria defined in the Article 1, paragraph “b” of the Directive 2015/1535. In accordance with the CJEU findings in the cases C-434/15 *Elite Taxi* and C-390/18 *Airbnb Ireland* the sharing economy services platforms must also pass the *Uber* test. If the services provided by the sharing economy platforms can easily comply with the criteria defined in the Article 1, paragraph “b” of the Directive 2015/1535, the passing of the *Uber* test is not certain.
4. The *Uber* test implies additional verification as to whether the platform creates the respective service market and whether the platform exerts decisive influence on the general service, also through offering auxiliary services or determining the general service price. If the answer to these questions is affirmative, the service may not be recognized as an information society service and claim the guarantees provided for by the Directive 2000/31.

The chances for a sharing economy platform to pass the *Uber* test depend on whether the criteria of this test are cumulative or alternative. There are platforms, especially in the transport service industry, that create a new, previously non-existent market in the respective service industry, and in case of alternative criteria, these cannot pass the *Uber* test successfully. The CJEU case law has not yet provided a clear answer regarding the essence of the *Uber* test criteria, yet this question is going to have to be settled eventually. Moreover, there has to be a broader outlook on this issue, that is, it is not about how the CJEU classifies and segregates information society services, but rather about the competence and choice making of the EU as to whether the respective services have to be regulated at the EU level or at the Member State level.

5. The sharing economy platforms recognised as information society services can also be classified as intermediary service providers – providers of the hosting service provided for by Article 14 of the Directive 2000/31, as the operation of sharing economy platforms is based on the storage of information published by its users as service offers and requests, feedback on services and other information.
6. In order to rely on the restrictions of responsibility for the stored information as specified in Article 14 of the Directive 2000/31, sharing economy platforms have to meet the same prerequisites as any other hosting service providers – neutrality towards the stored information, quick action in case of identification of illegal information in order to eliminate it or disable access thereto. Sharing economy platforms can meet these requirements as follows:
  - a) generally, sharing economy platforms do not get involved in the provision of underlying services, the operation of platforms is based on algorithms, and the users of these platforms can act thereat quite freely with no intervention from platforms and produce the content required for the provision and receipt of services, in line with the specific nature of the respective platform and services;
  - b) given that it is essential for the operation of a sharing economy model to establish safety and trust between the providers and recipients of underlying services and that the infringements of rights that can be committed at these platforms by users will usually be detrimental to such environment of safety and trust, sharing economy platforms will be interested in identifying and remedying such cases. Such course of action, aimed primarily at the creation of an environment favourable for the provision of sharing economy services, grants sharing economy platforms an opportunity to restrict their responsibility for the infringements committed by the users thereof.
7. Observance of the principle of prohibition of general monitoring obligation imposition that restricts the rights of Member States to make it incumbent

upon intermediary service providers to monitor the legality of the information they store or transmit as consolidated by Article 15 of the Directive 2000/31 can be verified using two methods:

- a) by checking the actions that a service provider must take in order to comply with the obligation imposed by the respective Member State, specifically, if that does not provide for general and continuous monitoring of all information or a very broadly defined group of information (the basic method);
  - b) by balancing the fundamental rights provided for by the Charter of all the involved parties – the intermediary, the service provider, the service recipient and the aggrieved person (the interest balancing method). To this day, this method is only used in cases where the transmitted or stored information infringes the right to intellectual property protection, yet it can also be useful in other cases, when a Member State is willing to institute information monitoring obligations in order to protect other fundamental rights granted by the Charter.
8. The general monitoring obligation prohibition provided for by Article 15 of the Directive 2000/31 in respect of sharing economy platforms is not as relevant as it is for platforms where copyright-protected content, fake news or defamatory information can be published. Moreover, sharing economy platforms also monitor the published content without any order imposed by Member State institutions. However, as illustrated by the prejudicial questions asked by the CJEU in case C-83/21 *Airbnb Ireland and Airbnb Payments UK*, which is still being considered as of today, there are monitoring activities that sharing economy platforms do not perform, but the Member States could be interested in instituting such obligations. For instance, this could be the monitoring and provision of information on the transactions effected by platform users for taxation purposes. The justifiability of such obligation could be verified by checking compliance with Article 15 of the Directive 2000/31.
9. In case C-83/21 *Airbnb Ireland and Airbnb Payments UK*, the application of the basic method could be enough to verify compliance of the obligation to monitor and provide information on the transactions effected by platform users imposed by the Member State with the provisions of Article 15 of the Directive 2000/31, and the CJEU will likely refrain from balancing the affected interests – the interest not to pay taxes and not to report transactions is not protected by the fundamental rights granted by the Charter. In turn, if the basic method is applied, the obligation referred to in the request for prejudicial judgement within the boundaries of this case could be recognised as a general monitoring obligation within the context of Article 15 of the Directive 2000/31, as the obligation to monitor and provide information about all service providers (lessors) and their transactions effected using the platform within the territory of a specific Member State would

- be continuous monitoring of a broad group of platform users (all service providers from a specific Member State).
10. One of the goals of Articles 12-15 of the Directive 2000/31 was to ensure commensurate obligations for intermediary service providers, making sure that these are not overburdened with obligations that could interfere with the development of such services. The principle of absence of general monitoring obligations was one of the main guidelines for preventing incommensurate obligations in circumstances where content monitoring was deemed the most efficient yet the most encumbering measure for the identification and elimination of infringements online. However, nowadays general content monitoring is by far not the only and the most efficient method of eliminating infringements online, and the Digital Services Act proposal changes the idea of what commensurate obligations for intermediary service providers are.
  11. Article 7 of the Digital Services Act proposal retains the general principle of absence of general monitoring obligations, and the EC emphasises the importance of this principle for the regulation of the digital environment. However, this principle is not nearly as important for ensuring commensurability of obligations imposed upon intermediary service providers within the context of the Digital Services Act, as it is not applicable to other obligations that are not associated with content monitoring, as well as because the Digital Services Act does not provide for the freedom of action for Member States to regulate different aspects of obligations of intermediary service providers on their own any more, and, respectively, no Member State-oriented guidelines for ensuring commensurability of these obligations will be required.
  12. Bypassing the principle of absence of general monitoring obligations, the EC has supplemented the Digital Services Act with provisions regarding the involvement of intermediary service providers in the formation of a safe digital environment, introducing obligations that are not associated with content monitoring as such, but are of a more preventive nature or require reaction to infringements identified by third parties (service recipients, reliable informants, Member State institutions). The EC has undertaken to ensure commensurability of these obligations, defining the most extensive obligations in the Digital Services Act as depending on the size of the service provider and the number of service recipients, as well as imposing the obligation of monitoring and precise identification of specific infringements on the competent authorities of the Member States and third parties that report the identified infringements.
  13. The Digital Services Act greatly emphasises the importance of single legal regulation, development of its concept and application practice. First, the enactment of the Digital Services Act in the form of a Regulation will prevent discrepancies with any national regulations. Second, the Digital

Services Act provides for close cooperation and exchange of information between Member State institutions, the Board and the EC. These measures are assessed positively by service providers, as these shall conduce greater legal certainty and uniformity, regardless of the specific Member State where the services are being provided.

14. An assessment of the additional obligations imposed upon intermediary service providers by the Digital Services Act proposal leads to the inference that none of these is aimed at content monitoring or, if any of this does imply content control, it is not of general nature, therefore, this act does not violate the principle of absence of general monitoring obligations. The only obligation that could cause controversy in practice is the obligation to take reasonable, commensurate and efficient measures to prevent specific systemic risks identified in the course of performing the risk assessment provided for by Article 26 of the Digital Services Act as imposed upon very large online platforms by Article 27, paragraph 1 of the Digital Services Act. The criteria used to define whether a very large online platform has complied with the obligations provided for by Article 27, paragraph 1 of the Digital Services Act are reasonableness, commensurability and efficiency, and such measures do not exclude general monitoring of the content published at the platform that could be expected in order to eliminate specific risks. Considering the competences of the Board and the EC to assess the performance and efficiency of these measures, practice is going to show whether any measures of general monitoring nature would be expected from very large online platforms and whether these will be justified by the goal to be attained.
15. Sharing economy platforms are going to be addressees of the Digital Services Act, as these are providers of information society services and intermediary (specifically, hosting) services. Apart from that, sharing economy platforms can also be recognised as online platforms. There are sharing economy platforms that will not be bound by the online platform obligations imposed by the Digital Services Act, as these are micro or small enterprises; apart from that, none of the existing sharing economy platforms has yet managed to achieve such performance as to qualify as a very large online platform.
16. The services not covered by the application area of the Directive 2000/31 shall remain outside the scope of application of the Digital Services Act. This particularly applies to the *Uber* platform. However, the additional obligations imposed on intermediary service providers by the Digital Services Act as pertains to the formation of a safe digital environment once again bring up the issue of whether the CJEU findings in case C-434/15 *Elite Taxi*, excluding *Uber* from the scope of information society services, could have been imprudent. Apart from that, the Digital Services Act is better suited for regulating such services as the *Uber* service, also observing

- the responsibility restrictions imposed by Article 5, paragraph 3, if the platform cannot be unambiguously dissociated from the services it provides.
17. The Digital Services Act is going to affect sharing economy platforms, but to a lesser extent than other online platforms:
    - a) there are separate sharing economy platforms that are not subject to restrictions of responsibility for the stored information in accordance with the provisions of Article 5, paragraph 3, as the operation model thereof would not be clear to a reasonably informed reference consumer, and the persons providing services through the mediation of the platform are closely associated with the respective platform;
    - b) considering the specific nature of their operation and the need to establish a safe and reliable environment for the provision and receipt of services, sharing economy platforms already implement a number of measures provided for by the Digital Services Act – obtain information on vendors before commencing the provision of services, have developed internal complaint management systems, restrict user rights in case of repeated or regular infringements, etc. At that, the measures described herein are mostly not restricted to infringements committed through the content published by users, but also include actions in connection with the provision and receipt of services;
    - c) due to the specific nature of operation of sharing economy platforms, the content published thereat mostly concerns the provision and receipt of services, therefore, the risk of any information that infringes the fundamental rights of other persons being published is much lower at such platforms as compared, for instance, to social networks. Therefore, the scope of obligations associated with meeting the requirements of the Digital Services Act is going to be smaller for sharing economy platforms.

LIST OF SOURCES USED WITHIN THE SUMMARY

1. Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija. OV C 326, 26.10.2012., 47.-390. lpp.
2. Eiropas Savienības Pamattiesību harta, OV C 202/02, 07.06.2016., 389.-405. lpp.
3. Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Regula Nr. 2019/1150 par taisnīguma un pārredzamības veicināšanu komerciālajiem lietotājiem paredzētos tiešsaistes starpniecības pakalpojumos. OV L 186, 11.07.2019., 57.-79. lpp.
4. Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 9. septembra Direktīva (ES) 2015/1535, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (Dokuments attiecas uz EEZ). OV L 241, 17.09.2015., 1.-15. lpp.
5. Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Oficiālais Vēstnesis L 376/36, 27.12.2006.
6. Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija Direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par elektronisko tirdzniecību). Oficiālais Vēstnesis L 178, 17.07.2000., 1.-16. lpp.
7. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A European Initiative in Electronic Commerce. COM(97) 157 final, 16.04.1997.
8. Commission Proposal for a European Parliament and Council Directive on Certain Legal Aspects of Electronic Commerce in Internal Market. COM(98) 586 final, p. 14. OJ C 030, 05.02.1999.
9. First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce). COM(2003) 702 final, 21.11.2003.
10. Opinion of the European Economic and Social Committee on the “Sharing economy and self-regulation” (explanatory opinion). OJ C 303, 19.08.2016.
11. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu (digitālo pakalpojumu tiesību akts), ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK, COM/2020/825 final, 15.12.2020.
12. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai. COM(2015) 192 final, 06.05.2015. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192> [aplūkots 29.01.2022.].
13. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Eiropas sadarbīgās ekonomikas programma. Brisele, 2016. gada 2. jūnijs, COM(2016) 356 final.
14. Konceptuālais ziņojums “Par sadarbības ekonomikas nozares pakalpojumu regulējumu”. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40468380&mode=mk&date=2019-04-30> [aplūkots 26.03.2020].

15. Gesetz über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum § 3 Absatz 4 Nummer 3. Pieejams: <https://gesetze.berlin.de/bsbe/document/jlr-WoZwEntfr-GBEV2P2> [aplūkots 26.01.2022].
16. Gesetz zur Bevorrechtigung des Carsharing, § 1. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/csgg/BJNR223000017.html> [aplūkots 26.01.2022].
17. Grozījumi Autopārvadājumu likumā. Latvijas Vēstnesis, Nr. 203, 12.10.2017.
18. Latvijas Republikas likums: Autopārvadājumu likuma, Latvijas Vēstnesis, 138, 12.09.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36720-autoparvadajumu-likums> [aplūkots 29.01.2022.].
19. EST 2011. gada 12. jūlija spriedums lietā C-324/09 *L’Oreal*.
20. EST 2017. gada 20. decembra spriedums lietā C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi*.
21. EST 2019. gada 3. oktobra spriedums lietā C-18/18 *Glawischnig-Piesczek*.
22. EST 2019. gada 19. decembra spriedums lietā C-390/18 *Airbnb Ireland*.
23. Ģenerālvokāta Maceja Špunara 2017. gada 11. maija secinājumi lietā C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi pret Uber Systems Spain SL*.
24. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2015. gada 7. augustā iesniedza Juzgado Mercantil nº 3 de Barcelona (Spānija) – *Asociación Profesional Elite Taxi/Uber Systems Spain, S.L.* (lieta C-434/15).
25. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2015. gada 5. oktobrī iesniedza Rechtbank van koophandel Brussel (Beļģija) – *Uber Belgium BVBA/Taxi Radio Bruxellois NV, cita lietas dalībniece: Uber NV u.c.* (lieta C-526/15).
26. Eurostat. Short-stay accommodation booked via collaborative economy platforms: first data. 29.06.2021. Available: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20210629-2> [last visited 02.11.2021].
27. Flash Eurobarometer 495. Short-term rentals in the EU. Report. September 2021.
28. Aleho I., Buka A., Butkevičs J. u.c. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
29. Barnard Ch. The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms. Forth edition. Oxford: Oxford University Press, 2013.
30. Barnard Ch. The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms. Fifth edition. New York: Oxford University Press, 2016.
31. Bassot É. The von der Leyen Commission’s six priorities: State of play in autumn 2020. European Parliamentary Research Service, September 2020. Available: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652053/EPRS_BRI\(2020\)652053_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652053/EPRS_BRI(2020)652053_EN.pdf) [last visited 14.08.2021].
32. Blanke H. J., Mangiameli S. Treaty on the Functioning of the European Union – A Commentary: Volume I: Preamble, Articles 1-89. Cham: Springer Nature, 2021.
33. Breitenmoser S. unter Mitarbeit von Stefan P. Bühler. Praxis des Europarechts. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1996.
34. Busch Ch. *Uber Spain* and the “Identity Crisis” of the Online Platforms. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 1/2018.
35. Busch Ch. The Sharing Economy at the CJEU: Does Airbnb pass the “Uber test”? Some observations on the pending case C-390/18 – *Airbnb Ireland*. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 4/2018.

36. Cuyvers A. Freedom of Establishment and the Freedom to Provide Services in the EU. Book: East African Community Law. Institutional, Substantive and Compative EU Aspects. B.V.: Brill/Nijhoff, 2017.
37. Davidson N. M., Finck M., Infranca J. J. (eds.) The Cambridge Handbook of the Law of the Sharing Economy. New York: Cambridge University Press, 2018.
38. De Franceschi A. *Uber Spain* and the “Identity Crisis” of Online Platforms. The Journal of European Consumer and Market Law, Issue 1/2018.
39. De Streel A., Husovec M., The e-commerce Directive as the cornerstone of the Internal Market. Study for the committee on Internal Market and Consumer Protection, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg, 2020.
40. Domurath I. Platforms as contract partners: *Uber* and beyond. Maastricht Journal of European and Comparative Law, 2018, Vol. 25(5).
41. Ducato R. (Research Observatory on Sharing Economy, Law and Society): ECJ, Case C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi: preliminary notes. Available: <http://www.rosels.eu/ecj-case-c-434-15-asociacion-profesional-elite-taxi-preliminary-notes/>, [last visited 05.02.2022].
42. Ferro M. S. Uber Court: a look at recent sharing economy cases before the CJEU. UNIO – EU Law Journal. Vol. 5, No. 1., January 2019.
43. Goudin P. (European Parliamentary Research Service). The Cost of Non-Europe in the Sharing Economy. Economic, Social and Legal Challenges and Opportunities. European Added Value Unit, January 2016.
44. Hatzopoulos V. Regulating Services in the European Union. Oxford: Oxford University Press, 2012.
45. Hatzopoulos V., Roma S. Caring for Sharing? The Collaborative Economy under EU Law. Common Market Law Review, Vol. 54 No. 1 February 2017.
46. Hatzopoulos V. The Collaborative Economy and EU Law. Portland: Hart Publishing, 2018.
47. Hou L. Destructive Sharing Economy: A passage from status to contract. Computer Law & Security Review, Volume 34, Issue 4, August 2018.
48. Iqbal M. Uber Revenue and Usage Statistics (2021), 05.08.2021. Available: <https://www.businessofapps.com/data/uber-statistics/> [last visited 02.11.2021].
49. Juncker J. C. A New Starp for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change. Political Guidelines for the next European Commission. 15.07.2014., p. 5. Available: https://ec.europa.eu/archives/juncker-commission/docs/pg_en.pdf [last visited 14.08.2021].
50. Kalmert M., Kellerbauer M., Tomkin J. (eds). Commentary on the EU: Treaties and the Charter of Fundamental Rights. New York: Oxford University Press, 2019.
51. Kightlinger M. F. A Solution to the Yahoo! Problem? The EC E-Commerce Directive as a Model for International Cooperation on Internet Choice of Law. Michigan Journal of International Law, 719 (2003).
52. Kyvrikosaios D., Konstantinidis A. Taxi Drivers protest against Uber ‘invasion’ in Greece. March 6, 2018. Available: <https://www.reuters.com/article/us-greece-protests-taxis-uber-idUSKCN1G11ST> [last visited 22.01.2022].

53. Ķīlis R. Biriņu tieslietu semināra tēzes par līdzdalības ekonomiku. 02.08.2017. Pieejams: <http://www.laboratory.lv/2017/08/02/birinu-tieslietu-seminara-tezes-par-lidzdalibas-ekonomiku/> [aplūkots 26.03.2020].
54. Madiega T. Reform of the EU liability regime for online intermediaries. Background on the forthcoming digital services act. In-depth analysis. Members' Research Service, EPRS, 2020.
55. Makela F, McKee D, Scassa (eds.) Law and the "Sharing Economy". Regulating Online Market Platforms. Ottawa: University of Ottawa Press, 2018.
56. Menegus G. "Uber test" Revised? REmarks on Opinion of AG Szpunar in Case Airbnb Ireland. European Papers, Vol. 4, 2019, No 2.
57. Meredith S., Kharpal A. (CNBC): Uber suffers setback as EU rules that it's a transport service, not a digital company. Available: <https://www.cnbc.com/2017/12/20/eu-rules-that-uber-is-a-transport-service-not-a-digital-company.html>, [last visited 05.02.2022.].
58. Natile S. Is Uber a taxi service? Socio-legal reflections on the ECJ decision and beyond. KSLR EU Law Blog, January 11, 2018, available: <https://blogs.kcl.ac.uk/kslreuropeanlawblog/?p=1214#.X-m7BNgzahO> [last visited 28.12.2020.].
59. Peterka P., Soběhart R., Jílková J. Sharing Economy – a Challenge of the 21st Century? *Littera Scripta*, 2018, Volume 11, Issue 1.
60. Petropoulos G. An economic review of the collaborative economy. Policy Contribution, Issue No 5, 2017.
61. Račko J. Digitālās tehnoloģijas un līdzdalības ekonomika – jauni izaicinājumi konkurences tiesībās. *Jurista Vārds*, 02.07.2019., Nr. 26 (1084).
62. Redihna M. R., Guimares M. R., Fernandes F. L. The Sharing Economy. Legal Problems of a Permutations and Combinations Society. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2019.
63. Schaub M. Y. Why Uber is an information society service. Case Note to CJEU 20 December 2017 C-434/15 (Asociación Profesional Elite Taxi). *The Journal of European Consumer and Market Law*, Issue 3/2018.
64. Shewe C. (zin. red.). Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.
65. Schmitz T. Kāzusi un mācību materiāli Eiropas Savienības tiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
66. Sharing and Caring Cost Action CA16121. member Countries Report on the Collaborative Economy. May 2018, Available: <https://sharingandcaring.eu/sites/default/files/files/CountriesReport2018.pdf> [last visited 25.01.2022.].
67. Tehnopolis. Study to Monitor the Economic Development of the Collaborative Economy at sector level in the 28 EU Member States. Final Report. 23 February 2018.
68. Van Cleynenbreugel P. Elite Taxi and Uber France: do Member States have free rein to prohibit and criminalise ridesharing activities? *European Law Blog*, April 18, 2018, available: <https://europeanlawblog.eu/2018/04/18/elite-taxi-and-uber-france-do-member-states-have-free-rein-to-prohibit-and-criminalise-ridesharing-activities/> [last visited 28.12.2020.].

69. Intervija ar K. Gailīti, Rīgā, 2017. gada 26. novembrī. Vijas Kalniņas personīgā arhīva materiāli.
70. Airbnb blocks Oregon hosts from seeing guests' names in push against racial bias. Available: <https://www.theguardian.com/technology/2022/jan/03/airbnb-race-oregon-names-discrimination> [last visited 23.01.2022.].
71. A services economy that works for Europeans. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_23 [aplūkots 2022. gada 20. februārī].
72. General Terms of Use – Ireland, Art. 2.1. Available: <https://www.uber.com/legal/en/document/?name=general-terms-of-use&country=republic-of-ireland&lang=en-gb> [last visited 22.01.2022.].
73. Riigikogu passes Uber law to regulate rideshare services, 16.06.2017. Available: <https://news.err.ee/602458/riigikogu-passes-uber-law-to-regulate-rideshare-services> [last visited 25.01.2022.].
74. Riigikogu võttis vastu platvormipõhise taksoveo seaduse, 14.06.2017. Pieejams: <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/majanduskomisjon-et-et/riigikogu-vottis-vastu-platvormipohise-taksoveo-seaduse/> [aplūkots 25.01.2022.].
75. Simplified Business Income Taxation Act. Passed 19.06.2017. Available: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522122017001/consolidate> [last visited 25.01.2022.].
76. What is Airbnb and how does it work? Available: <https://www.airbnb.com/help/article/2503/what-is-airbnb-and-how-does-it-work> [last visited 25.12.2021.].